STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 08754

MAYSELEKH MIT A MORAL

Moishe Nadir

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מעשה'לעך מיט אַ מאָראַל
און
אויסגעטראַכטע זאַכען

משה נאדיר

פארלאג „ווערבע"
ניו יאָרק, 1919.

Copyright, 1919.
by
MOISHE NADIR,
(Isaac Reiss)

PINSKI-MASSEL PRESS.
84 BOWERY, NEW YORK

ס׳איז מיר אומעטיג, ליעבער גאָט.

דיין וועלט איז שוין אזוי אַלט. די זון געהט אויף און געהט אונטער מיט א באַ־באַלע רעגעלמעסיגקייט. פריהליגג, זומער, הערבסט און ווינטער זיינען פיער שוועסטער פון איין גלייכגילטיגער, סימפּאַטישער מאַ־מען. דיין לבנה, ליעבער גאָט, דערמאָהנט אָן דעם זילבער פון אָפּגעריבענע מטבעות. דיינע שטערען פינטלען אזוי אונפארשטענד־ליך.

און מיר אַלע טראָגען דעם טויט אין אונזערע הערצער ווי א ממזר.

א פ ר ע מ ד ע ן טויט, באשאפען פון א פרעמדען גאָט, וועלכער אַמוזירט אונז ניט.

ס׳איז אומעטיג, ליעבער גאָט, דאריבער בין איך אזוי קלוג און פול מיט וועלט־שמערץ, — א זאַך וואָס געפעהלט זיעהר די דאַמען.

מעשה׳לעך מיט אַ מאָראַל

עהרליכקייט באַצאָהלט זיך

אין דער שטאָדט פּאַמפּידוסע האָט געוואוינט א גאָטספאָרכטיגער איד, האָט ער געהייסען ר׳ שיע־העשיל ציבוך און איז געווען — כאפּט אייך אָן — אַן עושר גדול ועצום.

אז מען זאָל זיך פאַרלאָזען אויף דעם וואָס די אלטע פּאַמפּידוסער תושבים זאָגען, מוז מען גלויבען, אז ר׳ שיע־העשעלע איז אויך געווען דער גרויסער בעל־מאמין, דער אמת׳ער איד מיט׳ן פולען מויל — ווי די מעשה וועט אי״ה באלד באווייזען.

איינמאָל האָט ר׳ שיע־העשעלע באדארפט צו פאָהרען אויף א חתונה פון אַן אָרימער כלה, וועלכע ער איז אויסען געווען מהנה צו זיין מיט זיין סבר פנים יפות און טאקע מיט דער שעהנער כלה־מתנה — הינו: א בשמים־קעסטעלע פון פיינעם פימסען־האָלץ און באשלאָגען מיט גאָלד.

פאָהרען — איז אויסגעקומען צו פאָהרען דורך א געדיכטען, פינסטערען וואלד, אין וועלכען עס זענען פון אייביג־אָן שכיח געווען א סך גזלנים.

אָבער שיע־העשעלע איז נישט דער מענש זיך צו שרעקען. „ד׳ לי מה אירא? אז השי״ת איז מיט מיר, וואָס דארף איך פורכט צו האָבען?" — אזוי האָט געטראכט ר׳ שיע־העשעלע, אָנגעטון די טייערע ראצימירענע בעקעשע, ארויפגעזעצט אויף דער בלאָה־סאמע־

טענער יאַרמולקע דעם שעהנעם ספּאָדעק און מ'לאָזט זיך אין וועג אריין — אויף נאָט'ס באַראָט.

פאָהרט מען אַ שעה, צוויי, נאָרנישט. דערווייל האָט גענומען צופאַלען די נאכט, איז ר' שיע־העשעלע אראָפּ־געקראָכען פון דער בויד, זיך אַרומגעגאַרטעלט מיט דעם שווערען, זיידענעם גאַרטעל, און זיך געשטעלט מנחה דאַוונען. ערשט ערגיץ פון אַ הייל גיבען אַ שפּרונג אַרויס דריי גזלנים מיט גרויסע שטיוועל און מיט שאַרפע מע־סערס.

איינער פון די דריי גזלנים האָט זיך געגעבען אַ נעם צו ר' שיע־העשעלע'ן איהם אַ כאַפּ געטון פאַר'ן האַלז און באַפוילען ער זאָל אָפּגעבען דאָס גאַנצע גאָלד און זילבער.

— נו־אָ! — האָט ר' שיע־העשעלע אַ מאַך געטון מיט דער האַנט און נישט אויפגעמאַכט אפילו די אויגען — וואָרים ר' שיע־העשעלע האָט גראָד געהאַלטען ביים „לך" פון „מודים".

ערשט דערנאָכדעם, אַז ער איז אויסגעגאַנגען שמונה עשרה, האָט ר' שיע־העשעלע אַליין אַראָפּגענומען פון זיך ס'גאָלדענע קייטעל מיט'ן זייגערעל און אַנדערע מטלטלין שיש להן אחריות, און עס אָפּגעגעבען צו די גזלנים, וואָרים ר' שיע־העשעלע האָט נישט געוואָלט ברענגען דערצו, אַז אידישע מענשען זאָלען פאַרלירען זייער חלק לעולם הבא צוליעב שפיכת דמים ר"ל.

— האָסטו אונז אַלצדינג אוועקגעגעבען וואָס דו האָסט ביי זיך? — האָט דער הויפּט־גזלן געפרעגט ביי ר' שיע־העשעלע'ן, וואָרים ער האָט געזעהן אַז ער האָט דאָ צו טון מיט אידען אויף וועמעס וואָרט מען קאָן זיך פאַרלאָזען.

— יאָ! — האָט געזאָגט ר' שיע־העשעלע, מחמת פון גרויס פּחד, אַז די גזלנים זאָלען חלילה נישט פאַר־לירען זייער חלק לעולם הבא, איז ביי איהם דער זכרון געשלאָגען געוואָרען.

— דו ביזט אן עהרליכער מאן! — האָט געזאָגט דער הויפּט־גזלן און איהם דערלאַנגט אַ זעץ צו דר'ערד.

אז ר' שיע־העשעלע האָט געהאט צוריק אָנגעטון דעם ספּאָדעק און איהם געהאלטען אין ארויפזעצען אויף זיין בלאָהער, סאמעטענער יארמולקע, האָט ער זיך פּלוצים אן עפּעס דערמאָנט פון וואָס ער איז שטארק דערשראָקען געוואָרען. ער האָט זיך אַ טאַפּ געטון ביי דער בוזים־קעשענע און — ריכטיג! ווי ס'הארץ האָט איהם געזאָגט. ער האָט פארגעסען אָפּצוגעבען די גזלנים דאָס טייערע בשמים־קעסטעלע וואָס איז געווען גע־מאכט פון פּימסען־האָלץ און באשלאָגען מיט גאָלד.

רב עליע! — האָט שיע־העשעלע זיך געווענדעט צו זיין בעל־עגלה. — איהר'ט אזוי גוט זיין אונטערוואר־טען דאָ מיט דער בויד, איך מוז נאָכלויפען די גזלנים, איך האָב זיי פארגעסען אָפּגעבען ס'פּושקעלע — האָב איך זיי פארגעסען! — און ער האָט גענומען לויפען משוואליאָם.

נאָך דריי טעג לויפען האָט ער זיך ענדליך דערשלאָ־גען צו דער געוויסער הייל.

די גזלנים־יונגען זענען געזעסען אויף דר'ערד ארום אַ דרייפיסיג טישעל און געזופּט וויין פון כוסות וואָס זענען געווען געמאכט פון מענשליכע שארבענס.

דערזעהן דעם פארסאָפּעטען און אָהן־אָטעמ'־דיגען שיע־העשלען, איז דער וויין געבליבען אין זייערע גאָרגלען.

אָבער ר' שיע־העשעלע האָט זיי גלייך בארוהיגט:

— זייט מיר מוחל, ליעבע גזלנים. — האָט ער גע־זאָגט מיט אַ פארטרערט קול — זייט מיר מוחל וואָס איך האָב אייך אָפּגענארט. גאָט איז מיין עדות, אז איך האָב פארגעסען. נאט אייך ס'פּושקעלע!

דערשטוינט און געריהרט פון דעם מענשען'ס עהר־ליכקייט האָט איינער פון די גזלנים געמאכט אַ פאָר־שלאָג, אז מען זאָל צו ר' שיע־העשעלע'ס ספּאָדיק צו־

בינדען א גלעקעל און איהם ארומפיהרען אויף אלע ירידים.

און נאָך היינט — אזוי דערצעהלט די מעשה — נאָכדעם ווי ער איז געשטאָרבען, קאָן מען זעהען דעם אלטען, גרייז־גראָהען ר׳ שיע־העשעלע זיצען אין גן־עדן מיט א גלעקעל אויפ׳ן ספּאָדיק און די יונגערע, שקאָצעוואטע נייסטער, וואָס געהען פארביי, צופּען איהם פאר דער נאָז, שיסען איהם בעבליך אין די אוירען אריין, אָבער דער גוטער רב שיע־העשעלע שמייכעלט און טראכט — אָט לאָזען די קינדער הנאה האָבען!

* * *

מאָראל: דער רעגען רעגענט פאר אלעמען גלייך — פאר דעם שולדיגען און פאר דעם אונשולדיגען, נאָר אביסעל מעהר פאר דעם אונשולדיגען, ביי וועלכען דער שולדיגער גנב׳עט געוועגליך צו דעם רעגענשירם.

דער אָפּנאַרער

אמאָל זענען — אין א קליין שטעדטעל — געווען צוויי סוחרים.ביידע האָבען געהאנדעלט מיט האָניג — אויב ס'איז געווען האָניג צו האנדלען, ביידע האָבען גע־האנדעלט מיט פלאקס — אויב ס'האָט זיך געמאכט א בינטעל פלאקס און ביידע זענען אין אלגעמיין געשטאָר־בען פון הונגער ווי סע קעהר צו זיין.

דידאָזיגע צוויי סוחרים האָט מען געקאָנט זעהן אויף אלע ירידים — מיט די שטרויעלעך אין מויל, די פּאָלעס פארקאטשעט — מעשה סוחרים, און — ביידע זענען זיך איינס ס'אנדערע נאָכגעגאנגען פוס־טריט.

האָט איינער דערזעהן, אז דער אנדערער האָט ערגעץ דערטאפּט א בינטעל פלאקס, אָדער עטליכע היהנער — איז ער גלייך אויסגעוואקסען פון הינטען און גענומען קאָנקורירען, אויסדינגען.

דאביי זענען זיך די צוויי שעהנע סוחרים אָפט אריינ־געקראָכען אין די שיטערע, אונענטוויקעלטע בערדלעך, זיך צוגראבעלט די פּנים'ער און זיך אָנגערופען מיט אלערליי נעמען.

דאָס איז געווען יריד־צייט.

אין געוועגליכע טעג פון א גאנץ יאָהר, פלעגען אונ־זערע סוחרים ארומגעהן איבער די דערפער מיט קאָשי־קעס אין די הענט און האנדלען מיט די באקאָנטע

סחורות, מיט וועלכע עס האנדלען אידישע יונגע לייטלעך מיט שיטערע בערדלעך.

האָט איין סוחר דערזעהן אין דער פריה, אז דער אנדערער געהט מיט'ן קוישעל אין דאָרף אריין — האָט ער פופטערנע געכאפט זיין קוישעל און איז אויך ארויס אין דאָרף אריין.

אונטערוועגס פלעגען זיך די צוויי סוחרים אָפט באַגעגענען, זיך אוועקזעצען אונטער א פלויט פון א גוי'שען סאָד, איבער וועלכען עס האָבען אריבערגעהאנגען די זאפטיגע עפעל און בארן און פלוימען און — אנטלייען איינער ביים אנדערען א ביסעל זאלץ פאר דער ציבעלע, אָדער רעדען פון וועלט־זאכען. אָבער נאָך אָפטער ווי זיי פלעגען געהן צוזאמען, פלעגען די דאָזיגע צוויי סוחרים פרובען איינס ס'אנדערע אָפנארען בנוגע דעם ציעל פון זייער רייזע. איבערהויפט האָט עס געטון דער עלטערער סוחר, וועלכער האָט געהייסען מרדכי־עליע.

— וואוהין שפאנט מען דאָס אזוי? — פלעגט פרעגען דער אינגערער סוחר ביי מרדכי־עליע'ן בשעת זיי פלעגען זיך באַגעגענען אויפ'ן וועג.

— איך שפאן קיין בינזשעוו! — פלעגט תמ'עוואטע ענטפערען מרדכי־עליע און אין הארצען ביי זיך פלעגט ער טראכטען: הלואי קרענקט ער אזוי, ווי לאנג איך געה נישט קיין בינדזשעוו, נאָר קיין פינדזשעוו!

אין אָנהויב האָט זיך דער אינגערער סוחר געלאָזט פארנארען און פלעגט פארלויפען דעם וועג קיין בינדזשעוו און צו זיין גרויס הארצוועהטאָג אויסגעפינען אז מרדכי־עליע איז נאָר אין פינדזשעוו און ער איז אויך אוועק אהינצו.

איז אָבער מרדכי־עליע אויך נישט קיין מלופין־קינד — עפעס פאָרט געשליפען דעם קאָפ אין תוספות און עין יעקב — איז ער זיך מישב און אָנשטאָט

איהם אָפּצונארען, אז ער נעהמט קיין כינדזשעוו, זאָגט ער איהם דעם אמת אז ער נעהמט קיין פינדזשעוו, לויפט יענער שוין ממילא קיין כינדזשעוו.

עטליכע מאָל האָט שוין פּאסירט אזא מין געשיכטע און דער אינגערער סוחר איז געוואָרען אין גאנצען צו־טומעלט — נישט געוואוסט וואָס צו טון.

איינמאָל האָט ער איהם ווידער באגעגענט אויפ'ן שייד־וועג — וואָס פיהרט אי קיין כינזשעוו אי קיין פינדזשעוו.

— שלום עליכם, מרדכי־עליע!

— עליכם שלום.

— וואוהין איז דאָס שפּאנעכץ וואָס מען שפּאנט?

— קיין כינזשעוו! — ענטפערט מרדכי־עליע און ניט אפילו נישט קיין פינטעל מיט'ן אויג.

פארטראַכט זיך דער אינגערער סוחר א ווייל, לאָזט ארויס א פיעל־געגלידערטען זיפץ און זאָגט:

— איך וויים מרדכי־עליע אז דו זאָגסט מיר אומיסנע אז דו נעהסט קיין כינדזשעוו, כדי איך זאָל מיינען אז דו געהסט קיין פינדזשעוו, — געהסט דאָך אָבער טאקיש קיין כינדזשעוו, טו וואָס־זשע נארסטו אָפּ?

און ער האָט זיך צואוויינט.

* * *

מ אָ ר א ל: דער בעסטער שווינדעל איז פּאָרט אז מען קאָן יענעם גוט אָפּנארען און נאָך בלייבען דער פיינער מאַן.

די הוהן און דער אייער־סוחר

אמאָל איז געווען א איד — אַן אייער־סוחר, האָט ער, ווי די טבע איז פון אַלע אייער־סוחרים, געהאנדעלט מיט אייער.

יעדען פריהמאָרגען פלעגט ער פארקאַשען די פאַלעס פון זיין פארבלאָטיגטער בעקעשע, נעמען אין דער האנט אריין א קוישעל און זיך אוועקלאָזען אין דאָרף אריין — נאָך אייער.

דאָס דאָרף וואו אונזער אייער־סוחר האָט געהאנדעלט איז געווען זעהר א שעהן דאָרף אין גאַליציע. זומער האָ־בען דאָרט די קאַרשען־בוימער גע׳חנ׳ט אין די סעדער. ווינטער זענען די קליינע הייזלעך מיט שטרויענע דעכלעך, אין ווייסע, בלישטשענדיגע דימענט־הויפענס פארוואנ־דעלט געוואָרען.

אָבער דער איד—דער אייער־סוחר—האָט דאָס אַלעס נישט געזעהן. געזעהן האָט ער בלויז, אז אין דאָרף זענען פאַראַן צופיעל הינט און — צו ווייניג אייער.

איינמאָל איז אונזער אייער־סוחר פארבייגעגאַנגען א נוי׳עש שטיבעל, און באמערקט ווי א הוהן געהט דאָרט ארום אין דרויסען זעהר נישט־איינגעלענט און קוואַקעט שרעקליך און מאכט „גאַ־גאַ־גאַ־גאַ!"

— א מאָדנע הוהן!—האָט זיך ארויסגעזאָגט דער אייער־סוחר — טאָמער דאַרף זי האָבען איין שטיקעל איי, איז טהוט זיך חושך. וואָס זאָל איך נאָך זאָגען,

אז איך דארף האָבען ע ט ל י כ ע ש אָ ס א י י ע ר, י ע ד ע ן ט אָ ג?

* * *

מ אָ ר א ל: די מאָראל פון דער דאָזיגער געשיכטע איז נישט זעהר קלאָר. אָבער אונז דוכט זיך אז זי האָט עפּיס א שטיקעל שייכות מיט דער פראגע פון פרויען און אידען־רעכט.

דער גרויסער דענקער

אמאָל איז געווען אַן עלענד מיידעל, אַ פּרומס. האָט זי געגלויבט אין גאָט און אין דער מענשהייט אין אלגע־מיין, אָבער אין מאַנסביל ספּעציעל האָט זי נישט געגלויבט.

נישט געהאַלטען דערפון.

האָט זי געלייענט אַ סך מאַנדשיינענדיגע ראָמאַנען מיט וואהרע, אויפּרישטיגע, הייליגע ליעבעס — אַהאַ! און — געבליבען אַן אַלט פאַרוועלקט מענשען־קינד ביז העט־העט אין די יאָהרען.

איז זי געוואָרען אומעטיגער און בלייכער פון טאָג צו טאָג, האָט נאָר דעבאַטירט וועגען ריינער אויפּריש־טיגער ליעבע און געלעכצט נאָך אַ פּאָר וואַרימע מענער־אָרעמס און ברייטע מענער אַקסלען.

האָט זי זיך באַקאַנט מיט אַ בחור, וועלכער האָט וועניג גערעדט. דערפאַר אָבער האָט ער אַ סך, זעהר־אונגעהויער־פיעל־אַ־סך־געדענקט, נאָר רעדען האָט ער גערעדט זעהר־אונגעהויער־פיעל־וועניג — כמעט גאָר נישט. נישט חלילה דערפאַר וואָס ער האָט נישט געהאַט וואָס צו זאָגען — ווי סע טרעפט ביי מאַנכע דענקער — נאָר דערפאַר, וואָס ער האָט צופיעל געדענקט, האָט ער נישט געהאַט קיין צייט צו רעדען.

איז ער אפילו איהר, דער אַלטער יונגפרוי גע־וואָרען מאוס און דערעסען און — זי האָט איהם אוועק־

נעשיקט. אויף זיין אָרט האָט זי זיך איינגעשאפט א פאפוגאַי, זעהר א שעהנעם, זעהר אַן ערנסטען און זעהר א רעדעוודיגען.

ווי אזוי האָט זי געוואוסט, אז דער פאפוגאַי איז א זעהר רעדעוודיגער? איז דער תירוץ: דער מאן פון פויגעל געשעפט האָט איהר פארזיכערט, אז דער פאפוגאַי רעדט ווי א וואסער.

אז ס'איז אוועק א וואָך און צוויי און דריי און דער פאפוגאַי האָט אַלץ געשוויגען איז דאָס פון אויפרישטיגער־ליעבע־רעדענדיגע מיידעל געוואָרען א ביסעל אומרוהיג און גענומען דעם פויגעל און צוריקגעטראָגען צום פויגעל־סוחר.

— סטייטש! — זי אזוי.

— סטייטש וואָס? —ער אזוי צו איהר.

— סטייטש, ער רעדט נישט, דער פויגעל! — זי אזוי צו איהם.

קוקט זי דער פויגעלדיגער איד אַן און מאכט אזוי:

ס'איז אפשר אמת, מאכט ער, אז דער פאפוגאַי רעדט וועניג — כ מ ע ט ג אָ ר נ י ש ט, דערפאַר איז ער אָבער, מאכט ער, א ג ר ו י ס ע ר ד ע נ ק ע ר.

זי האָט איהם געוואָרפען דעם פוינעל אין קאָפּ אריין.

* * *

מ אָ ר א ל: שטילע דענקערס, קריכט ארויס פון אייערע טראַנשעען, טרענטשעס, פעלדגריבער און — הויבט אָן דערלאַנגען פּראָצע!

ס. פּאָלעק

אמאָל איז געווען אַ בחור׳ל מיט׳ן נאָמען ס. פּאָלעק. דאָס ראָזינע ס. פּאָלעק׳על איז געווען נישט רייך און נישט שעהן, נישט קלוג און נישט געבילדעט, נישט חן׳עווודיג און נישט באַ׳טעמ׳ט, — נאָר ס׳האָט געהאט אַ מאָדנע שטימעלע, אויף וועלכען מען פלעגט זאָגען, אז ס׳איז זעהר עהנליך צו דער שטימע פון גאָט — כאָטש זעהר ווייניג מענשען האָבען געהאט די געלעגענהייט צו הערען אויף וואָס פאַר אַ מין קול די גאָטהייט רעדט איינענטליך.

און צוליעב דערדאָזיגער שטימעלע האָבען זיך אַלע גרעסטע לייט פאַר איהם געבוקט, געניינט, געשאָקעלט, געציטערט — אַ קליינינקייט: ס. פּאָלעק!

אין אָנהויב איז דאָס ראָזינע ס. פּאָלעק׳על געווען באַשיידען. נישט געזאָגט קיין דעות אין אזעלכע זאכען ווי פּאָליטיק, נישט גערעדט וועגען קונסט, נישט געזאָגט קיין מבינות איבער אַנאַטאָל פראַנס און אין אַלגעמיין געהערשט מיט נישט ווענינער טאַקט ווי אַ פּשוט׳ער קייזער־קעניג.

נאָר ענדליך האָט זיך אין איהם פארליעבט עפעס אַ רויטע מויד מיט׳ן נאָמען סאָשע ליזעם, און איהם גענו־מען קעכלען און פעכלען ווי אַ טייערען בן־יחיד, און איהם צודריקען צו איהר הויכער, איבער־וואַרימער ברוסט.

— ס. פאַלעק׳על איז גרויס! — פלעגט איהם די דאַ־זיגע סאַשע זינגען א ניגונ׳דעל.

— ס. פאַלעק׳על וועט נאָך א מאָל האנדלען מיט קעניגליכע מאנטלען! — האָט זי איהם געשלעפערט.

— ס. פאַלעק׳על איז קלוג ווי די וועלט.

— ס. פאַלעק׳על שיינט ווי די זון.

— ס. פאַלעק׳על איז דער גרעסטער מבין אויף קונסט!

און אזוי ווייטער.

איז ס. פאַלעק׳על געוואָרען ביי זיך שטאָלץ און גע־נומען טראָגען דעם קאפעליוש אויפ׳ן אויער — מעשה וועלט־חכם.

און א חוץ וואָס עס האָט געארבייט ביי שניידעריי, האָט עס אויך גענומען זיך אינטערעסירען מיט קונסט און מיט טעאטער.

זעהר סימפאטיש!

איינמאָל איז ס. פאַלעק׳על אוועק צום קאסע־פענס־טעריל פון א אידישען קונסט־טעמפעל און געפרעגט:

— וואָס שפּיעלצעך ביי אייך?

— סע שפיעלט זיך א קאָמעדיע.

— צום לאכען, צי א רענעלע?

— צום לאכען.

— געטשימיר א פינף און דרייסיג־סענטיגען טיקעט!

— האָט געזאָגט ס. פאַלעק, איז אריין אינוועניג, זיך צו־געהערט צו די וויצען און געלאכט ס׳גרעסטע געלעכטער.

מען האָט געמיינט, אז אָט־אָט פאלט עס ארונטער פון דער באלקאָני פון געלעכטער.

אזוי קרעפטיג האָט עס געלאכט!

אין א פּאָר טעג ארום, נאָך דער פאָרשטעלונג, איז אונזער ס. פאַלעק ווידער געשטאַנען ביים קאסע־פענס־טעריל פון זעלבען טעאטער און געזאָגט זעהר אונשולדיג צום קאסירער:

— מיסטער, געטשימיר צוריק די פינף און דרייסיג

סענט פאר מיין טיקעט — כ'האב אויסגעפונען, אז ס'איז נישט געווען קיין וויציגע פיעסע.

— אבער איהר זענט דאך שיעור אראפגעפאלען פון דער באלקאני פון געלעכטער?

— וואס האב איך געזאלט וויסען, מיסטער? איהר האט מיר געזאגט, אז ס'איז א וויציגע פיעסע, האב איך זיך אמוזירט. אבער היינט אין דער פריה האב איך געטראפען מיינעם א לאנדסמאן וואס ארבייט אין א ציימונג, האט ער מיר געזאגט, אז די וויצען זענען קיין וויצען נישט און אז כ'האב גאר אומזיסט געלאכט — גיט מיר צוריק ס'געלד!

* * *

מאראל: צו וואס דארף מען א קארוזא, אז ס. פאלעק האט אויך אן איבערגענוג מעכטיגע שטימע.

אַ בּיהנע וואָס וואַקסט

אמאָל איז געווען אַ איד פלענט ער געהן אין אידישען טעאַטער באַטראַכטען ווי דער קונסט־ליעבענדער עולם עסט מיט גרויס מיטגעפיהל די גרויסע, קיילעכדיגע עפּעל און שרייט ב ר א ו ו אָ מ אָ ט אָ פ ע ש ק י ! ה ו ר א פ אַ ר ד ע י פ י ק ע ס ע ל ! ש ל ו מ אַ ש — ס פ י ה ה־ ט ש ! !

האָט אין איהם, אין ליטעראַרישען צוקוקער, הייסט עס, געוואַקסען ס'אידיש־דראַמאַטישע האַרץ, (מיט אַ ביסעל מוזיק־פּליעז) און ער האָט זיך געפיהלט שטאָלץ דאַרויף וואָס ער האָט אַ גוט פּוטעריל, אין וועלכען ער פיהלט זיך גאַנץ וואַרים.

נאָר איינמאָל האָט ער באַמערקט ווי דאָס פּאַרטוך אויף אַ געוויסער אידישער בּיהנע איז אַביסעל קירצליך און גרייכט נישט ביז אַראָפּ. און אַז נאָך איידער די פאַר־שטעלונג הויבט זיך אָן זעהט מען שוין אַרוים די שיך פון די קינסטלער, וועלכע שאַרען זיך אַרום אויף דער בעסערער אידישער בּיהנע צו יעדער צייט און אמאָל נאָך אָפטער.

איז דער דאָזיגער צוקוקענדער, כמעט קריטיש־קריי־טיזירענדער איד אַרויסגעלאָפען הינטער די קוליסען צו דעם הויפּט פון אַלע הויפּט־קינסטלער און איהם אָנגע־זאָגט, אַז דער פאָרהאַנג איז אַ ביסעל צו קורץ און אַז עס זעהען זיך אַרוים די דראַמאַטישע פיס.

האָט איהם דער הויפּט פון אַלע הויפּט־קינסטלער

א ווײלע באטראכט מיט זײנע צװײ אונטערגעפינזעלטע אױגען און דערנאָך האָט ער באמערקט זעהר קלוג:

— נו, זעהט איהר שוין! איהר טענה'ט דאָך אלץ אז די אידישע ביהנע וואַקסט נישט, — לאָזט זיך אױס, אז זי האָט די לעצטע צײט אזא וואַקס געטון, קײן עין־הרע־נישט, אז אפילו דאָס פּאַרטוך איז אױף איהר קורץ געוואָרען.

* * *

מאָראַל: מענער וואָס ווילען שנעל וואַקסען ווערען געראטען זיך אונטערצושנײדען די הױזען!

דער דיכטער און דאָס פויגעלע

אמאָל איז געווען א יונגער דיכטער, א הויכער מיט ברייטע פּלייצעס און געזונט ווי א בער. האָט ער געדיכ־טעט צו דריי דאָלאר א שטיק, אזוי לאנג ביז וואנען ער האָט זיך אויסגעדיכטעט, נישט געקאָנט מעהר שאפען, הייסט דאָס. האָט דער דיכטער און זיין פרוי גענומען ליידען צו ביסלעכווייז פון הונגער און טראכטען פון — זעלבסטמאָרד און פון א שטעלע אין א רעדאקציע.

האָבען זיך די רעדאקציעס נישט געאיילט איהם אויס־צוכאפּען, און אזוי ווי זעלבסטמאָרד איז א זאך, וואָס מען מוז אליין באגעהן, אָהן דער הילף פון א דייטשען קאָלעגע, האָט ער זיך געפוילט עס צו טון און — איז בעסער געבליבען לעבען.

און אז זיין לאגע איז געוואָרען מעהר אונערטרעגליך, ווי ער האָט זיך פאָרגעשטעלט מיט דער הילף פון א גע־וויסען דייטשען שטימונגס־דיכטער, האָט ער זיך געגע־בען א קלאפּ אין שטערען און אָנגעוויזענדיג אויף א קליין, געבעכדיג פויגעלע, וואָס איז געהאנגען אין א שטיינעל לעבען זיין קיך־פענסטער, האָט ער אויסגע־רופען:

— אָט דאָס פויגעלע מוז מיך ראטעווען פון מיין שווערער לאגע!

האָט זיך ס׳פויגעלע דערשראָקען פון זיין אויסרוף און גענומען פּישטשען ווי א קליין היהנדעלע.

— אָה, ווי געטליך דאָס איז ! — האָט זיך דער דיכ־טער אליין אונטערגעטריבען צו ווערען באגייסטערט. — אָה, וואָס פאר א טענער ! וואָס פאר א געזאנג ! איך מוז מיך זעצען דיכטען.

און ער האָט זיך אוועקגעזעצט און אויפגעדיכטעט א פיין ליעדעלע ווי א גאָלד, נאָר א קורצס. עס איז באשטאנען פון די צוויי קלאנגען: „ציף־ציף !" און ער איז געבליבען שטעהן.

—אָט צו דעם דאָזיגען ציף־ציף, ווען איך האָב נאָך א צוויי, דריי געדאנקען, וואָלט איך געקאָנט מאכען דער־פון א לירישע זאך — פאר זעקס דאָלאר ! — אזוי האָט געערדט דער דיכטער צום קליינעם פויגעלע, וואָס האָט אויסגעקוקט מעהר ווי א היהנדעל ווי עפעס אנדערש.

און דאָס היהנדעל־פויגעלע האָט געענטפערט:

— צעף־צעף !

— האָבען מיר שוין אי „ציף־ציף", אי „צעף־צעף" ! — האָט געטראכט דער דיכטער. — איצט ווען מיר האָ־בען נאָך א שטיקעל איינפאל, זענען מיר געראטעוועט !

אָבער דער איינפאל איז ליידער נישט געקומען. אליז, וואָס ס'איז געקומען, איז געווען א קליינער פישטשע פון דעם מיזעראבעלען פויגעלע:

— צוף־צוף !

אָבער מיט „ציף־ציף" און „צעף־צעף" און „צוף־צוף" איז דער דיכטער נישט געווען געהאָלפען. ער האָט באדארפט א געדאנק, אן איינפאל און דאָס האָט איהם דאָס בידנע פויגעלע נישט געגעבען.

און דער דיכטער האָט זיך געביך אויסגעלאָזען ווי א ליכט.

* * *

מאָראל: צו מאכען א לעבען פון א פויגעלע איז נישט קיין פויגעלדיגע פרנסה !

קינדער ליעבע

אמאָל איז געווען אַ בחור האָט ער געהייסען אַזוי און אַזוי. איז ער געווען זעהר אַ קלוגער, האָט ער שטודירט די גאַלעריע פון פארשוואונדענע זשענטעלמענער און גע־נומען אַ טיעפען אינטערעס אין בעסי טאָמאשעפסקי׳ס ביאָגראַפיע. און כדי זיך צו פארפאָלקאָמענען — סאַ הארט וואָרט „פארפאָלקאָמענען״! — מיר׳ן זוכען עפּעס אַן אנדער וואָרט — אַלזאָ, כדי זיך אויסצובילדען פאר אַ פאָלנעם קולטור־מענש, האָט ער באשלאָסען צו כאַפּען אַ קוק — פאר׳ן שלאָפען געהן — אין פיליפּ קראַנץ׳ס קול־טור׳עדינע געשיכטע און אין אנדערע פּעליטאָניסטישע זאַכען.

פון די אַלע זאַכען איז דער בחור געוואָרען העכסט־קולטורעל ג ע ז אָ נ ע ן, און האָט כסדר געזידעלט די מענשהייט, זי גערופען מאַלפּע, מארק אידענע, קאָנסער־וואַטיווע נשמה, אָפּגעשטאַנענער עלעמענט, א. ז. וו.

וואָס שייך חתונה האָבען, האָט אונזער קולטורעוואַ־טער העלד באשלאָסען, אז קיינמאָל אין לעבען וועט ער נישט באגעהן אַזאַ נארישקייט, אַזאַ שמאַכינשאַנדע!

איינמאָל האָט זיך דער דאָזיגער בחור באקאָנט מיט אַ קליידעל, אין וועלכען ס׳האָט זיך געפונען אַ פריילין מיט ברענענדיגע אויגען. האָט ער גלייך גענומען באוואונדערען איהר עהרליכע פיגור, גענומען צונלייכען איהרע אויגען צו צוויי זונען, איהר בוזעם צו צוויי עלטערע דערוואַק־

סענע שעפּעלעך, איהרע האָר צו שווארצען גין־גאָלד און — אין פינף יאָהר ארום טרעפען מיר איהם שוין אין אן אייגענער דירה, ארומגערינגעלט פון א צעשוואומע־נער אידענע, וואָס קנייפּט פון די קעשענעס פון איהר פארטוך און ווארפט אין מויל אריין און פון פינף יאטען, וואָס מען דארף זיי איינוויקען אויף עטליכע וואָכען און זיי אויסזשמוקען אויף א וואַש־ברעטעל.

— העלאָ! — זאָגען מיר צו איהם — וואָס מאַכט איהר עפּעס? וואָס מאכען אייערע ליעבע קינדערלעך?

— און מיר גיבען אויף איהם אזא סארקאסטישען קוק, אז עס ווערט אין איהם אנטפאלען דער מאמע'ס מילך.

קוקט ער אונז א ווײלע אָן, קנאַקט די פינגער איבער פיליפ־קראנץ'ס קולטור נעשיכטע און מאכט צו אונז מיט א זיפץ:

— איהר וואונדערט זיך מסתמא, למאי, איך, א פּראָפעסיאָנעלער נעגנער פון דער הייראט און אלנעמיינער פרויען־האסער, האָב חתונה געהאַט?

— יאָ, זאָגען מיר, עס איז אונז טאקי א שטיקעל חידוש.

— נע, מאכט ער און קוקט מיט איין אויג צום ענגליכטער — איך האָב געמוזט חתונה האָבען צוליעב די קינדערלעך נעביך — כדי זיי זאָלען האָבען א טאטען.

* * *

מאָראל: אז עס שטעהט אין פסוק: „כרחם אב על בנים" — מסתמא דארף טאקי אזוי צו שטעהן — מען וועט דאָך נישט נעמען גלאַט א פסוק און איהם אריינשטע־לען.

פּ. ס. און אפשר יאָ! ווער קאָן וויסען?!

פינסטער זאָל ווערען

אמאָל איז געווען א יונגער מענש האָט ער ליעב גע־האַט — ליעב צו האָבען. האָט ער זיך פארליעבט אין א ברונעט, נישט זעהר חן'עווודיג באשעפעניש מיט מענש־ליכע אויגען, מענשליכע ליפען און — זעה זייטע 364 פון דער פאָלקסביבליאָטעק פאר וויטערע אינפאָרמאציאָנען.

פלעגט ער נעמען דאָס נישט־חן'עוודיגע געשטופעל־טע מיידעל און מיט איהר אויסגעהן אין די פארקס — אין די גרינע פארקס, אין די דופטיגע פארקס און — רעדען וועגען ליעבעס־ביכלעך, וועלכע מען קאָן איצט קויפען זעהר ביליג—צוליעב פארשידענע אורזאכען

— קום, לאָמיר זיך זעצען אָט־דאָרטען אויף יענער באנק. ס'ליכט שטעכט מיר אין די אויגען! — פלעגט איהם ס'מיידעל אָפט איבערשלאָגען די רייד.

אין אזא צייט פלעגט ער אויף איהר א קוק טון מיט א האלבען ברוגז'ן בליק, אָפשאצען די נישט־חן'עוודינקייט פון איהר געשטופעלטען פנים, אויף וועלכען עס איז גע־ווען נישט אָנגענעהם צו קוקען, און ענטפערען:

— מ'דארף נישט אויסמיידען קיין ליכט. ס'איז דאָ אויך גאנץ גוט צו זיצען.

נאָר איינמאָל האָט זיך פארלאָפען א גרוים פארלויפע־ניש, הינו: אונזער יונגער, ראָמאנטישער בחור האָט זיך באקאַנט און — ביים באקענען זיך פאר־ליעבט אין א שעהנער, הויכער, יונגער דאמע

מיט א צארט סמעטענע־מיט־פּאַזימקע געזיכט, וואָס איז געווען פריש און מחיה׳דיג און שעהן, אז ס׳איז גע־ווען א נחת צו קוקען דארויף.

פלעגט ער מיט איהר — ביינאכט — אויסגעהן אין די פּארקס — אין די גרינע, אין די דופטינע שיטער־באַ־מענשטע פּארקס. אָבער מעהר ווי מ י ט איהר, פלעגט ער אויסגעהן אָהן איהר. ווי א ליכט פלעגט ער אויסגעהן, אז ער האָט בלויז עטליכע טעג נישט געזעהן די סמעטענע־מיט־פּאַזימקע שעהנקייט פון דער יונגער דאמע׳ס גע־זיכט.

און וואָס מעהר ער איז געקומען צום באשלוס, אז זי איז א געוואלדיגע שעהנהייט, און אז עס איז א מחיה צו קוקען אויף איהר געזיכט — אלץ מעהר האָט ער נישט געוואָלט קוקען אויף איהר, אלץ מעהר האָט ער געוואָלט זיין מיט איהר אין דער פינסטער.

א מערקווירדיגער פּאראדאָקס!

— קום מיין טייערע, לאָמיר זיך זעצען אויף יענער באנק. ס׳ליכט שטעכט מיר אין די אויגען! — פלעגט ער אָפט זאָגען צו דעם חן׳עודיגען וועלט־קינד, מיט דעם שלאַנקען, קעצישען קערפּער און מיט דער סמעטענע־און־פּאַזעמקע פרישקייט אין איהרע באקען.

וואָס מעהר ער האָט ליעב געקראָגען ס׳מיידעל, אלץ מעהר האָט זיך ביי איהם ענטוויקעלט דער האס צו פּאָ־ליציילייט און לאמטערנעס און וואָס שטארקער ער האָט פיינט געהאט פּאָליציילייט און לאמטערנעס, אלץ שטאר־קער האָט ער ליעב געהאט די עלעגאנטע דאמע מיט די — צו אונז גוט־באַקאַנטע, כאָטש פון א ו נ ז אזוי גוט ווי פון א י ה ם נאָך נישט געקושטע — באַקען.

— דו ביזט אזוי שעהן, אזוי שעהן! — פלעגט ער זיך באַנייסטערען אין ווארימע זומער־נעכט — איך וואָלט קיינמאָל נישט מיעד געווערען צו קוקען אויף דיין פּרעכ־טיג געזיכט.

און ער פלענט ענדיגען:

— קום לאָמיר זיך זעצען אָט־דאָרט, אויף יענער באנק, וואו ס'איז פינסטער. ס'לאַמטערען־ליכט שטעכט מיר אין די אויגען.

און זי פלענט ענטפערען קלוג, ווי א לייט־ארטיקעל:

— ווי קומט עס, וואָס אזוי שנעל ווי א מאן נעפינט אויס, אז א פרוי איז אזוי שעהן, אז ס'איז א נחת אויף איהר צו קוקען וויל ער מיט איהר זיין אין דער פינסטער?

* * *

מאָראל: בעסער מיט א מאָדערנער פרוי צו זיין אין דער טונקעלהייט — איידער פארקעהרט!

די אָפּענע האַנט

שוין פון קליינערהייד אָן האָט מען געזעהן, אז דאָס וואקסט א פּרי שב׳פּירות. ביי קליינע אינגלעך פּלעגט ער אויסנארען דאָס פּוטער־ברויט, ביי גרעסערע פּלעגט ער אָפּדרעהען די קנעפּלעך פון די בונדעלעך, בעת די בונדעלעך זענען געהאנגען אין חדר אויף דער וואנט און ער פּלעגט זיי אויסטוישען פאר באָנבאָנעס. און א חוץ דעם האָט ער געהאַט א טבע צו פּייניגען אומשולדיגע קעץ, ציגען, מלמדים, העהנער, באהעלפערס, א. אז. וו.

האָט די מוטער צו איהם גע׳טענה׳ט:

— ליעב קינד מיינס, זעה וואָס דו טוסט! דו פארשווארצסט דיינע טאטע־מאמע ס׳פּנים! א מעהר: זיי א גוט אינגעל, טשעפּע נישט קיינעם, האָב א גוט הארץ און דער עיקר — האָב אן אָפּענע האנט!

און דער טאטע זיינער האָט איהם אויך גע׳עצה׳ט:

האָב אן אָפּענע האנט פאר אידען, וועט דיר גוט זיין!

יאָהרען זענען אוועק. דער קליינער חברה־מאַן איז אונטערגעוואקסען און — מערקווירדיג! אלע אנדערע עצות, וואָס זיינע טאטע־מאמע האָבען איהם געגעבען אין דער יוגענד האָט ער פארגעסען, נאָר די עצה צו האָבען אן אָפּענע האנט האָט ער נישט פארגעסען.

איהר קענט איהם זעהן יעדען טאָג לעבען דער נאָר־

פאָלק־סטריט־שוהל, ווי ער שטעהט **מיט אן**
אָפענער האַנט און — בעטעלט נדבות.

* * *

מאָראַל: אָרימקייט איז נישט קיין שאנדע נאָר
א — פרנסה!

דער פּרעמדער

איך האָב אַמאָל געקענט אַ אידישען דיכטער, וועמעס נשמה האָט זיך נישט אָפּגעשפּיגעלט אויף זיין געזיכט.

זיין פּנים, הייסט עס, האָט פאַרשוויגען זיין גרויסקייט און זיינע אויגען האָבען אומעטיג געוואַכט איבער דעם איינפּאַכען אָבער עהרליכען ד ר ו י ס ע ן פון זיין פּערזענליכקייט.

איינמאָל האָט דער דאָזיגער דיכטער געוואָלט געהן אין אידישען טעאַטער זיך אָנוואַרימען אָן דעם יונגען פרייליין קונסט, האָט ער ביי דער קאַסע זיין וויזיט־קאַרטעל דערלאַנגט און אַ פרייען בילעט געבעטען.

האָט איהם דער קאַסיער אָפּגעמאָסטען מיט אַ פּאַר־דעכטיגען בליק, איהם צוריקגעגעבען דאָס וויזיט־קאַרטעל און איהם געזאָגט, אז ס׳איז ליידער און אָהאָ! נישטאָ קיין פּלאַץ.

האָט דער דיכטער אַ לייכטען שמייכעל געטון, אוועק ערגיץ אין אַ ווינקעל, וואו דער קאַסיער האָט נישט גע־קאָנט זעהן, און האָט אויף דער לינקער זייט פון זיין וויזיטקאַרטעל אָנגעשריבען:

„ביטע אריינצולאָזען דעם איבערגעבער פון דיזען קאַרטעל אין אייער טעאַטער. מיט גרוס....“ דאָ האָט ער אונטערגעשריבען זיין אייגענעם נאָמען און ס׳קאַרטעל צו דעם טעאַטער דירעקטאָר דערלאַנגט, וועלכער האָט איהם מיט גרויס דרך־ארץ אין זיין קונסט־טעמפּעל

אריינגעפיהרט און איהם א פלאַץ אין דער שענסטער לאָזשע אוועקגעזעצט.

* * *

מאָראַל: אום צו זיין א גרויסער מענש איז נויטיג צו זיין מעהר דעקאָראַטיוו ווי ניצליך...

די געטרייע טאָכטער

עס איז געווען שפּעט ביינאַכט און זיי זענען געזעסען אין דער פינסטער. האָט ער פון צייט צו צייט פאַר־לוירען די לינקע האַנט אַרום איהר טאַליע און נאָכ־געשיקט די רעכטע האַנט זוכען די לינקע. האָבען זיך ביי־דע הענט פיין אַמוזירט. די הערצער האָבען געקלאַפּט — צוזאַמען מיט די צוויי זייגערס וואָס זענען געשטאַנען אין פראָנט־רום. די אויגען האָבען געגליהט צוזאַמען מיט א מאַסע שטערען, וואָס האָבען, אפשר, געפינקעלט אויפ'ן הימעל. די ליפּען האָבען זיך באַגעגענט צוזאַמען מיט פיעלע נאַרישע עקסטרעמען. די זעעלען האָבען שטיל געראַנשט צוזאַמען מיט די עטליכע מייז, וועלכע זענען בגנבה אַרומגעלאָפען אַרום די וואַש־טעפּ.

ענדליך האָט דער זייגער געקלונגען דריי.

נישט דער ביי־טאָגיגער דריי, נאָר דער נאַכטיגער, דער פריהמאָרגענדיגער.

האָט דעם זעהר אונשולדיגען מערדכע'ס געוויסען ער־וואַכט, און זי האָט אַזוי געזאָגט — האָט זי:

— ליעבער, געליעבטעסטער געליעבטער! מיינע עלטערען האָבען מיר פאַרבאָטען דיך צו זעהן, קען איך נישט געהן געגען זייער וואונש.

—נו, גוט! — האָט ער געענטפערט. — מיר וועלען נישט געהן געגען דיינע עלטערן'ס באַפעהל. אויב זיי

ווילען נישט, אז מיר זאָלען זיך זעהן, וועל איך — אויס־לעשען די נעז.

און ער האָט אויסגעלאָשען די נעז!

* * *

מאָראל: די ליעבע איז בלינד, דאריבער קען זי זיך גאנץ שעהן אויסדריקען אין דער פינסטער.

דער ראַדיקאַל

ער איז געווען אַ ראדיקאל און האָט געהייסען פערדינאַנד־לאַסאַל־מאַרקס־קאוטסקי.

א חוץ דעם שעהנען נאָמען האָט דער דאָזיגער ראדיקאל אויך פארמאָגט עטליכע פּאָר פלודערען מיט ראדיקאל אויסגעריבענע זיץ־פלעצער, א פּאָר שיך מיט ראדיקאלע, געלע קנעפּלעך און האָט זיך געגאָלט דעם קארק אויף א ראדיקאל־קיילעכדיגען אופן.

א פלאם־פייערדיגער ראדיקאל און קלאסענבאוואוסט וואָס קלאסענבאוואוסט קאָן נאָר זיין.

איינמאָל האָט אונזער פערדינאנד־לאסאל־ק. מארקס־קאוטסקי איבערגעלייענט א בראָשורע וועגען פרייע ליעבע, וואו עס ווערט געפּרעדיגט דער שעהנער אידעאל אז מענשען דארפען פון צייט צו צייט הייראטען פריי ווי די קאנאריקלעך און טעדי־בערען — איזוויניטיע זא וויראזשעניע! — און ווייטער ווערט דאָרט געפּרעדיגט, אז געזעצליכע פרויען זענען א שאנדע און שמאך פאר דער ציוויליזאציע און דעריבער — דאָלאָי מיט דעם אלטען סיסטעם!

אז אונזער ראדיקאל האָט דאָס דערהערט (פון דער בראָשורקע) איז ער אוועק א היים צו זיין פרוי, וועלכע האָט געהייסען חאשע־ניטעל און וועלכע איז נעביך געווען א כשר'ע אידענע, אַן אמת'ע צדקניות און צו איהר אזוי געזאָגט:

— חאשע־ניטעל מיין ווייב! גענוג געלעבט ווי קאני־

באלען, קלעריקאלען, אָרטאָדאָקסאלען! גענוג געוועזן גע־זעצליך פארהייראט! איך וויל דיך אָפּ׳גט׳ען און דאן וועל איך קאָנען מיט דיר לעבען ווי מיט א פרעמד ווייבעל און דאָס וועט זיין אזוי נאָבעל, מיין טייערע חאשע־ניטעלע.

צומאָרגענס האָבען זיי זיך גע׳גט (כאָטש חאשע־ניטעל איז שטארק געוועזן דאגעגען) און איצט לעבען זיי גליק־ליך אַלס זינדיגע צוויי־און־זעכציג־יעהריגע ליעבהאָבער.

* * *

מאָראל: א מענש איז נישט קיין בהמה — ער האָט נישט אזויפיעל שכל.

דער מבין הגדול

און אויפגעקומענער עושר. האָט ער געהאַט אַ שעהנע אומשולדיגע ביבליאָטעק, וועלכע ער האָט קיינמאָל נישט געטשעפּעט. אַ פיינע פּיאַנאָ, אויף וועלכע זיין ווייב פּלעגט פון צייט צו צייט... איבערשרעקן די מייז. און אויך — קונסט־בילדער.

מען שמועסט — אַ מאָדערנער מענש!

איינמאָל אין אַ שעהנעם אָדער נישט קיין שעהנעם פריהמאָרגען איז ער זיך מישב: אַלע רייכע לייט האָבען אויל־בילדער, וועט ער זיך אויך לאָזען מאַכען אַן אויל־בילד פון זיין פּערזענליכקייט.

איז ער אוועק צו אַ גרויסען מאָהלער, וועלכער האָט געהאַט אַ שם פאַר די גרויסע קונסט... פּרייזען, וואָס ער האָט גערעכענט, און צו איהם אַזוי געזאָגט:

— מיסטער, איך וויל אַז איהר זאָלט מיר אַ מאַך טון אַן אויל־פּיקטשע, אָבער אַ פעטע! ווי זאָגט ער, אַז עס זאָל אַזש רינען איבער די פּיסקעס. איך קען עס אַפאָרדערען!

האָט איהם דער מאָהלער אָפּגעמאָסטען מיט אַ קלוגען בליק און איהם געהייסען קומען מאָרגען.

צו מאָרגענס אין דער פריה האָט זיך אונזער קונסט־ליעבהאָבער גענומען אַ וואַנע פון בוימעל. אויסגעטרונקען אַ פלעשעל איילבירט־בוימעל, און פאַרביסען מיט

פעטע בלינצעס איינגעטונקען אין בוימעל און איז אוועק נעמען די ריכטיגע „אויל־פיקטשע".

איז צווישען איהם און דעם מאהלער פארגעקומען אזא מין דיאלאג:

מאהלער: זייט אזוי גוט און ניט א דרעה דעם קאפ אביסעל אויף לינקס, וועט זיין א בעסערע ליכט.

דער אויסגעשמירטער איד: ווער דארף ס'ליכט?! איהר גיסט בעסער צו אביסעל מעהר אויל, זשאלעוועט נישט!

מאהלער: שמייכעלט אביסעל אויפריכטיגער, פליעז!

דער איד: ווער דארף ס'שמייכלען! גיסט בעסער אונטער א ביסעל מעהר בוימעל... איך וויל עס זאל ארויס־קומען פעט ווי א בלינטשע מיט א סך אויל...

מאהלער: הערט זיך אויף דלאבען ס'אויער, זייט אזוי גוט!

דער איד: דאס איז נישט וויכטיג: וויכטיג איז, אז איהר זאלט גיסען וואס מעהר אויל... איך וויל עס זאל ארויסקומען א רייכע בילד, א פעטע... נישט קיין קבצנ'ישע.

מאהלער: ס'איז אלרייט. איך ווייס וואס איך האב צו טון.

דער איד: ס'מאכט נישט, וואס איהר ווייסט! איהר כליאפעט בעסער אונטער א פריש גאלונטשיקעל מיט אויל. זשאלעוועט נישט מיין געלט. איך קען דאס ב"ה אפארדערען!

* * *

מאראל: די אמת'ע מבינים אויף קונסט זענען פארט די אידען מיט די טוליפעלעך.

געראטעוועט

אמאל איז געווען א איד, האט ער געהייסען שלמה. איז ער געווען א וואוילער איד, א בכבוד'ער, מיט א צע־קאממער בארד — א שעהנער, מיט א הדרת־פנים און ער איז געווען א רעווערענד.

דער באריהממער רעווערענד שלמה.

ער האט טאקע אזוי אדווערטייזט אין די פעיפערס: „רעווערענד שלמה, וואס איז וועלט־באריהמט און באקאנט צו אלעמען, בעט באקאנט צו מאכען זיינע פיעלע פריינדע אונד פערעהרער, אז ער האט זיך שוין צוריקגעקעהרט פון זיין רייזע קיין קאנארסי און אז ער איז אפען פאר ביזנעס."

פליין אידיש!

מאכט זיך אמאל א מעשה, אז דער רעווערענד שלמה, וועלכער איז געווען א שטארק־פארהייראטער מאן און א טאטע פון עטליכע שעהנע, בכבוד'ע קינדערלעך, האט באדארפט פאהרען קיין ווירדזשיניא פאר ביזנעס. איז פאראן צוויי וועגען: אדער מען פאהרט מיט דער באהן, איבער באלטימאר א. אז. וו., אדער מען פאהרט מיט דער שיף דירעקט קיין נארפאלק.

דער רעווערענד שלמה האט אויסגעקליבען דאס ערשטע — כאטש ס'איז ווייניגער באקוועם.

אורזאכע: פאראן א געוויסע ווייבעל אין באלטימאר! האט רעווערענד שלמה פארבראכט אין באלטימאר

עטליכע אנגענעמע טעג און — מערקווירדיג! דאָס האָט איהם נעראַטעוועט פון גרעסטען אומגליק. וואָרים די שיף מיט וועלכער ער וואָלט זיכער געווען אָפּגעפאָרען (ווען נישט דאָס ווייבעל), האָט זיך גראַד אָנגעשלאָגען אין א פעלז און איז אונטערגעגאַנגען צוזאַמען מיט אַלע פּאַסאַזשירען.

אַז דער רעוורענד שלמה האָט דאָס דערהערט, האָט ער זיך געוואַשען די הענט, געבענשט גומל און א גליק־ליכער, מיט א צעקאַמטער באָרד, איז ער אַוועק צוריק אהיים צו זיין ווייב־און־קינדער, וועלכע האָבען זיכער געמיינט, אַז ער איז דערטרונקען געוואָרען.

אויף דער פראַגע פון זיין פרוי, ווי אַזוי — מיט וועלכע נסים — ער האָט זיך געראַטעוועט, האָט רעוורענד שלמה אויפגעהויבען די אויגען צום הימעל און געענט־פערט: „אונזער גאָט האָט דאָס געטון! לאָמיר איהם דאַנקען!" און ער האָט זיך געשטעלט דאַווענען מנחה.

* * *

מאָראַל: א רעוורענד'ס נשמה איז אויך נישט קיין ראָזשינקע!

די רויטע ראָזע

די רויטע ראָזע איז נישט געווען קיין בלום, נאָר א מיידעל אזא. זי האָט נישט געוואַקסען אין קיין גאָרטען און נ י ש ט געדופטעט. אדרבא — זי איז געווען א פשוט׳ע מויד, א געזונטע ווי אן אייזען און האָט געאר־בייט אין א רעסטאָראן.

און זי האָט געבליהט. געבליהט אויף דעם פעטען מיסט פון מיסטער שוועמעל׳ס רעסטאָראן. געבליהט פון די שטראהלען פון דעם אויבער־קעלנער׳ס אויגען. גע־בליהט אויף דעם פרישען טוי פון די יויך־קעסלען און איז, ווי זאָגט פינסקי, „עמפּאָר געוואַקסען" צו א וואונ־דערבארען „געשעפף", — צו א זעלטענער פלאַנץ.

די ראָזע, די רויטע ראָזע. די בלום פון שוועמעל׳ס פופצעהן־סענטיגען רעסטאָראן!

און אז סע פלעגט קומען ארום צוועלף א זייגער ביי־נאַכט, ווען די קונדען זענען געוואָרען וועניגער, און דער טוי פון די יויך־קעסלען האָט זיך געזעצט אונטער דעם סופיט פון רעסטאָראן, און דער באָס, מיסטער שוועמעל, פלעגט שטעהן ביים רעדזשיסטער און איבערצעהלען די קאַלטע זילבערנע און קופּערנע מטבעות פון טאָג לייזונג — דעמאָלט פלעגט די רויטע ראָזע ארויסשלעפּען פון קיך איהרע גרויסע, פערדישע פיס, אריינקומען אינוועניג אין רעסטאָראן, אָפּזוכען אן אַלטע צייטונג און נעמען לעזען

דעם ריהרענדען ראָמאַן „דער זייגער מאַכער" און — וויינען ווי ביי א רעגעלע דראַמע.

אַלע נאַכט אַזוי.

האָט דער באָס, מיסטער שוועמעל, דערזעהן, אַז די רויטע ראָזע איז א סענטימענטאַלע פרי, א ווייבע פרי וואָס גיסט טרעהרען איבער דעם שיקזאַל פון דעם ליעבענדען זייגער־מאַכער, האָט ער זיך באַטראַכט, אַז מען דאַרף מיט איהר פאַרטשעפען א ליעבע.

און אמאָל, בשעת די רויטע ראָזע איז געזעסען און געוויינט איבער דעם אומגליקליכען זייגער־מאַכער, איז צו איהר צוגעקומען מיסטער שוועמעל, איהר א קניפּ געטון אין א באַק, דאַן א קיצעל געטון, דאַן האָט ער זי געוואָלט ארומנעמען.

אָבער — אָה! און עך־הע! אין אָט־דעם מאָמענט האָט דער פאַרפיהרערישער מאַן ערשט אויסגעפונען, אַז יעדע ראָזע האָט איהרע דערנער — וואָס שטעכען. ביי איהר איז עס געווען נישט קיין דערנער, נאָר שפּילקעס, מיט וועלכע זי האָט פאַרשפּילעט איהר בלוזע...

מיט צעשטאָכענע, צעבלוטיגטע הענט איז מיסטער שוועמעל אָפּגעטרעטען פון דער רויטער ראָזע, וועלכע איז געווען צופיעל פאַרטון אין „זייגער־מאַכער" צו שענקען אויפמערקזאַמקייט צו אָט־דער סצענע.

* * *

מאָראַל: נישטאָ קיין ראָזע אָהן שטעכערס.

פרויען און וועלט

אמאָל איז געווען א בחור מיט ברענענדיגע אויגען.
באצווינגענדע אויגען.

אויגען ווי לאָמפּען, ווי שטורקאצען, ווי שרפות.

האָט דער דאָזיגער בחור די הארטסטע פרויען־הערצער מיט זיינע אויגען צעשמאָלצען און זיי איבערגעפורעמט אין א פורעם פון זינד און נארישקייטען.

האָבען פארהייראטע פרויען געזאָגט וועגען איהם:

—אך, סארא וואונדערבאר־באאויגטער מענש, דער הערר מ. ס. ל. ב. איז!

האָבען אנדערע צוגעגעבען:

— אך, סארא מעכטיגע אויגען ער האָט! מיט זיינע אויגען וואָלט ער געקאָנט צאהמען דעם ווילדסטען לעמפּערט און דעם שרעקליכסטען טיגער.

— די אויגען! די אויגען! — האָט מ. ס. ל. ב. געטראכט, די אויגען זענען מיין פארמעגען, מיין קרוין, מיין ציערונג־קעסטיל — די אויגען וועלען מיך נאָך אמאָל גליקליך מאכען.

און ער האָט באשלאָסען אוועקצופאָהרען ערגיץ אויפ'ן לאנד שעפּען פייער פאר זיינע וואונדערבארע אויגען און לופט פאר זיין גרויסארטיגער נשמה.

באלד ווי ער איז אָנגעקומען אין דער פארוואָרהייער פארם, האָט ער באשלאָסען אלע טאָג אויפצושטיין (ווי תמיד!) מיט א שעה פריהער ווי געוועגליך און זיך ארייַנקוקען אין די אויגען אריין אלע שעהנקייט

פון גאָט'ס וועלט און זיי דאָרט באהאַלטען פאַר די ווייבלעך פון די בראָנקס.

אָבער שוין אויפ'ן ערשטען שפּאַציער, האָט זיך איהם געטראָפען א שטיקעל שטערונג — הינו: א א וואָלף.

אז מ. ס. ל. ב. האָט דערזעהן דעם וואָלף, האָט ער אויפ'ן ערשטען אויגענבליק געוואָלט אנטלויפען, אָבער דערנאָכדעם האָט ער זיך דערמאָנט אן זיינע אויגען, אויף וועלכע ווייבער האָבען געזאָגט, אז זיי קאָנען באצוויניגען אפילו א טיגער און — ער איז געבליבען שטעהן פּנים־אל־פּנים געגען וואָלף און איהם אָנגעקוקט — איהם אָנגעקוקט מיט זיינע צוויי גרויסע, ליכטיגע, פייערדיגע אויגען.

אז דער וואָלף האָט דערזעהן דעם בלישטש פון די וואונדערבארע אויגען, האָט ער זיך דערשראָקען און — איהם אויפגעגעסען מיט די אויגען, מיט אַלעמען.

אזוי שטארק האָט זיך דער וואָלף פאַר איהם דערשראָקען!

און אז די בראָנקסער ווייבלעך האָבען דערזעהן די פּאָר געקנעפּעלטע שיך און דעם הארטען קאַפּעליוש, וואָס מ'האָט פון איהם אהיימגעבראכט (מעהר איז נישט געבליבען!) האָבען זיי נעביך געוויינט א גרויס געוויין — א שטילס, וואָס קיינער האָט נישט געקאָנט הערען — אפילו נישט זיי אליין.

* * *

מאָראל: א הונגעריגער וואָלף איז נישט קיין פּרוי. ער האָט פיינט, אז מ'קוקט איהם צו שטארק אין די אויגען אריין!

דער מאַן מיט'ן מעסער,
דער מאַן מיט דער זעג.

אמאָל איז געווען א מענש, האָט ער געהייסען א נע־וויסען נאָמען. עלטער און אָפּשטאַמונג אומבאַקאַנט. האָר שווארצע ווי פּעך און צוויי ליכטיגע אויגען ווי איך־ווייס־אַליין־נישט־וואָס.

דער דאָזיגער מענש האָט געהאַט א פארלאנג צו דיענען דער מאדאם וויסענשאפט. איז ער געזעסען טאָג און נאכט און געלייענט אלטע ביכלעך, און געציפערט ציפערען, און געטאבעלעט טאבעלען, און געשליפען דעם מח אזוי לאנג ביז וואנעט ער איז געוואָרען שפּיציג ווי א פּיראמידע און שארף ווי א חלף — נאָר צו קוילענען בהמות!

דאן האָט ער נעקראָגען א דיפּלאָמא „דאָקטאָר מעדי־צין" און זי איינגעפאסט אין א רעהמעל. פּרייז $1.98

דערנאָכדעם האָט ער געהאַט פאָלגענדע הוצאות:

1) כירורגישע מעסערס, זעגען, דלאָטען און שרויפענציהערס — — — — — — — — — $463.00

2) טישלעך, אש־טעצלעך, עלעקטרישע מאשינען, שילדען און אוילבילדער — — 981.00

3) אויסגעריבען הויזען, בשעת זיצען און ווארטען אויף פּאציענטען — — — — — — — — 118.00

4) עטהער, כלאָראָפאָרם, גאז און שפּאַק־
טיוועס — — — — — — — — — — — 615.00
5) פאר מאַניקורען די נעגעל און פאר
פארשפּיצען דאָס בערדיל — — — — — — — 114.00
דאָס רעהמיל פאר דער דיפּלאָמא — — 1.98

ס"ה צוזאמען — — — — — — — — — $2,292.98

ענדליך האָט זיך באוויזען אַ פּאַציענט. דער דאָקטאָר האָט איהם ארויפגעטאשקעט אויפ'ן נייעם טיש און איהם אטאקירט מיט דער גאנצער מאַכט פון זיין וויסענשאפט, וואָס האָט באַטראָפען צוויי טויזענד צוויי הונדערט און צוויי און נײַנציג דאָלאר מיט פענים, און מיט דעם נייעם זעקס־און־אַ־האלב־דאָלארדיגען דלאָט, האָט ער ביי איהם ארויסגעדאָלבעט דעם אַפּענדיק, פון וואָס דער פּאַציענט איז אין צוויי טעג ארום פאָלשטענדיג — גע־שטאָרבען.

* * *

מאָראַל: אז מען גיט אויס געלט פאר אַ זאַך, איז דאָס ווערט!

דער טרוימער

אמאָל איז געווען אַ בחור האָט ער געהייסען אזוי און אזוי. האָט ער כסדר געקוקט צום הימעל און געטרוימט אלערליי טרוימענישען. האָבען פרעמדע מענשען געזאָגט: „ער איז אַ טרוימער — ער טרוימט.“ האָט דער טאטע זיינער געזאָגט: „וואָס טויג מיר זיין טרוימען, וואָס ער טרוימט, אז ער געהט ארום לעדיג“. האָבען עדעלע מענשען איהם פארענטפערט און געזאָגט: „א יונג קינד, לאָז ער זיך אויסטרוימען, דערנאָך וועט ער זיך אויסלערנען עפּעס אַ פאַך“.

איז אוועק אַ יאָהר און צוויי און דריי און פיער און פינף א. אז. וו. און אונזער טרוימער פלעגט אלע שבת־צו־נאכט געהן אָנקוקען אַ נייע כלה, זיך אָנטרינקען מיט וואסער־מיט־סיראָפּ, מיט מעהר (ער איז געווען א גאַ־ליציאנער), אויפעסען די פּאָר פיינע אייער־קיכלעך, און דערנאָכדעם פלעגט ער געהן אהיים קוקען אין שפּי־געלע, זיך דרעהען די ערב־וואָנצעס און טרוימען אלערליי טרוימענישען.

האָט איהם דער פּאָטער זיינער ארויסגעטריבען מיט זיין שבת'דיגען שטעקען און נאָכגעוואָרפען די יארמולקע, וואָס האָט איהם געטראָפען אין פּלייצע און פארוואונ־דעט זיינע געפיהלען.

האָט זיך דער טרוימער מישב געווען, זיך פארליעבט אין אַ מיידעל און איהר געשוואוירען טריי־היט ב י ז

צום לעצטען אַטעם־צוג, אז נישט זאָל ער איינגעמען א מיתה־משונה דאָ אויפ׳ן אָרט.

האָט זי געזאָגט: „צוערשט לערן זיך אויס א מלאכה״. און זי איז אוועק קיין פילאַדעלפיא.

איז ער געוואָרען א קאַסטימער־פּעדלער.

זענען אוועק געניויע עלף יאָהר און דער קאַסטימער־פּעדלער האָט אלץ געבענקט נאָך איהר, ווענען ער איז שולדיג געווען זיין לעצטען אָטעם־צוג, אָבער אז זי איז אין פילאַדעלפיא איז איהם נישט איינגעפאַלען!

אויפ׳ן צוועלפטען יאָהר האָט דער קאַסטימער־פּעדלער אויסגעפונען, אז די שטאָדט פילאַדעלפיא איז די בילינגע שאָלעכץ אין וועלכער עס געפינט זיך די טייערע פּרי — זיין געליעבטע.

האָט ער זיך אויפגעזעצט אויף דער באהן און איז אוועק קיין פילאַדעלפיא.

און ווי א דונער וואָס פאַלט אריין אין א רוהיגער שטאָדט, אזוי איז ער אריינגעפאַלען צו זיין געליעבטער אין שטוב אריין. און מיט א ציטערדיג קול, אין וועלכען עס האָט געקלונגען די טיעפע בענקשאַפט פון זיין הארץ האָט ער געפרעגט:

פעני, ווילסט קויפען א פייגע קאָלרדע בילינג?

* * *

מאָראל: געשעפט איז געשעפט.

דער איבערמענש

ער האָט זיך איינגעשמועסט, אז ער איז אַן א י ב ע ר־מ ע נ ש, א ריעז, א גיגאַנט, א קאָללאָס, א טיטאַן און אז סע זיצט אין איהם א מערקווירדיגע קראַפט.

האָט ער גענומען טראַכטען: צו וואָס, למשל, קען ער זיין געגליכען? און ער האָט באַשלאָסען, אז ער איז א לאָקאָמאָטיף! — א שטאָלצער מעכטיגער לאָקאָמאָטיף, וואָס פאָהרט קיין שיקאַגאָ און פייפט...

מילא, דאָס פייפען איז איהם אָנגעקומען לייכט, אָבער נישט אזוי לייכט איז איהם אָנגעקומען צו פאָהרען קיין שיקאַגאָ, וואו עס האָט אויף איהם געוואַרט א יונג איבער־ווייבעלע וועלכע איז אויך געווען א ר י ז י ג ע ק ר א פ ט און פלעגט דעקלאַמירען ביי קאָנצערטען.

ענדליך האָט ער זיך מישב געווען: א לאָקאָמאָטיף איז ער, פייפען קען ער — טו וואָס זאָל איהם אָפּהאַלטען פון לויפען אין שיקאַגאָ?

און ער איז אוועק...

אָבער גלייך נאָך איהם איז אוועק א טעלעגראַמע: „דער משוגע'נער ברוך איז אנטלאָפען קיין שיקאַגאָ". האָט מען געכאַפּט דעם „לאָקאָמאָטיף" און איהם פאַר־קערעוועט צוריק קיין ניו יאָרק.

און פון דעמאָלט אָן איז דער א י ב ע ר מ ע נ ש גע־

וואָרען אוים איבערמענש און געוואָרען צוריק אַן אונטערבינלער.

* * *

מאָראַל, שווער פאַר אַ לאָקאָמאָטיוו זיך אַליין צו פיהרען!

דער פארביסענער קעניג

אמאָל איז געווען א קעניג.

האָט ער געקעניגט — טאָג און נאכט, נאכט און טאָג.

און אז עס איז איהם מיאוס געוואָרען דאָס קעני־גען — האָט ער זיך נישט געקענט העלפען און ער האָט ווייטער געמוזט קעניגען.

ווייל ער איז געווען א קעניג!

אז דער דאָזיגער קעניג, וועלכער האָט געהייסען סעניג מלך דער 31טער, האָט געהאט אָפּגעקעניגט א צייט פון פופציג יאָהר, האָט דאָס פאָלק באשלאָסען צו פייערען די געלעגענהייט מיט מוזיק, טענץ און מיליטער־רישע פאראדען.

גראָסארטיג!

אז דער קעניג מלך דער 31טער האָט דאָס געהערט האָט דאָס איהם זעהר געפרעהט און ער האָט אויסגע־רופען — פון בעט ארויס:

— לאָז מען נעמען דעם קעניג און איהם אָנטון די פאראדנע גאָלדענע פלודערן מיט די אַלע זאכען, וועלכע וועגען גענויע 42 פונט — א חוץ די קעשענעס.

האָט מען דעם אַלטען קעניג ארויסגענומען פון בעט, איהם אָנגעטון די גאָלדענע פלודערען, מיט'ן מעשענעם העמד, מיט'ן קופערנעם וועסטיל און דעם גרעיד־עי־זיל־בערנעם אויבעררָאק, מיט דעם ראדיום־היטעל, מ'האָט איהם אָנגעשפּילעט 119 פונט מעדאַלען — וועלכע ער

האָט זיך אַליין געשאָנקען און... מ'האָט איהם אַרויס־געשטופּט אויף דער פּאַראַדע.

אַז דער אַלטער, שווער־באַלאַדענער קעניג איז אַפּגע־ריטען עטליכע גאַסען איז איהם געוואָרען שרעקליך הייס (עס איז געווען אַ פייערדיגער זומער־טאָג) און ער האָט גענומען, כ'בעט איבער אַלעמענס כבוד, שוויצען אונטער'ן קאָלנער — האָט ער גענומען.

און דער קעניגליכער שווייס איז געראָנען פון דער פּלייצע, גלייך איבער דעם רוקען־ביין און שרעקליך גע־קיצעלט דעם קעניג — אַזוי, אַז ער האָט געהאַט ס'געפיהל, אַז ער מוז אויף זיך אַ שיב טון דאָס מעשענע העמד און זיך אַ קראַץ טון, אַז נישט וועט ער עס נישט אויס־האַלטען.

איז דאָס אָבער אַ קעניג און פריי צו קראַצען זיך, ווי באַקאַנט, איז בלויז דער פּראָלעטאַריאַט און אַנדערע דעמאָקראַטישע מענשען. האָט דער קעניג שרעקליך גע־ליטען און געשוויגען.

אָבער דאָס קעניגליכע בייסעניש און פּלייצע־קיצעל־ניש איז אַלץ געשטיגען און געשטיגען. און וואָס העכער און ווילדער עס זענען געוואָרען די געשרייען פון דער מאַסע יובילאַנטען, אַלץ מעהר האָט דער קעניג געהאַט חשק אַריינצושטעקען די האַנט אונטער'ן קעניגליכען קאָלנער און זיך אַ קראַץ טון מיט אַלע כחות.

אַז דאָס קיצלעניש איז געוואָרען נישט־מעהר־אויסצו־האַלטען, האָט דער קעניג צוגערופען זיין צערעמאָניען־מייסטער און איהם געזאָגט אויפ'ן אויער:

— מעכיל, (ער האָט געהייסען מעכיל — האָט ער גע־הייסען!) מעכיל, גיב מיר אַ קראַץ אין פּלייצע, אַז נישט גיי איך אויס ווי אַ ליכט...

האָט איהם מעכיל, דער צערעמאָניען־מייסטער אָנגע־קוקט און געענטפערט:

— אדוני קעניג — מ'טאָר נישט... ס'איז געגען דער הויף־עטיקעט...

— א קליין קראַצעלע!.. — האָט זיך נעבעטען דער קעניג — כאָטש מיט איין פינגער. ס'עט קיינער נישט באמערקען.

— מ'טאָר נישט — האָט געענטפערט דער הויף־מייסטער — נאָר כ'וועל אייך זאָגען, ווערטהער הערר קעניג, וואָס איהר קאָנט טון —

— הינו?

— צעטרייבט אייער לייב־וואַך, וועט זיך אונטער־רוקען א רעוואָלוציאָנער און אייך א קראַץ טון מיט'ן שווערד פון הינטען. וועט איהר זיין גערעטעוועט.

דער קעניג האָט אזוי געטון און באלד איז אָנגעקומען א מענש מיט א צעפלאַמט פנים און אן ענטבלויזטער שווערד און זיך געלאָזען צום קעניג — איהם צו דער־שטעכען...

— פון הינטען, פון הינטען, ליעבער רעוואָלוציאָנער!

— האָט איהם אָנגעוויזען דער קעניג אויף דעם אָרט וואו ס'האָט איהם געביסען — שטעכט מיך פון הינטען, פּליעז, וועל איך מיך מחיה זיין...

אז דער רעוואָלוציאָנער האָט דאָס דערהערט, האָט ער אויסגערופען: „קיינמאָל וועל איך, אָ, טון א זאַך, פון וועלכער א קעניג זאָל זיך, אָ, מחיה זיין" — און ער איז אנטלאָפען.

* * *

מאָראַל: א קעניג איז אויך נישט מעהר ווי א מענש און אמאָל נאָך ווענינער.

דער מלחמה קרבן

אמאָל איז געווען א גוט, ליעב מענש־אלע, מיט א גוט הארצ־אלע און מיט א טייער נשמה־אלע — מיט'ן טראָפּ אויפ'ן „לע".

דאָס דאָזיגע מענש־אלע האָט געוויינט מיט ביטערע טרער־אלעך אויף דעם ביטערן שיקזאל־אלע פון די איד־לאך אויף די שלאַכטפעלדעלאך.

פון צייט צו צייט פלעגט דאָס דאָזיגע ליעבע מענש־אלע זיך אוועקזעצן לעבן שפיעג־אלע און זיך אליין באווייזן ווי טרויערינגלאך און גערירט ער איז פון די אידישע צרות־לאך.

און יעדן פריהמאָרגן, אזוי ניך ווי די שטראהלען פון דער זונ־אלע האָבן זיך צעוואָרפן איבער דעם קליין־מענש־אלע'ס הימעל'ע, האָט ער זיך אויסגעקנאקט די פינגער פון זיין וויים, צארט הענט־אלע, אויסגע־טרונקען א קאָניאק'על און ארויסגעזיפצעלט:

— אך, די ליידענדע ברידער־לאך! ווער די געשעג־דעטע שוועסטער־לאך! — און ער פלעגט נעמען נאָך א קאָניאקעל, כדי אראָפּצושווענקען די צרות־לאך.

מיטאָג־צייט פלעגט דאָס קליין מענש־אלע אוועק־נעהן אין קאפע, זיך באשטעלען א טעלער שאלאטעלעך פאר פאָרשפייזעלע — אויסטרינקען דאָס גוטע ביסעלע קימעל בראנפענדעל און באמערקען צו א שכנ'דעל:

— אך, די ליידענדע ברידער'לאך אין יעווראפּא
— לחיים!

— לחיים טובים ולשלום! — פלעגט ענטפערען דאָס שכן'דעל און איהם אָנקוקען אביסעל סקאָסנע.

אזוי איז עס געגאנגען א שטיק צייט־אלע. דאָס קליין מענשעלע האָט זיך געשמאק און בא'טעמ'ט געערגערט וועגען די צרה'לאך פון די אידע'לאך אין יעווראָפּיטשקע און — געוואָרען פעטער, אויפגעשוואומענער פון טאָג צו טאָג און — האָט געגומען פרייבען.

ענדליך האָט איהם דער דאקטאָר ערקלערט, אז ער ליידט פון הארץ פארפעטונג און אז ער איז זעהר באַ־זאָרגט וועגען דעם קליין־מענשאלע'ם לאנגע.

אז דאָס קליין מענשאלע האָט דאָס דערהערט, האָט ער געשיקט רופען אלע זיינע פריינטעלאך און באַקאָנטע און פרייבענדיג פון צופיעל מלחמה־פעטקייט וואָס האָט זיך אָנגעקליבען אויף זיין הארץ, האָט דאָס מענש'אלע געגלאָצט מיט די פארשוואומענע אויגען צו דער סטעליע און ארויסגעזאָגט:

— ברידערלאך! דאָס לאנג'לע פון אונזערע שוועס־טער'לאך און ברידער'לאך אין יעוואָראָפּיטשקע טרייבט מיך אין קבר'ל אריין פאר דער צייט — אוואו איז דאָס ביסעלע קימעל־שנאפּס?

מען האָט דעם מענש'אלע דערלאנגט ס'ביסעלע קי־מעל־שנאפּס און מיט דעם גלעזעל אויף די ליפּען איז ער געפאלען א קרבן'דעל פון דער מלחמה און פון — הארץ־פארפעטונג.

* * *

מאָראל: קליינע מענשעלעך, געניסט אייערע ביטערע ליידען מיט א מאָס און אָהן דעם גוטען ביסעל קימעל־שנאפּס.

די אומשטענדען

אמאָל איז געווען א בחור. אמאָל איז געווען א מיי־דעל.

האָבען זיי זיך ליעב געהאט מיט'ן גאנצען פייער פון זייערע נשמות.

מיט'ן גאנצען לעבען.

ווי אין שיר השירים שטעהט געשריבען.

פלעגט דער בחור באזוכען ס'מיידעל, איהר ברענגען צוקערקעס. מיט איהר אין דערפינסטערניש פון איהר מאמעס פ ר אָ נ ט ר ו ם רעדען וועגען דער ווייטער קאַל־טער צוקונפט און, בשעת מעשה, הנאה האָבען פון איהר ווארימער און זעהר נאָהענטער געגענוואַרט.

האָבען זיי על פי שכל געדאַרפט חתונה האָבען?

יאָ, זיי האָבען על פי שכל געדאַרפט חתונה האָבען.

פאַרוואס־זשע האָבען זיי נישט חתונה געהאט?

דערפאַר, ווייל די פארפלוכטע אכט־דאָלאַר־א־וואָכע־דיגע אומשטענדען האָבען נישט ערלויבט.

פאַרדאַמטע אומשטענדען!

נאָר איינמאָל האָט זיך דער בחור פארלוירען און געפונען... זיין גליק ביי זיין אלמעכטיגער געליעבטער. האהא! און ס'איז באשלאָסען געוואָרען אז מ'זאָל געהן קענען אלע אומשטענדען וועלכע ערלויבען נישט.

— ווערטע אומשטענדען — האָט דער בחור, אין געדאַנק, געזאָגט צו די אומשטענדען — איהר'ט מיר

מוזען ערלויבען חתונה צו האָבען מיט מיין איינאונאייג־ציגסטער מרים.

— גוט! — האָבען געענטפערט די אומשטענ־דען — מיר ערלויבען דיר.

האָט ער חתונה געהאט. שטארק, מעכטיג, גיגאנטיש חתונה געהאט.

אין עטליכע יאָהר ארום האָט דערזעלבער בחור זיך ווידער געווענד'ט מיט א בקשה צו די אומשטענדען:

— ליעבע אומשטענדען! — האָט ער זיי אדרעסירט, — זיינט אזוי פריינטליך און ערלויבט מיר צו אנטלויפען פון מיין ווייב.

— גוט! — האָבען געענטפערט די אומשטענדען, — מיר ערלויבען דיר.

און ער איז אנטלאָפען און זיך פארפלאָנטערט מיט א צווייטער פרוי.

— ליעבע אומשטענדען! — האָט ער זיך געווענדט צו די אומשטענדען אין א שטיקעל צייט ארום, — ערלויבט מיר זיך צו גט'ען מיט מיין ערשט ווייב.

— אלצדינג יאָ, נאָר דאָס נישט, — האָבען קורץ געענטפערט די ליעבעסווירדיגע אומשטענדען.

— אָבער כ'האָב זי דאָך פיינט, מיין ערשט ווייב! — האָט ער זיך געבעטען.

— כדי געזעצליך פיינט צו האָבען אנ'איינען ווייב מוז מען באצאָהלען דעם אדוואָקאט, לכל הפחות, זעקס טויזענד דאָלאר.

— אויב אזוי, ליעבע אומשטענדען, — האָט ער גע־טענה'ט, — וועט איהר מיר מוזען ערלויבען צו לעבען מיט מיין צווייטער ווייב אָהן חופה וקדושין — וועט דאָס מיר טאקע זיין אננגעהמער אויך.

— ווי דו ווילסט! — האָבען געענטפערט די אומ־
שטענדען, — ס'איז נישט אונזער דאגה!

* * *

מאָראל: די אומשטענדען זענען נאָך אלעמען נישט
אזוי שלעכט ווי מע'מיינט. אדרבא.

ל י י ו ו ע נ ט

ער האָט געטראָגען א ברייטען קאפעליוש און האָט זיך געזעגענט פאר א מאהלער.

האָט געהאט זעהר שעהנע געשיכטען צו דערצעהלען וועגען מ אָ ד ע ל ק ע ס און וועגען פאריז. האָט מען איהם גערן אויסגעהערט און געגעבען א פאפּיראָס.

די מאָנסביל אזוי.

די פרויען אָבער האָבען זיך דערביי נישט אָפּגע־שטעלט. האָבען איהם אמת ליעב געהאט, נישט אלע, נאַ־טירליך, אָבער א היבשע צאָהל פון זיי.

און זיי האָבען איהם געמאכט קאָמפּלימענטען פאר די קליינע שארזשען וועלכע ער פלעגט צייכנען אויף די שפּייז־צעטלעך פון די ביליגע רעסטאָראנען. נישט אלע, נאטירליך, אָבער א היבשע צאָהל פון זיי.

און ענדליך האָבען זיי איהם געהייראט — די דאמען. נישט אלע, נאטירליך, נאָר א היבשע בחור'טע, און נישט קיין קלוגע.

איז זי געגאנגען אויסארבייטען ביי דאמען־היט און ער האָט געשוואנגערט — מיט א גרויסער אידעע.

זעהר שעהן פון איהם!

זענען אוועק זיבען חדשים, אכט חדשים, ניין חדשים, און אונזער מאהלער האָט אלץ געשוואנגערט מיט זיין קונסטווערק און נישט פארדינט א צעבראָכענע קאָפּיקע.

האָט זיין פרוי גענומען טענה'ן:

— סטייטש, וואָס וועט זיין דער סוף?

האָט ער געענטפערט: ער דאַרף האָבען אויף קאַנווע

— לייוועגט, הייסט דאָס. ער האָט פאַרטראַכט אַ גרויסע לאַנדשאַפט פון אַנדערהאַלבען מייל...

— וויפיעל דאַרף דאָס קאָסטען?

— דריי דאָלאַר מיט פערציג סענט!

האָט זי איהם געגעבען דריי דאָלאַר און פערציג סענט. איז ער אַוועק אין אַ רומענישען וויין־שענק און עס פאַר־שכור'ט.

האָט זיין פרוי גענומען טענה'ן צו איהם: סטייטש? און נו? און וואָסערציך?

האָט ער געענטפערט: ער דאַרף האָבען קאַנווע — לייוועגט, הייסט דאָס, מחמת ער האָט פאַרטראַכט אַ גרעסערע לאַנדשאַפט פון ניין מיט אַ פערטעל מייל.

— וויפיעל דאַרף דאָס קאָסטען?

— זעקס דאָלאַר מיט פינף און דרייסיג סענט!

האָט זי איהם געגעבען די זעקס דאָלאַר מיט 35 סענט און ער איז אַוועק אין אַ גרויסען קאַפע און עס פאַר־טאַכלעוועט.

האָט זי איהם גענומען דערגעהן די יאָהרען: סטייטש, וואָס וועט זיין דער סוף? און וואָס טראַכט ער זיך?

האָט ער געענטפערט: ער דאַרף האָבען קאַנווע — לייוועגט הייסט דאָס, מחמת ער האָט פאַרטראַכט די גרעס־טע לאַנדשאַפט וואָס סע קען נאָר געבען — הינו: אַ וואַלד פון איבער צוויי הונדערט מייל.

— וויפיעל דאַרף דאָס קאָסטען?

— פינף און אַכציג דאָלאַר!

— אָלרייט, נאַדיר פינף־און־אַכציג דאָלאַר און מאַך אָן... אַ פוראַר!

האָט ער גענומען די 85 דאָלאַר, געקויפט טיקעטס פאַר זיך און פאַר מיסס ראַבינאָוויטש (פון וועלכער מיר

וועלען רעדען ביי א צווייטער, דריטער אָדער פיערטער געלעגענהייט!) און איז אוועק קיין קענעדע.

* * *

מאַראַל: ס'איז נישט קיין קונץ צו זיין א קינעלער, א קונץ איז צו זיין א... געטרייער פאמיליען־פאַטער. אַט־וואָס!

דער שטאָלצער קינסטלער

ער צענעמט זיך די באָרד און דערצעהלט:

...אנטקעגנען דעם וואָס איהר זאָגט: מוט. אודאי דארף מען האָבען מוט. א מענש — דארף זיין א מענש, נישט קיין צעקראָכענע לעמישקע. א מענש, ווי זאָגט איהר, דארף אין זיך האָבען שטאָלץ. דארף זיך נישט לאָזען באליידיגען פון קיינעם און אז מען באליידיגט איהם, דארף ער וויסען וואָס ער האָט צו טון.

ער דארף נישט שווייגען. ווי זאָגט עפּעס ס'חומש'ל? אן אויג פאר אן אויג, א צאָהן פאר א צאָהן.

אי, וואָס דער גוי זאָגט אנדערש? אי, וואָס ס'גוי'עשע חומש'על, להבדיל, זאָגט, אז אויב מען גיט דיר א פּאטש אויף איין באַק, זאָלסטו אונטערשטעלען די צווייטע — איז נאָר געזאָגט. אנו, פּרובט, לאָמיך זעהן — איהר זענט דאָך עפּעס א וואוילער יונג! — אנו פּרובט און גיט נאָר א געזונטען עשו א פּאטש אין באַק, וועט איהר זעהן, וואָס ס'עט זיין!

אי, וואָס ז י י ן חומש'על הייסט נישט? איז דער תירוץ: חומש'על איז חומש'על און גוי — איז גוי... און נישט נאָר א גוי, אפילו א איד, אז מען דערצערענט איהם, שווייגט ער נישט... ער האָט פיינט צו שווייגען. בפרט, אז מען לעגט אויף איהם ארויף די האנט! און בפרט, אז עס איז נישט קיין פּראָסטער מענש. נאָר, ווי רופט איהר איהם אָן, א קינסטלער, א שרייבער וואָס שרייבט אין די בלעטער, א גאנצער פּארנעם אין שטעטיל,

א מענטש וואָס קינד־און־קייט קענען זיין נאָמען, קיין קליינינקייט נישט!

...דערצעהל איך עס אנטקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: מ׳צ י ט ע ר ט! אודאי ציטערט מען. א שוואכער מענש ציטערט. וואָס דען זאָל ער טון? נעמען צוריק־שלאָגען? דארף מען דאָך האָבען כח!... און אז מען האָט ש ו י ן כח, טראכט מען אלץ איבער: וואר ווייסט? מ׳איז דאָך נישט מעהר ווי א מענש, און א מענש האָט א טבע, אז ער פאלט אריין אין דער רציחה, און אז מ׳פאלט אריין אין דער רציחה, ווייסט מען נישט וואָס מ׳טוט. איז מען קאפאבעל איך־ווייס־אליין־נישט־וואָס. קען מען אמאָל יענעם אויסזעצען אן אויג, צי כ׳ווייס־וואָס. און דעמאָלט פעהלען שוין נישט קיין צרות. ס׳הויבט זיך אָן א מעשה מיט פראָצעסען, מיט עדות, מיט אדוואָקאטלעך — ס׳איז, ווי רופט איהר עס אָן, א פרעה־ליך חתונ׳קעלע.

נאָר איינמאָל האָב איך, פונדעסטוועגען, געזעהן וואָס עס הייסט נ י ש ט ק י י ן מ ו ר א ה א ב ע ן, וואָס סע הייסט, אז א מענש איז ביי זיך אָפּגעלעקילט און אָפּגעטעקילט, און אז מ׳ריהרט איהם, חלילה, אָן דעם האַנאָר איז ערגער ווי כ׳ווייס־אליין־נישט־וואָס.

...האָב איך אייך שוין געזאָגט, אז דאָס איז געווען א מענש נישט קיין פראָסטאַק — נישט קיין איד פון אונ־זערע אידען, נאָר א שם־דבר, א פארנעם, א שרייבער אין א צייטונג, און דער פיינער שמועסער און דער וואוילער לערנער און א היינט־וועלטיגער, און אויסגעפוצט ווי א ליאלקע און א טאטענס א קינד, פארשטעהט איהר מיך. דארף אייך שוין זיין קלאָר, וואָס סע הייסט, אז מ׳גיט אזא מענשען א פאטש און — בפני כל עם־ועדה

...געווען איז דאָס ביי דער אסיפה וועגען קהל׳שע ענינים. איז דאָך אייך באקאנט: קהל. און אז קהל צע־קהל׳ט זיך איז, ווי זאָגט איהר, חושך! מען רעדט, מען שרייט, מע מאכט מיט די הענט, מע גוואלדעוועט.

און ווי מען גוואלדעוועט אזוי און מ׳טומעלט, עפענט זיך די טיר און ס׳קומט אריין וועוויל־דער־שרייבער, וואס שרייבט אויף די בלעטער, אין לשון־קודש.

דערזעהן וועלן איז קהל געווארען שטיל און גע־וואלט הערען וואס ער האט צו זאגען. „פאני וועוויל", האט מען געזאגט, „זאגט עפעס". „נו, גוט!" האט גע־זאגט וועוויל בקיצור — ער האט פיינט געהאט א סך רייד! — איך זאג, אז אונזער גבאי יאשע פאכאליק איז א דאס, ווי רופט מען עס?... (ער האט גענומען קנאקען מיט די פינגער. ער איז געווען א קאפיטשקע זאאיקע) א פאסקודניאק.

אז יאשע פאכאליק האט דאס דערהערט, איז ער גע־ווארען רויט ווי א צוויק, איז צוגעלאפען צו וועוולין און איהם ארפגעלאזט א פאטש, — אז ס׳האט אוש פאר־קלונגען די שוהל.

פון י ע נ ע פעטש!...

אז קהל האט דאס דערזעהן, איז איהם — קהל׳ען — ארוים די נשמה. אזא איידעלען יונגענמאן, — נעמט מען און מ׳גיט איהם א פאטש. ס׳איז נאר, ווי זאגט איהר, א קליינינקייט!

אז וועוויל איז געקומען צו זיך פון פאטש, איז ער גע־ווארען צוערשט רויט, דערנאך בלאס, דערנאך גרין, דער־נאך געל — סע האבען זיך אין איהם געמינעט אלערליי קאלירען! — און ער האט זיך אפגערופען:

—וואו איז דער פאכאליק?

— אט בין איך! — האט געזאגט יאשע, וועלכער איז געשטאנען לעבען איהם.

— איהר האט מיר געגעבען א דאס, א ווי רופט מען עס? (ער האט גענומען קנאקען מיט די פינגער!) א... א פ־פאטש?

— יא. און איך׳ל דיר נאך געבען פעטש ווי די ברע־טער, לאמיך נאר הערען א פיפס...

מאכט וועוויל: איהר האט מיך, ווי רופט איהר עס

(א קנאק מיט די פינגער!) באליידיגט... און אידען — גיט ער א געשריי און טוט זיך א שטעל ווי א טיגער און שפייט אָן די הענט — אידען! איהר זאָלט זיין מיין עדות, אז איך'ל איהם נישט שווייגען... אנו, לאָז ער פּ־פּריוועו און מיר געבען נאָך א, ווי רופט איהר עס (א קנאק מיט די פינגער!) א פּאטש וועט זיך...

— אָט, נאדיר נאָך א פּאטש, דו שרייבערוציק! — האָט איהם יאָשע פּאכאָליק איבערגעשלאָגען מיט א פּאטש אין דער צווייטער באק.

אָבער מעהר האָט ער שוין נישט געקאָנט שווייגען — אונזער וועוויל. פּאָרט, ווי זאָגט איהר, נישט קיין פּראָס־טער מענש. א איד, מיט דער פיינער פּען, און דער זעלטענער שמועסער און — א טאטענס א קינד...

איז אזוי גיך ווי עס האָט אָפּגעקלונגען דער צווייטער פּאטש, האָט אונזער וועוויל אויפגעהויבען די הענט, האָט זיך געהייסען דערלאנגען א שטיקעל פּאפּיר און — ער האָט זיך אוועקגעזעצט אָנשרייבען א שאַרף ארטיקעל קעגען יאָשע פּאכאָליק, וועלכער האָט געהאלטען אין איין געבען פּעטש.

— — — — — — — — — — — — — — — —

און דער דערצעהלער פאַרענדיגט: „אָט־אזוי איז, אז מען פארטשעפּעט זיך מיט א אידען א שרייבער און א טאטענס א קינד".

* * *

מ אָ ר א ל: דער שוואכסטער פּאטש איז מעכטיגער, ווי די מעכטיגסטע פּען.

ציוויליזאַציע

ער איז געווען אַ בראַווער און אַ באַשיידענער מענש. האָט ער חדשים דורכאַנאַנד געקוילעט, פרעמדע אומבאַקאַנטע מענשען. צעריסען זייערע גלידער מיט שראַפּנעלען, זיי דערשטיקט מיט גאַז. דורכגעשטאָכען מיט אַ באַיאָנעט.

האָט ער ז י ך באַטש געשעמט דאָס צו טון? ניין ער האָט זיך נישט געשעמט דאָס צו טון! כאָטש ער האָט די מענשען קיינמאָל פריהער נישט באַגעגענט. כאָטש ער איז פאַר זיי נישט געווען פאַרגעשטעלט.

אָבער איינמאָל אין אַ שעהנעם בלוט־פעטען טאָג, נאָכדעם ווי דער באַשיידענער קולטור מענש האָט — אויף זיין חשבון — געהאַט דורכגעשטאָכען עטליכע טוץ מענשען מיט זיין באַיאָנעט, האָט ער דערזעהן אַ מיידעל — אַ שעהן און ליעב קינד, וואָס איז געשטאַנען לעבען איהם און געפלירטעט מיט די אויגען.

ער האָט צוריקגעענטפערט מיט אַ שמייכעל, און בשעת־מעשה דערפיהלט אַ טיפען וואונש, דעם ליעבען מיידעל אַ קוש צו טון, עס איז געווען מאַרטאַ — זיין געליעבטע. ער האָט זיך אָבער ג ע ש ע מ ט דאָס צו טון, ווייל עטליכע חברים זעלנער זענען געשטאַנען און געקוקט...

* * *

מאָראַל: ליעבע איז דאָך נישט הרג'ענען קיין מענשען — מיט ליעבע דאַרף מען זיך שעמען.

דאָן זשואַן?

ער איז א שעהנער, א בלוט־און־מילכיגער בחור, שמייכעלט מיט ווייסע צייהן און קנייטשט זיך אזוי חן־עוודיג און קוקט אזוי שעהן דורך האלב־צוגעמאכטע אויגען מיט שווארצע ברעמען־פאַרהאנגען. אן אמת׳ער פּרימאַדאָן, אויב מען מעג אזוי זאָגען.

און קומט ער ערגיץ אין דער געזעלשאפט פון דאמען טייטעלט מען אויף איהם שטילערהייד מיט די פינגער:

אָט דאָס איז דאוויד, דער באריהמטער הארץ־ברעכער, דער שרעקליכער דאָן־זשואַן.

און אז דער דאָזיגער שעהנער דאוויד געהט צו צו א דאמע, און וויל מיט איהר א נאָהענטערע באקאַנטשאפט אָנקניפּען, ציטערט דאביי איהר הארץ אזוי. זי האָט מורא. זי שרעקט זיך פאר איהם. סטייטש אזא שרעקליכער הארץ־ברעכער, און האָט צו טון מיט אזויפיעל פרויען.

און זי ציהט זיך — מיט א תירוץ צוריק. און דער שעהנער, שמייכלענדיגער, פארטרוימטער דאָן־זשואַן פון דער אידישער גאס געהט פון איין דאמע צו דער צווייטער און אומעטום האָט ער דעמזעלבען אָפּשניט — מען האָט פאר איהם מורא. סטייטש, אזא פרויען־פארפיהרער!

און אין די שטילע, פאר׳חלום׳טע און פאר׳לבנה׳טע נעכט זיצט אונזער שעהנער דאָן־זשואַן ביי זיך אין צימער און בענקט אזוי נאָך אביסעלע ליעבע, און דורשט אזוי נאָך דער באריהרונג פון א פרוי׳ס לייב!

* * *

מאָראַל: די גאנצע געשיכטע איז אן אויסגעטראכטע, נאָר א שעהנע — כמעט אן אמת׳ע!

א רעגעלער ראָמאַן

זיי זענען געווען יונג און האָבען גענומען ראָמאַנען אויף אויסצאָהלען — ערגיץ ביי א סטענד אין אָרטשארד סטריט.

ער האָט געהאַט א פּנים פון א בלייכען פּרינץ, וואָס טראָגט בייגעל אויף א שטעקען. און זי האָט געכאַפּט דעם אָנבליק פון א פּרינצעסין, וואָס טרוימט פון דריי טויז הויזען אויפצונעהען, און פון א פּרייען בילעט אין א מופינפיקטשע.

האָבען זיך די צוויי איידעלע גייסטער פאַרליעבט איינס אין ס'אַנדערע און ער אין איהר, און זי אין איהם.

א שרעקליכע ליעבע!

און היים ווי א געשלעג צווישען צוויי ווייבער!

און גליהענד ווי א פּרעסאייזען!

האָט זי געזאָגט צו איהם:

— לאָמיר אַנטלויפען וואוהין די אויגען וועלען אונז טראָגען און — שטעלען א חופּה.

האָט ער געזאָגט:

— צו וואָס דאַרף מען דאָס האָבען? אז די עלטערען שטערען דאָך אונז גאָר נישט.

— סמאַכטנישט! — האָט זי געזאָגט — סע קוקט אויס ראָמאַנביכעלשער צו לויפען פון די עלטערען.

און זיי האָבען באַשטימט צו אַנטלויפען אין מיטען דער נאַכט און חתונה האָבען.

האָבען זיי צונויפגענומען זייערע פּאָר גראָשען, גע־

דונגען א װענגעלע און ער איז געקומען נאָך איהר — זײ זאָלען אנטלױפען.

האָט די מאמע איהרע געזאָגט:

— װאָס עפּעס אזױ שפּעט בײ נאכט זיך אױסגע־קליבען?

האָט דאָס טאָכטער׳ל געזאָגט:

— מאמע! מיר געהען אנטלױפען חתונה האָבען און קײן זאך קען אונז ניט אָפּהאלטען!

און זי האָט גענומען קריכען דורכ׳ן פענסטער און דער חתן נאָך איהר!

— משוגע אויף טויט! — האָט געזאָגט די מאמע.

— אַלטע פינצטערלינגען! — האָבען געזאָגט די צװײ ראָמאנטישע פארליעבטע, בעת זײ זענען געקראָ־כען אויף די לײטערס.

— און איצט שנעל צום מסדר קידושין! — האָט געזאָגט די העלדין, ארונטערקומענדיג אין גאס און זיך אָננעמענדיג פאר די הענט, האָבען זײ גענומען לױפען טשװאליאָם!

— — — — — — — — — — — — — — — —

מיט א פּאָר טעג שפּעטער האָט די מוטער געזאָגט צום יונגען װײבעל:

— נו, האָסטו באדארפט לױפען חתונה האָבען און פארשװענדען פיער דאָלאר אויף א מסדר־קידושין, אז מיר האָבען א לאנדסמאן, װאָס װאָלט דאָס געװען געמאכט פאר צװײ דאָלאר מיט נײן־און־דרײסיג סענט!

אָבער די טאָכטער האָט געענטפערט:

— מאמע! דו רעדסט װי א פינצטערלינגיכע! װאָס האָסטו געװאָלט, אז צוליעב א דאָלאר מיט אײן־און־זעכציג פענים, זאָלען מיר חתונה האָבען אָהן א ראָמאן?!

* * *

מ אָ ר א ל: װאָס פארשטעהט אן אַלטמאָדישע מאמע?

די נאַאיווע

זי איז אויפגעצויגען געוואָרען אין ניו יאָרק — אין דער גרויסער און אייזערנער שטאָדט ניו יאָרק.

ערגעץ אויף דער זיבעטער עוועניו איז זי געבוירען געוואָרען — אין אַן אָרימער געגענד.

זומער פלעגט זי געהן שפּאַצירען ביים בארטען פון ים, ביי די דאָקס און ווינטער פלעגט זי געהן צו טאַנ־צונגען און צו ביליגע טעאטער־שפּיעלען.

און זי איז געוואָרען יונג און אומשולדיג — מיט א פּאָזיטיווער גאראנטיע.

יאָהר איין, יאָהר אויס איז זי געווען אומשולדיג, זומער און ווינטער, שבת און יום טוב. און אפילו אין אזא געוועהנליכען טאָג, ווי דעם 23טען יאנואר, 1918, — איז זי אויך געווען אומשולדיג.

און די צייט איז זיך געגאנגען איהר וועג. זיינערס האָבען געקלונגען, מענשען זענען געשטאָרבען, צייטונגען זיינען אונטערגעגאנגען ווי שעהנע זונען, דירה־געלט איז געהעכערט געוואָרען, קרויט איז געשטיגען אין פּרייז, אנארכיסטען זענען ארעסטירט געוואָרען, סאָלדאטען האָבען גענומען קומען צוריק פון פראנקרייך אין די טויזענדער, אָבער אונזער העלדין, אָהן א נאָמען, אָהן טאטע־מאמע און אָהן אלעמען איז נאָך אלץ געווען נאאיוו, אומ־שולדיג און —

ענדליך איז זי אוועק קיין פילאדעלפיא צו איהרען א

פעטער. דערזעלבער פעטער האָט געהאט א זוהן, דער־זעלבער זוהן האָט געהאט א הארץ פול מיט ליעבע און ער האָט עס נישט געהאט וואו אהינצוטון, — האָט ער זיך מישב געווען: וואַטאַהעל?

...און איצט ליעגט נעבעך אונזער העלדין און וויינט און קלאָגט און רייסט זיך די בלאָנדע האָר פונ'ם קאָפּ און לעגט זיי פאַרזיכטיג אוועק אויפ'ן טיש און זי טראַכט — פּיאַניסימא:

— אך, פארוואָס האָט מיר קיינער נישט דערצעהלט פון די געפאהרען, וואָס לויערען אויף א מיידעל אין דער שטילער פרומער שטאָדט פילאדעלפיא? פארוואָס בין איך געוועזן אזוי נאאיוו? פארוואָס בין איך געבוירען געוואָרען אין רוישיגען זינדיגען ניו יאָרק? — — —

* * *

מאָראל: מוטערס, לאָזט נישט אייערע אומשול־דיגע טעכטער אוועקפאָהרען פון דער גרויסער שטאָדט, זיי וועלען פארדארבען ווערען!

דאָס פארשטאָכענע אויג

ער איז געווען א בחור און האָט נישט געוואָלט חתונה האָבען. אויף זיין עהרענוואָרט! ניע־געוועזען־ניעמאלס, — אזוי האָט ער געשוואָרען — וועט ער חתונה האָבען!

אורזאכע:

ס'איז א לאסט.

ס'איז פארבונדען מיט צופיעל הוצאות.

נישטאָ קיין עהרליכע פרויען.

ער גלויבט אין פּלאטאָנישער ליעבע.

ויהי און עס איז געווען, איינמאָל אין א שעהנעם פריהמאָרגען, בעת דער דאָזיגער בחור איז געגאנגען אין גאס און ס'איז געווען א ווינט אין דרויסען. איז א בלאָנד־גאָלדען מיידעל פון די גאָלד־בלאָנדענע מיידלעך געגאנגען מיט איהם אויף דעמזעלבען טראָטואר. ויהי און עס איז ווייטער געווען, אז דאָס דאָזיגע דורכאויס־גאָלדענע מיידעל האָט זיך פארפּראָשעט אן אויג, און זי האָט גענומען וויינען מיט נישט־פרייוויליגע, בלאָהע טרערען — וועלכע האָבען נישט פרייוויליג געקוואָלען פון איהרע העבסט־בלאָהע אויגען.

— מיסטער! — האָט דאָס כמעט־גאָלדענע מיידעל אָפּגעשטעלט אונזער הארטנעקאָכטען בחור — מיסטער, ס'איז מיר עפּעס אריין אין אויג. ווילט איהר אזוי גוט זיין מיר אריינקוקען אין די אויגען אריין?

דער בחור האָט זיך ארומגעקוקט אין אלע זייטען

און געזעהן: לינקס — מענשען; רעכטס — אויך מענשען; פּאַרענט — אַ קליינער בליהענדיגער פּארק; הינטען — אויך מענשען; אויבען — אַ מערקווירדיגער בלאַה־בלאַה־בלאַהער הימעל און ער טריפט מיט וואַריי־מען זומער גאָלד.

האָט דעם בחור'ס הארץ גענומען קלאַפּען, קלאַפּען, קלאַפּען. האָבען זיינע קניען זיך גענומען בויגען, בויגען, בויגען און ער האָט אַ קוק געטון אין דעם מיידעל'ס אויגען, אויגען, אויגען!

דאַן האָט ער אַרויסגערעדט — מעהר מיט'ן הארץ ווי מיט'ן מויל:

— קומט אָט אַהין אין יענעם קליינעם פּארק, וועט איהר זיך אַוועקזעצען אויף אַ באַנק און איך וועל אייך אַריינקוקען אין די אויגען.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

איבעראַכטאָג מיטוואָך איז געווען די חופּה.

* * *

מאָראַל: געגען שווארצע געזעצען קאָן מען זיך שיצען, קעגען אַ רעגען פון גאָלדענע רענדלעך קאָן מען זיך פאַרטיידיגען מיט אַ רעגען־שירם, אָבער וועה צו דיר, מענש, ווען דיר קומט אויס צו קעמפּפען געגען אַ נינגאָלדענעם לאַקען־רעגען און געגען די אונגעשריבענע בלאָהע געזעץ־ביכער פון צוויי בלאָהע, מיידעלשע אויגען.

גערדאַנקען־עקאָנאָמיע

אמאָל איז געווען א שרייבער — נישט אזא וואָס שרייבט בלויז איינמאָל אין 28 יאָהר און איז א גרויסער טאלאַנט און אלע רעדען פון איהם, אז ער איז אן אונער־מיעדליכער זשעניע, און אז אָט־אָט, אקאָרשט מען־זעהט־נישט, גיט ער זיך א זעץ אוועקעט און גיט זיך א שרייב אָנעט א זאך, וואָס וועט אויפטרייסלען דעם גאנצען ערד־קוגעל, מיט די באנאכבארטע געגענדען. נאָר א שרייבער וואָס שרייבט, וואָס דיכטעט, וואָס שמירט, וואָס שאפט, וואָס גיט קאָפּיע און האָט נאָך צייט צו האָבען טאלאַנט אויך. איינער פון אונזערע שרייבער, — פון די בעסערע: לאָמיר זאָגען משה נאדיר—אויב קיינער פון אייך האָט נישט דאגעגען! און פארוואָס זאָלט איהר האָבען דאגעגען? בין איך דען נישט א גוטער יונג, מיט אן איידעל, כאָטש מענשליך הארץ, און שטאם פון גאליציען?

האָט דער דאָזיגער שרייבער אמאָל באדארפט אוועק־געבען קאָפּיע און ער האָט נישט געקאָנט, ווייל ער האָט נישט געהאט קיין צייט — ער האָט זיך באדארפט אבי־סעל דורכגעהן אויף דער פרישער לופט און באווייזען אלעמען אז ער האָט א ניי פוטערעל, וואָס פאסט איהם זעהר שעהן צו זיין טאלאַנט. האָט די רעדאקציע געבור־טשעט: נו־אָ, קאָפּיע! תן לי ע ליטל קאָפּיע!

האָט דער דאָזיגער שרייבער געפרענט: סעיליסן,

קיין רענעלע קאַפּיע האָבען מיר היינט נישט, נאָר אויב איהר ווילט אַ מעשה מיט זעקס פערד, וועלען מיר אייך דערצעהלען. ווילט איהר?

מאכט די רעדאקציע צו איהם: אַלרייט. זאָל זיין אַ מעשה מיט זעקס פערד, אבי סע זאָל זיין לייכט, פּאַקענד, באַלעהרענד, אמוזירענד און העכסט־זשעניאַל.

האָט דער שרייבער גענומען דערצעהלען:

אמאָל איז געווען אַ רייכער ציגיינער האָט ער געהאט זעקס וואונדערבארע פערד האָט ער זיי באַצייכענט מיט זעקס נומערען, הינו:

ערשט פערד,
צווייט פערד,
דריט פערד,
פערט פערד,
פינפט פערד,
זעקסט פערד.

מיט די דאָזיגע מושטירטע פערד, פלעגט דער רייכער ציגיינער רייטען איבער די העכסטע בערג און איבער די טיפסטע טאָלען און אומעטום וואו ער האָט געטראָפען אַ מענשען האָט ער איהם אַפּגעשטעלט און ביי איהם צוגענומען נאָר דאָס גוטס.

האָט דער דאָזיגער ציגיינער געהאט אַ טאָכטער — שעהן ווי די וועלט. און קלוג ווי דער טאָג. האָט זיך צו איהר גע׳שדכנ׳ט אַ רייכער קניאז, וועלכער האָט אויך זעהר האָלד געהאט פערד.

האָט דער ציגיינער צו איהם געזאָגט: ליעבער קניאז, אויב איהר ווילט מיין טאָכטער, קאָנט איהר מיט איהר חתונה האָבען נאָר — מיט אַ באַדינג.

וואָס איז דער באַדינג?

ער זאָל אויסשטעלען די זעקס פערד אַזוי, אַז זיי זאָלען שטעהן אַ צעהן מינוטען אין דער פאָלגענדער אָרדנונג:

ערשט פערד,

פערט פערד,
צווייט פערד,
פיפט פערד,
זעקסט פערד,
דריט פערד.

האָט דער קניאז געלאַכט און געמאַכט כאַ־כאַ, דאָס איז נישט קיין קונץ און ער האָט אויסגעשטעלט די פערד אָט־אַזוי ווי דער ציגיינער האָט איהם געהייסן — היינו:

ערשט פערד,
פערט פערד,
צווייט פערד,
פיפט פערד,
זעקסט פערד,
דריט פערד.

אָבער ווי איבעראַשט איז געוואָרען דער קניאַז, אַז ער האָט דערזעהן, אַז דאָס פערד נומער צוויי איז גלייך ארויס פון שורה און זיך געשטעלט באַלד נאָך נומער איינס, און נומער דריי האָט זיך געשטעלט גלייך נאָך נומער צוויי און אַזוי ווייטער. אין צייט פון א האלבער מינוט זענען שוין די פערד געשטאַנען צוריק אין דער פאָלגענדער אָרדנונג:

ערשט פערד,
צווייט פערד,
דריט פערד,
פערט פערד,
פיפט פערד,
זעקסט פערד.

אַז דער קניאז האָט דאָס דערזעהן, איז ער געוואָרען זעהר שטאַרק פארשעהמט — ער זאָל נישט קאָנען טון אַזא קלייניגקייט! האָט ער נאָך א מאָל געפּרובט אויס־שטעלען די פערד, אָבער דאָס מאָל האָט ער פאַרגעסען, אַז נאָכ'ן ערשטען פערד מוז קומען ס'פערטע, ווי מיר האָבען דאָ אויבען געוויזען, נעמליך:

ערשט פערד,
פערט פערד,
צווייט פערד,
פיפט פערד,
זעקסט פערד,
דריט פערד.
אנשטאט דעם, איז ביי איהם אויסגעקומען אזוי:
ערשט פערד,
פיפט פערד,
פערט פערד,
צווייט פערד,
דריט פערד,
זעקסט פערד.

אז דער קניאז האט זיך געכאפט, אז ער האט געמאכט א טעות, איז ער געווארען נאך מעהר דערצארענט און ארויסנעמענדיג די שווערד פון שיידעל, האט ער אויסגערופען:

— פארפלוכטער ציגיינער! דו האסט דיינע פערד פאר׳כשופ׳ט! האב דיר אכציג שווארצע יאהר צוזאמען מיט היין טאכטער!

און ער איז אוועק כאפען — א הלואה ביי א אידען.

* * *

מ א ר א ל: האבען מיר שוין, הייסט עס, איבערגענוג קאפיע.

דער בלאָנזשענדער שטערן

אַן אינטעליגענטער בחור. רעדט פיין רוסיש און לשון... הרע. לעזט סאלאָגוב'ען און שפּיעלט זעהר גוט אין... ליעבע.

מיידלעך קלייבט ער זיך אויס מאָדנע: בלויז נידריג־געוואקסענע, מיט קליינע נעזלעך און מאסיווע — ווי אָנגעדראָפּטשעט מיט די פּיס.

אַן אָריגינעלער מענש!

און א שטיקעל טאַלענט צום שרייבען האָט ער אויך! אז די מיידלעך דערזעהן איהם, טייטלען זיי מיט די פינגער און זאָגען: אָט דאָ געהט מאָטיע, דער זעהר אומבאַקאַנטער דיכטער.

נאָר דרוקען—דרוקט ער זיך נישט. ער וויל זיך נישט אַראָפּלאָזען צום עולם — וויל ער נישט. וואָס קענען מיר איהם טון?

אז ער צעקריגט זיך מיט א געדרוקטען ליטעראַט וואַרפט ער איהם גלייך אויף: „ביזט א ברייטע מאסע!" און... ער שפּייט אויס אין דער זשמעגניע אריין, מחמת ער האַלט נישט פון נאָז־טיכלעך — האַלט ער נישט.

אָריגינעל!

פרעגט מען איהם: „מאָטיע!?"

ענטפערט ער: „איך בין א בלאָנזשענדער שטערן — בין איך. אָט וואָס!" און ער נעמט ביי איינעם א ציגאַרעטעל.

פארשטעהט זיך.

איינמאָל האָט ער זיך באקאנט מיט א מיידעל נישט פון זיין „קרייז", נאָר א ציווילנע, אזוי צו זאָגען, נישט קיין איבער־מיידעל, נישט קיין פשיבישעווסקי־נערין. נאָר א געזונטע און פול מיט חנ'עוודיגסטען חן.

ווי עס טרעפט אמאָל מיט מיידלעך!

האָט ער זיך אין איהר פארליעבט און זי אויסגע־נומען אין פאר. דאָס איז געווען ביינאכט. פינסטער. רוישען פון טראמווייי. נאכטיגאלען. ערגיץ ווייט־ווייט. הימעל, לבנה, שטערען — אויפ'ן פלאץ. בוימער — בוי־מערען אונטער. פראכטפולענטציקענד.

קוקט ער אויפ'ן הימעל, זיפצט אָפּ אויף דעם שטיי־נער פון בלעטעל 486 פון א ראָמאן און ווייזט אָן אויפ'ן הימעל:

— זעהסט יענעם בלאָנזשענדען שטערען!

יאָ, זי זעהט.

— איך בין אויך א בלאָזשענדער שטערען!

און בעניייביי טוליעט ער צו זיין קאָפּ צו איהר ברוסט, און זיין שטערען נעמט בלאָנזשען אהער־און־אהין, אהין־און־אהער, א. אז. וו.

נעמט דאָס מיידעל און שטרעקט אויס די האנט און גיט איהם א פארפאָהר איבער'ן ב ל אָ נ ז ש ע נ ד ע ן ש ט ע ר ע ן, אז עס ווערט איהם פינסטער אין די אויגען, זידעלט איהם אָפּ און — אנטלויפט.

* * *

מ אָ ר אָ ל: נישט אלע מיידלעך געפעלט, אז א שטערן בלאָנזשעט צופיעל ארום.

דער, וואָס בויגט זיך

עס קומט צו רייד קעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: בויגען זיך און אז דער וואָס בויגט זיך — ברעכט זיך נישט. אודאי שטעקט דארין א טיפער אמת. מען דארף עס נאָר קענען תופס זיין. איך וויל אייך — קעגען דעם — דערצעהלען א מעשה׳לע, א מין משל. איהר זאָלט מיר מוחל זיין דער־פאר וואָס איך האָב א נאָס געטון. איך האָב היינט אזא פארקיהלונג, נישט פאר אייך געדאכט.

הויבט זיך עס אָן אזוי: אמאָל איז געווען א וואלד — ווי סע מאכט זיך אמאָל, א וואלד. גיט א שמעק טאבאק, ר׳ שעמשעל. טאזוי! איז א וואלד. ווי דער שטייגער איז פון א וואלד, איז דאָרט פאראן אלערליי בוימער. גרויסע בוימער. גרעסערע בוימער און אויך קליינע בוימער — פיצעלעך, אָט־אזוי־אָ די גרויס. נישט גרעסער. נוס־בוימלעך — צי וואָס. ווער קען זיך דאָרטען אויס אין זיי!

הקיצור, גיט נאָך א שמעק טאבאק, ר׳ שעמשעל. טאזוי. איז וואו האלטען מיר? אין וואלד. נישט קיין קלייניגקייט. ווי דער סמבטיון. סע רוהט נישט. סע בלאָזט. סע שטורעמט. סע לעגט איין וועלטען. און — שטעהן שטעהט עס נאָך אויף א ווינטיג אָרט — אויף א ריכטיג ערטעל, גיט נאָך א שמעק טאבאק, ר׳ שעמשעל,

ס'איז ביי מיר פארליינגט די נאַז, איז מיר שווער צו רעדען.

...איז — דער וואלד. פארלויפט זיך אמאָל א מעשה, אז דהינו וואָס? דהינו סע טוט א ברעך אוים אזוי א שטורעם און — פון די גרויסע, נישט פון די אָפּ־געגארטע שטורעמדלעך, וואָס אָט ניט עס א בלאָז און אָט הערט ער אויף! סע שטורעמט, סע רודערט, סע ברעכט. סע קערט וועלטען — עפּעס ווי די גאנצע וועלט וואָלט, נישט דאָ געדאכט, משוגע געוואָרען, אזוי ראַיעט עס און סע זידט וואו־הו, און נאָך אמאָל „וואו־הו"... מיט א נע־וויין, און מיט א פייף, פון די אמת'ע וויכערם.

און אין דערפעל ביי אונז — (דער וואלד איז געווען נישט ווייט פון דאָרף) הערט מען סע ברעכט! ער ליינט אוועק — א בוים נאָך א בוים, א דעמב נאָך א דעמב. זיי פאלען ווי די שפּענער. און וואָס? סע האָט עפּעס א ווערדע ביי דעם רוצח, ביי דעם ווינד, ביי דעם וואלד־גזלן? ער האָט עפּעס רחמנות? און די גוים געהען ארום אין די פעלצען צעשראָקען און מורמלען: סע קערט זיך איבער די וועלט. הלואי, די וועלט זאָל נישט אונטערגעהן. גיט נאָך א שמעק טאבאק, ר' שעמשעל, זעהר וואוילע טאבעקע ביי אייך. טאזוי!

איז אז דער שטורעם האָט זיך געליינט, און דער וואלד האָט זיך אביסעל בארוהיגט, בין איך מיט נאָך עטליכע אידען אוועק אין וואלד, א קוק טון וואָס סע הערט זיך, און וואָס טויג עם אייך ר' שעמשעל? — איך האָב נאָך אזא חורבן נישט געזעהן! דער גאנצער וואלד איז גע־לעגען אויף דר'ערד. אויסגעבראָכען, אויסגעשלאָגען. צו־דרעהט די צווייגען און דעמבעם — פון די גרעסטע. יעדער דעמב איז געווען אזוי גרוים — ווי זאָל איך אייך זאָגען? — אהן א גוזמא, העכער פון שוהל־דאך, להבדיל. אמת'ע עצי־יער — וואלד־בוימער, וואָס זייערע

אבות־אבותינו זענען דאָ געבוירען געוואָרען און, ווי מ'זאָגט, דאָ פארלוירען געוואָרען.

איז קעגען דעם וואָס איהר זאָגט, אז דאָס וואָס בוינט זיך, ברעכט זיך נישט — האָב איך עס טאקע אליין געזעהן מיט מיינע אייגענע אויגען. בעיני ראיתי. אָט מיט די צוויי אויגען, גיט נאָך א שמעק טאבאק, ר' שעמשעל. די גרעסטע און שטארקסטע בוימער זענען אויסגעלייגט געוואָרען ווי די שאָף, נאָר איינס: א קליין ביימעלע, א מיזערנע, א גאָרנישט, א שפעטנע זאך, — א נוס־בוימעל, דאכט זיך, מיט עט־ליכע דינע ריטלעך, אָט דאָס איינע ביימעלע איז זיך געשטאנען אָן א זייט און איז — אויך צעבראָכען געוואָ־רען פון ווינד.

* * *

מאָראל: דאָס בוימעלע פאלט נישט ווייט פונ'ם שטורעמדעל.

דער פארליבטער און דאָס בעזימעל

ער איז געווען א בחור אין די יאָהרען, א היציגער, א קאָכיגער, און פ ו ל מ י ט ל ע ב ע ן, ווי אַן אַלטער מאַטראַץ, וואָס מען דארף איהם פארברענגען. —

אזוי פול מיט לעבען איז ער געווען.

וואָס זשע האָט ער געטון? — האָט ער זיך פארליעבט.

אין וועמען? — אין א דאָקטאָר׳ס א טאָכטער.

פארוואָס אין א דאָקטאָר׳ס א טאָכטער? ענטפער: מחמת די מעשה פאָדערט עס. אז נישט וועט נישט ארויסקומען דער וויץ און מיר וועלען אויפהערען אָנצוּ־מאכען דעם געוועהנליכען רושם מיט אונזער טאלאנט.

הקיצור: ער איז פארליעבט אין א דאָקטאָר׳ס א טאָכטער — זעהר א שעהנע, זעהר א וואוילע, זעהר א יונגע, זעהר א בוזעמדיגע, זעהר... פארשידענע זאכען.

איינמאָל ביינאכט, ווען עס האָט געטון שיינען די שיינענדיגע לבנה, און די פארקס פון העסטער־טשערי סטריטס, האָבען גענומען שמעקען מיט... שלאָפענדיגע אידען וגם דאמען, האָבען זיך ביי אונזער בחור אָ נ ג ע ־ צ ו נ ד ע ן ד י ג ע ב ל י ט ע ן און ער האָט געפיהלט, אז זיין הארץ איז פול־פול־פול מיט ליעבע און אז די גע־פיהלען זענען ביי איהם אזעלכע הייסע, אזעלכע ברע־נענדיגע, אזעלכע צאפעלדיגע, אז ס׳איז א שרעק אין דער וועלט.

נעמט דערדאָזיגער יונגערמאַן — לאָמיר זיך פאָר־שטעלען, אז ער איז א הויכער בחור מיט אַן איבערגע־

שראָקען פּנים און פינטעלדיגע אויגען — נעמט ער און גנהט אוועק צו זיין, אָ, געליעבטע, און ער וויל איהר, אָ, ערקלערען ווי אזוי זיין הארץ פלאקערט, אָ, שרעקליך צו איהר, אָ, און אָ!

נעהט ער אריין אין דאָקטאָר׳ס אָפּיס — טרעפט ער דאָרטען קיינעם נישט, נאָר דעם דאָקטאָר אליין, אור־זאכע? פארוואָס דעם דאָקטאָר אליין — אוואו זענען די פּאציענטען? — האָבען מיר נאָך נישט צוגעטראכט. אפשר שפּעטער מיט עטליכע טעג.

דערווייל ווייסען מיר נאָר אזויפיעל, אז דער בחור מיט די פינטעלדיגע אויגען שטעהט אין אָפּיס און אנט־קעגען איהם שטעהט דער אלטער, טרוקענער אומראָמאנ־טישער דאָקטאָר.

מאכט צו איהם דער יונגערמאן:

— העם... כ׳האָב געוואָלט הייסט דאָס... כ׳בין אריינ־עמהע־געקומען, ווייל איך האָב עמהע געוואָלט אוים־עמהע־געפינען צי דאָס־עמהע...

און ער טאַפּט זיך ארום ארום קראגען און הוסט, ווי עפּעס וואָלט איהם געדושעט.

קוקט איהם דער דאָקטאָר אָן און זאָגט:

— אָה! איך ווייס שוין וואָס דאָס איז! ס׳איז ביי אייך א פארקיהלונג אין האלז — צוויי דאלאר, פליעז!

גיט איהם דער יונגערמאן — פאר שרעק — צוויי דאלאר, נעמט איהם דער דאָקטאָר אריין אינוועניג אין קאבינעט, רייבט איהם אוים דעם האלז מיט א בעזימעל און שיקט איהם אהיים.

* * *

מ אָ ר א ל: באווייזט פאר א דאָקטאָר, אז איהר האָט צוויי דאלאר און... איהר זענט נישט זיכער מיט׳ן לעבען.

אַ באַנקעט

אמאָל איז געווען אַ שרייבער, אַ דיכטער, אַ קינסט־לער.

האָט ער געדיכטעט און געשריבען און געקינסעלט ביז זשעניאַליטעט, אַזוי לאַנג ביז וואַנעט ער איז געוואָרען גראָה און אַלט, און דער מיסטישער האַר פון יענער וועלט אין דער שוואַרצער פּאַלערינאַ, האָט גענומען ווינקען צו איהם און איהם רופען שטילערהייד.

דער דאָקטאָר האָט געזאָגט, אַז ער האָט בלויז אַ האַרץ־ניערען־לעבער־לונגען און פיס קראַנקהייט, און זיינע חברים די קינסטלער האָבען געזאָגט: אויב אַזוי, טו לאָמיר זיך אַ נעם טון אַלע צוזאַמען, און מיט פאַראייניג־טע קרעפטען איהם מאַכען אַ באַנקעט. האָט מען כמעט ווי גענומען אַ זאַל, איהם אויסגעפּוצט מיט פּראַכטפולע קאָלעגען און קאָלעגינען וגם זייטיגע מענשען, און דער באַנקעט האָט זיך אָנגעהויבען.

דער דיכטער — לכבוד וועמעס קאָמפּליצירטע קראַנקהייטען און מעכטיגען טאַלאַנט מ׳האָט אַראַנ־זשירט דעם גרויסען באַנקעט, איז געזעסען אויבען־אָן, אַביסעל פאַרשעהמט פון דעם גרויסען כבוד וואָס מען טיילט איהם צו און געמאַכט — אין געדאַנק — אַ גרויס ליעד אין פּייקע.

קאָלעגע אבימלך האָט זיך (נאַטירליך) אויפגעשטעלט,

געטון א זופּ פון זויערע ווײַן און גענומען זידלען דעם בעל־הבאנקעט אזוי שטארק ווי מעגליך.

נאָך איהם האָט גערעדט א צווייטער און א דריטער און א פערטער קאָלעגע, און ס׳האָט אויסגעזעהן, אז די ליעבע חברים האָבען זיך פארוועט, ווער עס וועט וועמען אריבערשטייגען אין זידלערײַ און אין ביטערע שטעכיגע ווערטער אויף דעם אדרעס פון דעם דיכטער, צו עהרע פון וועמעס קאמפּליצירטע קראנקהייטען און מעכטיגען טאלאנט מ׳האָט אראנזשירט דעם באנקעט.

אז דער עולם איז שוין געווען אָנגעטרונקען מיט זויערע ווײַן און די ז י ס ע בליקען פון חנ׳עוודיגע מיידלעך, האָט זיך געעפענט די טיר און ס׳איז אריינגע־קומען א פרעמדער איד פון גאס, זיך אָנגעגאָסען א גלעזעל ווײַן און הערענדיג ווי יעדער פון די פארזאמעלטע זידעלט דעם מאן וואָס זיצט העט־אויבען ביים טיש, האָט ער גע־געבען א קלאַפּ מיט׳ן פויסט ס׳זאָל ווערען שטיל און ער האָט אריינגעזאָגט די פאָלגענדע רעדע:

— פריינדע! — האָט ער געזאָגט — איך בין א פרעמדער מענש פון גאס. איך קאָן נישט קיינעם פון אייך און ווייס נישט ווער איהר זענט, נאָר הערענדיג די גע־שרייען אין דרויסען, בין איך ארויפגעקומען. און איך וויל זאָגען—נישט קאָנענדיג קיינעם פון אייך—אז דער מאן וואָס זיצט העט־אויבען (דאָ האָט ער אָנגעוויזען אויף דעם בעל־הבאנקעט) איז מסתמא א שטיק ניקס, אן אויס־וואורף, א פּאסקודניאק און קאָן נישט אָנשרייבען קיין צוויי שורות. לחיים!

— לחיים! לחיים! האָבען אלע חברים געשריען און געטראָגען דעם פרעמדען אידען אין דער לופטען — הידד!

און אלע זענען געווען העכסט פרעהליך. א חוץ דער באַ־

ריהמטער דיכטער מיט די קאָמפּליצירטע קראַנקהייטען און מעכטיגען טאַלאַנט.

* * *

מ אָ ר א ל: ווי נאַריש און קלוג און אידיאָטיש און טיעפזיניג די מענשען זענען.

געגעסען אין סוכה

אמאָל איז געווען א מענש האָט ער געהייסען לעמיל־בעריש, איז ער געווען זעהר א מאָדנער לעמילבעריש — צווישען אַלע לעמילבערישעס דער לעמילבעריש־סטער, אזוי צו זאָגען.

און אַן עקשן.

'צאָך אמאָל איינגעשפּארט, אז ער מוז זיך שמד'ען און ווערען א גוי מיט א פּעלצעל. האָט זיין מאמע — אונז צו לאַנגע יאָהר — זעהר געוויינט און געבראָכען די הענט, און געבעטען:

— לעמילבערישעל, קעצעלע־פּייגעלע־בערעלע־קרוינעלע מיינס, — שמד זיך נישט! טו צוליעב אַן אַלטער מאַמען.

און דער פּאָטער זייגער האָט צוגעגעבען:

— זיי א מענש, לעמילבעריש. וועסטו עסען אין סוכה.

— דו נאַרסט נישט אָפּ טאַטע? האָט געפרעגט לעמילבעריש, מיט א פינגער אויפ'ן טאַטען, ביזט זיכער אז איכ'ל עסען אין סוכה?

— זיכער.

— ווער זאָל אזוי לעבען, טאַטע?

— איך זאָל אזוי לעבען, לעמילבעריש!

— גוט! — האָט געזאָגט לעמילבע. — וועל איך זיך נישט שמד'ען אויף א גוי מיט א פּעלציל און בלייבען אַן עוויגער יודע, ביז אין טויט אריין.

שפעטער אז לעמילבעריש איז אונטערגעוואקסען און געווארען א... גנב, האט דער שניידקעשענע־שותף צו איהם געזאגט:

— לעמילבעני (ער האט שוין געהייסען לעמילבעני), לעמילבעני, אויב דו וועסט אי"ה אריוסגנב'ענען ביי ראַ־קענפעלערן ס'ווייסעל פון אויג וועסטו זיין א מענש און עסען אין סוכה.

— דיינע ווערטער גיבען מיר איין מוט — האט גע־זאגט לעמילבעני און איז אוועק גנב'ענען.

שפעטער מיט צוואנציג־דרייסיג־פערציג יאהר איז איז אונזער לעמילבעני'ן אויסגעקומען א טאג פאר סוכות צו דער'הרג'ענען צוויי אידען האט ער זיך א ביסעל גע־קוויינקעלט, אבער זיין שותף האט איהם ווידער אונטער־געגעבען מוט מיט דעם צוזאג, אז אויב ער וועט דער־הרג'ענען די צוויי געוויסע אידען וועט ער זיין א מענש און — וועט עסען אין סוכה.

אזוי זענען געגאנגען די יאהרען.

נישט געשטאנען אויף קיין ארט.

די סוכות'ן זיינען געקומען און — פארשוואונדען גע־ווארען — און — ווידערגעקומען.

אונזער לעמילבעריש איז געווארען אלט און אפגע־שוואכט, הן פון זיצען אין געפענקעניש און הן פון לעבען 24 שעה אין מעת לעת אהן אויפהער, אבער אין סוכה האט ער נאך אלץ נישט געגעסען, מחמת ס'איז איהם נישט אויסגעקומען. האט ער געזאגט צו זיך זעלבסט: לעמילבעני, דיין שטונדע האט געשלאגען. ביזט אלט און שוואך און האסט נאך גארנישט גענאסען פון דער סוכה. זיי א מענש האט ער פארענדיגט זיין זעלבסטמערדע מיט די נאקעטע ציין — זיי א מענש און גיה עסען אין סוכה.

שפעטער מיט א וואך טרעפען מיר שוין אונזער העלד אין גן־עדן (רעכטס) און אויף אונזער פראגע: ווי קומט

ער אהער ? ענטפערט ער אונז מיט א שטארקען הוסט: ס'האָט זיך מיר פארגלוסט א סוכה האָט זיך מיר פאר־ גלוסט ! — האָב איך זיך צונעקיהלט און נעגאנגען פון דער וועלט. קכע !

* * *

מאָראַל: מצוות — פונקט ווי עבירות — זענען אָפט זעהר שעדליך פאר'ן געזונט.

אילוסטרירטע ליעבע

ער איז געווען — אָדער א בחור, אָדער א פארהיי־ראטער מאן.

זי איז געווען אָדער א מיידעל, אָדער — ס'געגענטייל.

פ ר א ג ע: האָבען זיי זיך מסתמא, ווי דער שטייגער איז, געליעבט?

ע נ ט פ ע ר: ריכטיג געטראָפען!

צוריקפראגע: אויב אזוי, טו וואָס איז דאָ דער חידוש? עס איז דאָך גאַנץ נאַטירליך?!

צוריקענטפער: געדולד, מיינע הערען! געדולד. די געשיכטע הויבט זיך ערשט אָן צו ענטוויקלען. עס וועט זיין א וואונדערבארע געשיכטע — — —

הקיצור, פליעז, וואו האלטען מיר? מיר האָבען זיך פארטראכט און דערוייל פארגעסען וואו מיר האלטען, אהא! מיר האָבען זיך שוין דערמאָנט: מיר זענען גע־בליבען שטעהן דערביי, ווי זיי האָבען זיך ליעב געהאט! אָסור זאָל אונז זיין, אויב מיר האָבען אפילו א קוק גע־טון אויף דעם וואָס מיר האָבען פריהער אָנגעשריבען! מיר געדענקען עס אויף אויסענגווענינ. מיר האָבען א וואונדערבארען כח הזכרון, האָבען מיר! אָפטמאָל ווייַ־סען מיר אליין נישט, פון וואנעט עס נעמט זיך צו אונז אזא אייזערנער זכרון.

הקיצור צום צווייטען מאָל: זיי האָבען זיך געליעבט.

היים געליעבט? יאָ. וואו? אין פראָנט רום. וויפיעל? אכצעהן דאָלאר א חודש, מיט עלעקטרי. בילינ? יאָ. נישט זעהר טייער.

ווי אזוי איז צוגעגאנגען די ליעבע? פליעז, ערקלערט דייטליך מיט אן אילוסטראציע. אָללרייט. מיר'ן ער־קלערען דייטליך מיט אן אילוסטראציע.

אין דער ערשטער צייט פון זייער ליעבע פלעגען די צווי יונגע מענשען זיך טרעפען ביי איהרע עלטערען אין הויז און זיצען אויף דער זאָפא פון זייער פראָנט רום, וועלכע איז געווען זעהר א גראָמע זאָפא. רעדען וועגען די געבראָטענע טויבען — פּאָסטען, פון זייער שוין אביסעל־צו־נאָהענטער צוקונפט, און דאן פלעגט אויס־קומען אז זי פלעגט זיצען דאָ, און ער — — דאָרט.

שפּעטער מיט א שטיקעל צייט, פלעגען זיי שוין נישט רעדען פון די געבראָטענע טויבען — פּאָסטען פון זייער פארהייראטען לעבען, נאָר פון פ א נ י ט ש ע, פלע־גען טרוימען אויף א שלעכטשען אידיש, וועגען א בעט פון אמת'ן קארשען־האָלץ, און א דעמבענעם בופעט און זיצען פלעגען זיי זיצען טאקע אויף דער זעלבער זאָפא, נאָר זי פלעגט שוין נישט זיצען האָ, און ער — — — — דאָרט, ווי אין דער אילוסטראציע נומער איינס, אָנשטאט דעם פלעגט ער זיצען דאָ־און־זי־דאָרט.

אין א פּאָר חדשים ארום האָט זייער ליעבע געביטען די פּאָזיציע. און אָנשטאט ווי פריהער, פער אילוסטרא־ציע נומער צוויי, וועלכע איז שוין גענוג נאָהענט צו דער־ווייטערען אפילו די יונגסטע און נאָהענטסטע צוויי מענ־שען, זענען זיי שוין איצט געזעסען אָט־אזוי אָ — ער־דאָ און־זי־אויך־דאָ.

דער סוף פון דער געשיכטע איז געווען אז פון צו־פיעל ליעבע האָבען זיי חתונה געהאט און איצט זיצען

זיי שווין ביים טיש אַט אזוי אַ: ער דאָ — — — — —
און זי — — — — — — — — — — — — — דאָרט.

* * *

מאָראל: קאָנען מיר, הייסט עס, מאכען אילוס־טראַציעס אויך. ווער וואָלט זיך עס געוועז געריכט אויף אונז, צוריק מיט דריי יאָהר, הא?

אויסגעטראַכטע זאַכען

די שענסטע רויז

אין מיין גאָרטען איז זי געוואַקסען די מעלאַנכאָלישע, זילבער־מאַטע רויז.
פון אַלע רויזען די צאַרטסטע און איידעלסטע.
און איהר שטאָלצער, זייבער־בלאַסער קערפּער, האָט זיך קאָפּ־הויך איבער די אַנדערע רויזען געשטרעקט.
און זיי פאַרשעמט.
און נידעריג געמאַכט.
און אַלע אין דער פריה פלעגען די קליינע רויזען וויינען:
— אונזער שוועסטער פאַרשעמט אונז.
— צוליעב איהר זעהט מען אונז נישט אַרויס.
— באַוואונדערט מען נישט אונזער פיינעם רופּט, און אונזער שעהנע פאַרב.
האָב איך די טרערען פון די קלענערע רויזען נישט געקאָנט פאַרנעמען.
האָב איך די שענסטע פון אַלע רויזען פון איהר מוטער־צווייג אַראָפּגעפּליקט און אויפ׳ן פעלד פאַרוואָרפען.
דאָרט דערצעהלט זי, אין די לבנה־נעכט, איהרע חבר׳טעס, די קליינע פעלד־בלומען, די לעגענדע פון שעהנקייט —
און פון פאַרדאַרבען.
און די קליינע פעלד־בלומען שאָקלען קלוג מיט די נעלי׳ קעפּלעך און זיפצען.

אַ לעגענדע

האָב אמאָל געלייענט וועגען דעם אַ ליעד ערגיץ אין אַ נאַרישער צייטונג.

איבריגענס זענען אַלע צייטונגען נאַריש.

אַ חוץ די פּאַראַיאַהריגע.

און אינטערעסאנטע באַמערקונג.

גלייך צום אינהאַלט. נאָר נישט אומגעדולדיג ווערען, מיינע פריינט.

איך האָב מיט אייך אויך געדולד!

איצט: אמאָל איז געווען אַ פּרינצעסין, יונג, שעהן, צאַרט און הייליג — ווי געוועהנליך.

האָבען אַלע איהר כבוד אָפּגעגעבען. גערופען זי „מלאך", „הייליג", „בלאָנדע געטין" און אזוי ווייטער.

נאָר אמאָל זענען עטליכע זקנים פאַרביינגעגאנגען אן אָרט — מסתמא אַ טייך — וואו די פּרינצעסין האָט זיך געבאָדען, און זיי האָבען איהר נאַקעט לייב דערזעהן.

און זענען העכסט ערשטוינט געוואָרען!

וואו איז זי דען אַ מלאך? און אויב יאָ — איז זי פיעל מלאך'דיגער, פּיעל — ווי זאָלען זיי זאָגען? — פיעל געשעצטער ווי וועלכער־עס־איז ענגעל. פּיעל אינ־טערעסאנטער... פּיעל... פּיעל...

און די זקנים האָבען די אויגען נישט געקענט אָפּ־רייסען.

אזוי דערצעהל איך מיר אַ לעגענדע.

די זעגעל שיף

זעהט איהר:

די ווייסע זעגעל־פליגעל האָבען וואָלקענס אויף זייערע ברעגען — ציהען זיי לייכט און רוהיג אין דער בלאָה־גראָהער ווייטקייט אריין.

ליעבע שיף, וואוהין בלאָנזשעסטו אוועק?

דו וועסט מיך, שיף, נישט אָפּנארען! איך ווייס, ביי דיר אין דיין אינגעווייד זענען די גליקליכע צוויי מענשען־קינדער פאראנגען.

ער איז יונג, שטארק און פול מיט פייערדיגען בלוט.

זי איז צארט און בלאס און געאיידעלט און מוז איהר לע־בען ביי זיינע גליהענדיגע אויגען ווארימען.

אויפ'ן דעק זעה איך זיי ביידען: דאָס קראַנקע פרינ־צעסין־מיידעל און דעם איבער־שטאַרקען בחור, וואָס גיסט דורך זיינע אויגען גאנצע שטראָמען לעבען אריבער.

און א חוץ דעם ווילדען ים זעהט קיינער זייער גליק נים צו.

סיידען אמאָל א נייגעריגער בלאַסער שטערען־שטראהל, וואָס קלאַמערט אין א מיידעל־טרער זיך איין.

און ס'בליצט דימענט אויף דימענט.

אָבער די אַלטע, ערנסטע לבנה, — זי גיט זיך מיט אזעלכע קלייניגקייטען נישט אָפּ.

ליעבע טייערע שיף, שטעל זיך אָפּ. איך וויל מיט דיר מיטבלאָנזשען און מיט יענע צוויי גליקליכע אונטערגעהן.

צו די שדים

איך לאַד אייך, ליעבע שדים, צו קומען צו מיר.

מיינע טירען און פענסטער זענען פאַר אייך שטענדיג צוגעמאַכט.

קומט אריין דורך די שפּאַרעס.

וועט איהר זיך פיהלען היימישער.

קומט צו מיר, איהר שדים, און באַלעבט מיך מיט אַ פּאַרציע פון אייערע שוידערהאַפטע גרוילטאַטען.

אפשר קענט איהר אַרויסרופען ביי מיר אַן אינטערעסאַנטען שווידער, אַ פאַרגעניגענדען ציטער איבער מיין חוט־השדרה.

איך וועל אייך דערפאַר פאַרקויפען מיין נשמה און צוגעבען מיין שלאָף־יאַרמולקע.

איהר מעגט דאָך זעהן, אז איך האָב אַ פּליך.

פאַר אייך וועל איך זיך ווייזען אין מיין גאַנצער פּליכעוואַטער איינפאַכקייט.

און די שדים׳טעס דאַרפען זיך פאַר מיר אויך נישט שעמען.

זאָלען זיי זיך ווייזען אַזוי נאַטירליך ווי מעגליך.

איך וועל דאָס שדים׳שע אין זיי דערקענען אפילו ווען זיי זענען מוטער־נאַקעט.

איך האָב דאָס געלערנט פון ערפאַהרונג און באַצאָהלט אַ פּרייז.

ליעבע שדים, קומט צו מיר און אונטערהאַלט מיך.

פארגעסענהייט

קראנקע, עלטער־שוואכע גערדאנקען, פארלאזט מיין הארץ און לאזט מיך פריי ווערען.

ווי רעטונגס־שיפלעך אין א שטורם־געפעהרליכען האפען האב איך אייך צונויפגעזאמעלט, אייך מיט קייטען צום ברעג צוגעשמידט און פאר נויט זיך באווארענט.

איצט זענט איהר מיר צופיעל געווארען, און אזוי געדיכט איז דער האפען מיט רעטונגס־שיפלעך באדעקט, אז אין נויט־צייט וועל איך זיי פון ברעג ריהרען נישט קענען.

און הער איך אייערע קייטען קלינגען, איהר גע־שמידטע גערדאנקען־זקנים פיהל איך א רחמנות צו אייך, אבער אפבינדען קען איך אייך נישט. איך קען אייך נישט באפרייען.

און איצט וויים איך נישט מעהר: זענט **איהר** גע־פאנגען ביי מיר, אדער **איך** ביי **אייך**?..

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

זשעסט: גרויסער, אלמעכטיגער גאט! איך פאדער פון דיר זאלסט מיך לאזען פארגעסען, אדער — שטארבען.

די לבנה

דו, לבנה!

אין אלטע דאך־שפּאלטען קריכסטו, אין פענסטער פון שאנד־הייזער און אויך, להבדיל, אין שוהל־רייניג־קייטען. אין אלעם און אין אלעמען זעטיגסטו דיין בלאסען נייגיער.

דו פארפאלגסט דעם מערדער, בעת ער גראבט זיין מעסער אין א מענשען־הארץ אריין, און דערקוטשעסט די פארליעבטע, וואס טוליען זיך איינס צו ס׳אנדערע פארשעהמטערהייד.

דו ביזט אזוי שרעקליך צודרינגליך, אלטע לבנה!

גליטשסט זיך אויף די קאלטע געוועהר־שפּיצען פון נוסס׳ע זעלנער און לויערסט אין די קאץ־אויגען פון פאלשע, אויסגעלאסענע פרויען.

און ווער קען דיך פארטרייבען?

אויף אלטע, פארשטויבטע טראהן־בענקלעך שפּרייט־סטו דיינע שפּין־נעצען אויס און אין די דאך־שטיבלעך פון ארימע גנבים ביזטו פאראן.

דו וואכסט און זעהסט אזוי פיעל!

האסט דאס געזיכט פון א נביא און ביזט אין גרונד בלויז א נאריש ווייב, וואס האט ליעב דורך דאך־שפּאלטען אונטערקוקען.

און אַפילו אויף דעם פּאַפּיער, אויף וועלכען אַט דער שילט־שפּרוך ווערט דיר אויפגעשריבען, לויערסטו אַרויף און לאַכסט מיט דיין קאַלט און בלאַס געלעכטער.

דו, אַלט־ווייבערישע לבנה — דו, נייגעריגע אַלטע אומשולדיגע מויד, וואָס נעמסט קיין אַנטייל גישט!..

מיין אויג.

ווי אין אן אפענעם לייבען־מויל ווארף איך מיין אויג אלצדינג אריין.
אי בויגיגע יונגפרוי־געשטאלטען.
אי אוראלטע קעניג קברים.
אי מערש, אי טענץ פון אידישען טעאטער.
אי זונאונטערגענג פון עגיפטען.
אי ליניען פון קופער־רויטע בערג.
אי שרפות מורא'דיגע,
אי ים־וועלען וואס קיצלען דעם הימעל הינטער די ריפען.
גערטנער טויזענדע ווארף איך צו מיר אין אויג אריין.
וועלט אונטערגענג און פאראדען! לויות און וואסער־פאלען!
די שווייץ, איטאליען און באלטימאר,
דעם רוסישען באלעט און אן איבערגעפאהרטען קינד.
הימלען און רעגענשירעמס.
שטערען און שיכבענדלעך.
פליי און עלעפאנטען.
אָ אויג, מיין אויג! דו אונערזעטליך אויג!
דו אלץ־פארשלינגענד אויג!

מיין נייער אנצוג

איך קויף מיר אַ נייעם אנצוג, פּוץ זיך אויס, רייניג אויס די נעגעל, שמיר אָן די האָר מיט פּעטס זיי זאַלען גלאנצען, נעם דעם שפּאַציר־שטעקען אין האנט און פארלאָז מיין פארהייראַטע פרוי.

זוך אויס איג'ם נאָטיץ־ביכעל די אדרעסען פון אמאָ־ליגע געליבטע און געה.

פרעג זיך אָן ביי שכנים, קלעטער אויפ'ן פּערטען, פינפטען שטאָק און בין ענטוישט.

ארויסגעצויגען.

חתונה געהאט.

כמעט אלע פון מיינע געליעבטע זיינען מעהר־ווע־ניגער פארהייראט און יעדע פון זיי האָט א מאן וואָס קאָן דערלאנגען אזא ראָמאנטישען יונגערמאן, ווי איך, פיינע, געזונטע פּעטש און —

מיר אויסשמירען מיין נייעם אנצוג.

מיין זומערדיגען.

דרעה איך מיך ארום איבער די גאסען אן אויסגע־פּוצטער מיט דעם געפּלעקטען שפּאַציר־שטעקען אין האנט און — לאנגווייל זיך.

קעהר זיך אום א היים, ווארף אראָפּ פון זיך דעם נייעם אנצוג, דערלאנג דער קאַץ איבער'ן קאָפּ מיט'ן שטעקען און בייזער זיך אויף מיין געזעצליכער פרוי.

און קאָן זיך נישט בארוהיגען.

פישפאנג און ליבעליי

שרייבט מיר א חבר:
צווישען אנדערם לאז איך דיר וויסען אז איך בין ביים ברעג ים און כאפ פיש.
עס איז א גרויסער ספארט.
נישט די פיש — נאר דאס כאפען.
קוים פארבלוטיגט א צאפעלדיגער פיש אויף מיין אנגעל, ווארף איך איהם צוריק אין וואסער אריין.
דען בלויז אין פאנגען ליגט דאס גליק.
שרייב איך צו מיין חבר:
ליעבער חבר! דיין פיש־פאנג דערמאנט מיך אן מיינע יונגע ליעבעס.
ווי אפט בין איך געזעסען גאנצע טעג אין וואלד און געווארט אויף א פאנג.
איך האב נישט גענוצט קיין האנד־נעץ און קיין אנגעל.
איך האב גענוצט שעהנע, געשליפענע ווערטער.
ווי פעריל.
און גאלד.
און בלומען האב איך אין האנט געהאלטען.
און אזוי איידעל געזיפצט.
און האב איך דאס נארישע הארץ געפאנגען און צעבלוטיגט, האב איך עס צוריק אין וואסער געשליידערט.
דען בלויז אין פאנגען ליגט דאס גליק.
אדיע!

עלעגיע

און עלענד בלעטעל פלאטערט אויפ'ן בוים.
הערבסט.
קראָהען דרעהען זיך ארום אין דער הויך און קראקען
דיר אזא אומענדליכע שווערקייט אין הארצען אריין.
און די זון געהט אויף,
געהט אונטער —
געהט ווידער אויף.
אזוי לאנגוויילינ.
אז דו ביזט טרויעריג,
ווי נאָך א רייכען איבערזאטען מאָלצייט.
אָדער האָבענדיג איבערגעלעזען א בוך פון איינעם,
וואָס איז אונענדליך גרעסער פון דיר
און טאלאנטפולער.
און נאָך טרויעריגער איז עס וואָס —
איך בין אליין דער הערבסט.
דאָס עלענדע בלעטעל.
די שווארצע קראָה.
די מיעדע זון, וואָס געהט אויף און געהט אונטער
און געהט ווידער אויף אָהן א זין און ציעל.
איך בין אליין דער זאטער מאָלצייט.
דאָס פיינע בוך.
דער טאלאנטפולער קינסטלער.

— — —

קעלנער, צו גלעזלעך טיי פאר אלעמען. מיט לימענע!

אין מוזעאום

נעהט אין מוזעאום און באטראכט די שעהנע בילדער.
לויפט נישט. נעהט לאנגזאם.
נעהט לאנגזאם און באטראכט די פיעלע פרויען־גע־
שטאלטען אויפ'ן לייוועגט.
מאכט געוויסע קונסט־באמערקונגען און האט הנאה
פון אייערע קלוגע רייד.
רעדט וועגען אטמאספערע, זשאנר, מיליע און
פוטוריזם.
ס'איז שעהן!
נאר אז איהר ווערט מיעד און איהר זעצט זיך אוועק
אויף א באנק אפרוהען ניט א טראכט:
פאר יעדען פרויען־בילד, וואס ערגיץ א לומפ־קערל
א מאלער האט געמאלען, איז געשטאנען א מאדעל־
מיידעל.
וואס איז דער סוף פון די אלע מאדעל־מיידלעך?
פרעגט ביי די ציגישע קונסט־סטודענטען פון פאריז.
זיי וועלען אייך אנווייזען א מ א ג ד א ל ע נ א
וואס שטארבט פון א ווענערישע קראנקהייט.
און א ו ו ע נ ו ס וואס נעהט ארום איבער די הייזער
וואשען וועש.
און א ד י א נ א וואס פארקויפט זי צו שכורים פאר
א פראנק.
נים זיך די מיה, ליעבע צושויער, און טראכט וועגען
זיי!

סענטימענטאַל

אביסעל ליריק.
מיין שטעדטעל. א לבנה־נאכט.
ס׳איז שטיל.
שטיל.

די גוטע לייט שלאָפען און חלומ׳ען פון א ברוין שטיק ברויט.
מיט פוטער.

ערגעץ אויסער׳ן שטאָדט ארום דעם פארוואָרפענעם בארג פון ווייסען ליים שטעהט דער אַלטער ברונען.

דער ברונען־קאסטען איז מיט וואלד־שוואָמען באַוואקסען. דער עמער הענגט אין דער הויך אויף דער פאראָסטעטער קייט און פון איהם טריפען טראָפּענס וואסער ארונטער.

קאפּ, קאפּ!

אפשר האָט זיך דעם ברונענ׳ס הארץ צעוויינט — צו טיעף האָט מען פון איהם געשעפּט?

די קאלטע נאכט־שטערען ארט עס נישט —

ווי ס׳ארען זיי נישט די שטילע טראָפּענס, וואָס פאלען — אין די פאר׳חלומ׳טע נעכט — פון מיין אויג אראָפּ.

— — —

אַלטמאָדיש, אָבער נישט אלע קאָנען עס.

איך בעט דיך —

לאָז מיך שכור זיין, מיין ליעבע פרוי.
דען אומגליקליך בין איך, ווען איך בין ניכטער.
אזוי בייז.
פארביטערט.
רעוואָלוציאָנער.
שלאג די קינדער פון אומצופרידענהייט מיט זיך אליין.
טייטעל אויף דיינע פארגאָלדעטע, קינסטליכע אויבערשטע ציין.
שריי, אז איך וועל אנטלויפען פון דער אומציכטיגער שטוב.
פון די שלעכטע בלינצעס.
שכור וויל איך זיין, מיין ליעבע אומשולדיגע פרוי.
ניכטער מיך נישט אויס מיט'ן וואסער פון ווירקליכקייט.
דען אין וואסער שפיגעלט זיך אָפּ מיין אמת'ע געשטאלט.
מיין ווילדער קאָפּ האָר, די אויסדרוקסלאָזע אויגען, די לאנגע און פארהאָרטע הענט.
לאָז מיך שכור זיין.
אז איך בין שכור, בין איך גוט.

העלף דיר וואשען ס'געשיר,
גיב די קינדער מטבעות,
רעד מיט'ן שכן וועגען די דארדאנעלען.
רוף דיך: מיין טויב.
לאז מיך שכור זיין, ליעבע פרוי!

אַ באַרג

ביי אונז אין שטעדטעל איז פאראן א בארג.
איז ביים ליעבען לעזער אין שטעדטעל אויך פאראן,
א בארג?
אויב נישט, דארף ער נישט רויט ווערען.
ס'מאכט נישט אוים.
נישטאָ איז נישטאָ.
נאָר פונדעסטוועגען איז א בארג א ניצליכע זאך.
א גוטער ברודער — פארשטעלט ער.
ווען מען באדארף.
און די גוי'עם אין די פעלצען און די אידען מיט די נישט פארקאמטע בערד אויף דער זייט בארג זעהען נישט, וואָס אויף יענער זייט טוט זיך.

— — —

זי האָט געהייסען: קאסיא.

אַלעס וואָס ענדיגט זיך.

די ענדע!

פאַרוואָס זאָל זיך אַלעס מוזען ענדיגען — זאָגאַר אַן אַמוזירענדע נאַרישקייט?

אויב עס געפינען זיך אין דער נאַכבאַרשאַפט דיפּ־לאָמירטע הערצען פון דער שווייץ, זאָלען זיי ענטפערען!

פאַרוואָס זאָל מען נישט קאָנען אָנגעהן ביז דער ווייטסטער אייביגקייט, און פאַרגעהן ערשט אין לעצטען שטויב?

אומגעפעהר אזא פראגע.

פאַרוואָס זאָלען אַלע פאַרגאַנגענע זאַכען זיין שעהן און אַלע געגענוואַרטיגע באַגעבונגען — מיאוס און קליין?

איז דען די געגענוואַרט פון היינט נישט די פאַרגאַנגענהייט פון מאָרגען?

ווארום זאָל איין זון־אונטערגאַנג זיין אַזא שונא פון א נ ד ע ר ע ן?

און ווארום זאָלען בלומען בליהען און וועלקען, און וועלקען און בליהען? — צו וואָס אַזוי פיעל אומנויטיגע אַרבייט פון דער געטליכקייט, ווען עס איז פיעל פּראַקטישער צו מאַכען די וועלט פאַר אַן אייביגען ווייַנגאַרטען, און אַלע מענשען פאַר נביאים מיט ווייסע בערד? — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אויב עס געפינען זיך אין דער נאַכבאַרשאַפט דיפּלאָ־מירטע הערצען פון דער שווייץ, זאָלען זיי ענטפערען, אַז נישט פאָהר איך אַוועק אויף עטליכע טעג!

די סטראַשידלע

אין א גרויסען, משופּע׳דינען ווייצען־פעלד האָב איך זי געזעהן — די אויסגעשטאָפּטע פיגור, מיט א מאַנס־בילש רעקעל, א הוט און א פּאָר הויזען.

ווייט, אין מיטען פעלד, איז די סטראַשידלע געשטאַנען מיט צעשפּרייטע העמד ארבעל, פון וועלכע עס האָבען זיך אָן א פּאר ווייסע מאַנזשעטען ארויסגעזעהן און געדאַרפט אָפּשרעקען די יונגע, חוצפּה׳דיגע פויגעל וואָס קומען די קערנער פון די זאַנגען ארויס׳גנב׳ענען.

און איך האָב געזעהן:

אויף דעם טוכענעם הוט פון דעם כלומרשט׳דיגען פעלד־פריץ מיט מאַנזשעטען זענען א טשאַטע נישט־צע־שראָקענע יונגע פויגעל געשטאַנען, און יעדע פּאַטשערקע־אויג פון די פארשייטע פייגעל האָט הויך געזאָגט:

— ווער שרעקט זיך פאר דיר, דו נארישער פּריץ מיט די מאַנזשעטען?...

דער רעגען

דער רעגען האָט געזונגען איבער די פעלדער און די גראָזען האָבען אויפגעלעבט.

דער רעגען האָט געזונגען איבער די פעלדער, און די פויגעל האָבען פון די נעסטען מיט אומעטיגע, שווארצע פאטשערקע־אויגען ארויסגעקוקט און זיך צום היי גע־טוליעט.

דער רעגען האָט געזונגען איבער די פעלדער, און די בערג זענען גריינער און ליכטיגער געוואָרען.

דער רעגען האָט געזונגען איבער די פעלדער, און א וואנדערער, וואָס איז אונטערוועגס מיט נאסע פיס גע־גאנגען, האָט דעם זינגענדיגען רעגען געשאָלטען, און די בערג און די פויגעל און די פעלדער.

דען דער מענש האָט געהאט א שווערען קאטאר און זיינע ביינער זענען געווען א וואוין־אָרט פאר היימלאָזען רומאטעס.

און דער מענש איז ניט געווען איך.
איך היט מיר די פיס.

וועגען זיך אַליין

— איהר רעדט פון זיך אליין.

— איך בין אן אינטערעסאנטער מענש.

— איהר רעדט צופיעל וועגען זיך אליין.

— איך האָב פיעל לענדער דורכגערייזט, א סך גע־זעהן. מיינע שטיוועל טראָגען אויף זיך דעם שטויב פון פיער וועלט־טיילען.

— איהר רעדט צופיעל וועגען זיך אליין!

— איך האָב פיעל ליעבעס געשפיעלט און נישט פארשפיעלט, פיעל ביכער געלעזען און נישט פארשטאַ־נען, פיעל ווייך געטרונקען און נישט שכור געוואָרען.

— איהר רעדט צופיעל וועגען זיך.

— אויף מיין הארץ ליעגט די אלטקייט פון א גאנץ פאָלק, דער שימעל פון הייסען עגיפטען.

— איהר רעדט צופיעל וועגען זיך.

— דאָס האָט אלץ געזאָגט דער העלד פון מיין ער־צעהלונג!

— אָה, דאָס איז עפּעס אנדערש. א העלד — פאר־שטעה איך...

אַ שטימונג

בייטאָג טראַכט איך: ווען קומט שוין די נאַכט?
און ביינאַכט טראַכט איך: ווען קומט שוין „זי"?
זי קומט נישט.
אומעטיג.
אין פריהלינג טראַכט איך: אָט באַלד וועט זיין זומער און איך בין אַזוי אונענדליך פאַרהייראַט.
אין פריהלינג טראַכט איך: אָט רוקט זיך אונטער דער ווינטער מיט זיינע שניי־שטורעמס, ווען עס איז אַזוי גוט צו אומאַרמען אַ מיידעל און חלום'ען פון זומער.
און אין זומער טראַכט איך: אָט באַלד וועט זיין ווינ־טער און עס וועט זיין אַזוי שעהן צו האַלטען אַ מיידעל אויף דיין שויס און טרוימען פון זומער.
און זי קומט נישט.
איז אומעטיג.
און פון גרויס אומעטיגקייט ווער איך קלוג און טראַכט:
יענע וואָס איך האָב שטאַרק געגלוסט צו קושען און האַלזען, האָב איך קיינמאָל נישט געקושט, און יענע, וואָס איך האָב אַזוי האַרציג געקושט און געהאַלזט, האָב איך קיינמאָל נישט געגלוסט צו קושען און האַלזען.
און איך ווער מעלאַנכאָליש און ציה אָן דעם וואַנ־דזייגער.
ציה איך אָן.

אַדיעקטיווען

שעהנע קארשען אויפ'ן בוים, ווילט איהר אָפּרייסען
זיך פון אייער מוטערצווייג?
שעהנע קארשען שווייגען.
רויטע קארשען אויפ'ן בוים, ווילט איהר אין מיינע
אויסגעשפרייטע הענט אריינפאלען?
רויטע קארשען שווייגען.
ליעבע קארשען אויפ'ן בוים, ווילט איהר ווילדע
פויגעל זאָלען אייערע יונגע לייבער אויסשטעכען?
ליעבע קארשען שווייגען.
פיינע קארשען אויפ'ן בוים, ווילט איהר די זון זאָל
אייער שמעקענדיג בלוט פון די אָדערען אויסטרינקען?
פיינע קארשען שווייגען.
צייטיגע קארשען אויפ'ן בוים, ווילט איהר דער
ווינד זאָל אייך אין א פרעמד לאנד פארוואָרפען?
צייטיגע קארשען שווייגען.
זאפטיגע קארשען אויפ'ן בוים, ווילט איהר עהר־
ליכע ווערים זאָלען אייערע רויטע הערצלעך דורכפרע־
סען?
זאפטיגע קארשען ציטערען אויף און פאלען אויף
מיינע ליפען ארויף.

ווי אַלעמאָל — ליעבע

מיין טאָכטער, אויב די ליעבע איז א באַזינגבאַרע זאך, דאן האָב איך נישט קיין צייט זי צו באַזינגען — איך וועל בעסער די דאָזיגע צייט אויסנוצען אויף צו ליע־בען. און אויב ליעבע איז נישט אזא גרויסע זאך, מיין טאָכטער, צו וואָס זינגען וועגען איהר? סיידען אויף באַשטעלונג.

טאָכטער מיינע, געה נישט מיט דיין געליעבטען אין פּאַרק, וויל דאָרט איז פאַראן צו פיעל לופט. און גוטע לופט איז שעדליך פאר דער ליעבע, וויל זי לייטערט אויס דעם מח און האַלט איהם ריין.

געה אויך נישט מיט דיין געליעבטען צום ים, מיין קלוגע טאָכטער.

דען דער ים בייט זיין דרויסענדיגקייט און ווייזט זיי־נע קאפּריזען. ער שעמט זיך נישט צו זיין זעהר שלע־פעריג, נאָכדעם ווי ער איז ערשט געווען זעהר שטורעמ־דיג. און דו פאַרלאַנגסט אז דיין געליעבטער, זאָל זיין אייביג שטורעמדיג און ווילד.

און אז זיין ליעבע צו דיר זאָל זיין זיין הויפּט־באַ־שעפטיגונג.

און אז ער זאָל אייביג קושען די זאַמדיגע ברעגעס פון דיין טרוקענער רוהיגקייט.

מיין טאָכטער, די גאַנצע ליטעראַרישע פּראָפעסיע

לעבט פון ליעבע און פון איהרע פאַלגען, און דעריבער לעבט זי אזוי לייכט, אזוי חן'עוודיג.

ליעבע איז א לייכטע און חן'עוודיגע אינדוסטריע, מיין טאָכטער, און זי דערהאלט א סך מענשען ביים לעבען.

מיין טאָכטער, איך און דיין מוטער זענען איין מענש און איך בין דער איינער.

אזוי האָט געזאָגט משה נאדיר און איז אנשלאָפען געוואָרען איבער דעם מאנוסקריפּט.

נאָכאַמאָל — ליעבע

אומפּארשעמט בין איך און אויף אייערע נערוועז שפּיעל איך — פער שטונדע.

„דער שטויב פון דער וועלט איז אויף מיר געפאַלען", דאריבער טראָג איך אין מיין יונגען הארץ משותלח־אלטע נארישקייטען.

איך וויל אייך אלעמען, אָהן אויסנאַם, דערצעהלען פון מיין געליעבטער מיט דעם שווארצען צאָפּ.

אונטער'ן מאסט־בוים פון א שיף, באלויכטען פון עטליכע הענג־לאַמטערנעס, וואָס ציטערען העט אויבען ווי אויסגעריסענע אויגען פון א מענש, האט זי מיך בייז געקושט און געזאָגט:

— ווען איהר שוין, אלזאָ, א טעמא האָבען פאר א ליעד?

— דו שעהן, נאריש מיידעל — האָב איך געזאָגט, און געקוקט צו די פארביגע הענג־לאַמטערנעס — זיי ווייסען, אז איך קוש נישט קיין מיידלעך כדי צו קענען זינגען, נאָר איך זינג כדי צו געפעלען ווערען מיידלעך און זיי קושען.

און ביי די דאָזיגע ווערטער האָב איך זי צו זיך פעסט־פעסט צוגעדריקט און איהר — א ליעד פאָרגעלעזען.

— — —

אומפּארשעמט בין איך און אויף אייערע נערוועז שפּיעל איך — פער שטונדע.

מיין ווינטער־חלום

א ווייטע שניי־מדבר.
די נארישע ווייסקייט בלענט די אויגען.
און די אונענדליכקייט שרעקט.
פילט דעם מח מיט קאלטע מחשבות אן.
אזוינע משוגע־ניכטערע.
אהין וועל איך אוועקגעהן און מיטנעמען:
ס'גאלד פון אייערע אויגען.
דאס זילבער פון אייערע געלעכטערס.
די דימענט־שטיינדלעך פון אייערע טרערען.
די פערלען פון אייערע ליעבעס.
און ערגיץ־וואו, אין דעם טויזענד־מאל־פארפרוירענעם ים־מדבר, וועל איך, מיט מיין אייזערנעם קנאפעל, אן עפנונג אויסהאקען.
און דאס אלעס אריינוואַרפען — אינאיינעם מיט מיין הארץ.
און אריינשפייען.

— — —

אט אזוי גיב איך זיך א שרייב — כלומרשט אויפ־געדעגט און שרעקליך פארביטערט.

די פינפטע עוועניו

ביים טיי־טיש איז אידיש א פאסענדע שפראך. אויך ביי קאווע און פוטערקוכען. אָבער ביי ווייך מוז מען פראנ־צויזיש רעדען.

און לירישע אינספיראציאָן קומט נישט פון די אר־בייטענדע מאסען, נאָר פון די שעהנע דאמען פון דער פינפטער עוועניו.

אַט אזוי רייס איך ארונטער דעם אידישען פראָלע־טאריאט, וויוואויל איך מאך פון איהם א לעבען.

זאָלען אלע ארבייטענדע נאראָנים ווייסען, אז איך בעדויער זיי ווען איך האָב צייט, אָבער ליעב האָב איך די זאטע און די רייכע.

דען בלויז א זאטער קען אָפּשאצען די שעהנקייט פון הונגער. און בלויז די פינפטע־עוועניו קורטיזאנקע קאָן אָפּוועגען די באנאלע שניידערין־אומשולד.

דאָס אָפּענע, נישט־שעהנע, אָפּגעדעקטע לעבען פון זומער איז פרעמד דער פינפטער עוועניו.

זי שטעלט איהר צייטיגע ברוסט נישט ארויס פאר דעם הונגעריגען קינד נייגירדע, און דעקט אויף איהר אומשולד אין שמאטעס נישט איין.

ביים טיי־טיש און ביים הערינג־טעלער איז אידיש א וואוילע שפראך, אָבער אויף עלעגאנטע איינפאלען איז נויטיג פראנצויזיש.

כדי דער איינפאכער לעזער זאָל נישט פארשטעהן, און דער אינטעליגענט זאָל הנאה האָבען.

אַ געניץ —

ערגיץ אין א גאַליציש דאָרף.

פון וויטען פאָהרען בין איך מיער, צעבראָכען.
פאָהרט ס'גוי'עשע פוהרעל צו אן אכסניא צו.
קאפעט א קליין, מיער רענענדיל.
שלאָגען — דורך די לאָנקעס — גראָהע, שלעפעריגע וואסערלעך.
פאשען זיך עטליכע שפּיציג־ביינערדיגע קיה, מיט הונגעריגע קוה־אויגען.
ביי א מיסט־בארג בלייבען מיר שטעהן: וואָ־אָ!
די אכסניא.
פערעלדיג־גראָה איז דער דרויסען. דאָס דאָרף שלאָפט נאָך.
לינקס — איז אן אויסגעבויגען קלויסטער אויף א בארג.
פאלען די ערשטע גלאָקען־קלאנגען ארונטער.
אזוי מעלאנכאָליש!
איך וויל אריינגעהן אין דער אכסניא און קען נישט — דער געשטאנק לאָזט נישט.
איך געה צוריק ארויס אין דער נאסקייט.
אין מיין לאנגען, שווארצען מאנטעל, ראָזירטע וואנ־צען, זעה איך אויס ווי א גלח.
לינקס — א קליינער סאָד. געהט דאָרט, צווישען די עפּעל־ביימלעך, א שאָטען־שטילער, טויט־בלייכער

יונגערמאַן ארום, אין אַ שאַל איינגעוויקעלט, און —
שפּייט איבער'ן פּלויט גרויסע שטיקער בלוט אריבער.
און הוסט — מיט אַ שרעקליכען כריפּ.
קרעהט ערגיץ אַ האָהן און עס סקריפּעט אַ קייט פון
אַ ברונען.
דער רעגען קאַפּעט, קאַפּעט, נעצט מיין לייב דורך.
הערט, יונגערמאַן, איהר זענט ערנסט קראַנק. טוט
איהר עפּעס דערצו?
— יאַ. איך פאָהר אלע צוואָי וואָכען צום רבי'ן.
עס קרעהט דער האָהן. מיר פאָהרען אַ ליימיג בער־
גיל ארויף און לאָזען דעם טויט־בלאַסען יונג אין טאָל
איבער —
צווישען אזיאַטען.
צווישען לאַנדסלייט.

וועגען היסטאָריע

מיין טאַכטער, היסטאָריע איז א גרויסע פאסקודסטווע און זי איז שולדיג אין אלע וועלט־אומגליקען.

מיין טאַכטער, די היסטאָריע פארשרייבט זיך זעלבסט, ווייל ווען עס זאָל נישט זיין קיין היסטאָריע, וואָלט נישט געווען וואָס צו פארשרייבען.

קינד מיינס, דיין קלוגער טאַטע, (32 יאָהר אלט, פארהייראַט,) האָט זיך ארייננגעטראכט אין דער היסטאָריע און ער איז געקומען צום שלום, אז זי איז דאָס גרעסטע אומגליק.

מיין טאָכטער, די היסטאָריע איז דער זכרון פון דער וועלט, איהר אונשטערבליכקייט. און פארוואָס נאָך שטאַרבט דען א מענש אזוי גערן, ווי פאר אונשטערבליכ־קייט?

„כדי די היסטאָריע זאָל ארייננשרייבען" — קוילעט מען אוים א האלבע וועלט. „כדי די היסטאָריע זאָל ארייננשרייבען" — לאָזט זיך דער זעלנער אויפזעבלען דאָס האַרץ, אָדער דער קאָפּ. „כדי די היסטאָריע זאָל ארייננשרייבען" — שטרעבען מענשען נאָך רייכקייט און נאָך כבוד. „כדי די היסטאָריע זאָל ארייננשרייבען" — זיצען טויזענדער געזונטע צוויי־הענטיגע מענשען און שפּיעלען זיך מיט קונסט און ליטעראטור.

מיין טאָכטער: די וועלט־געשיכטע איז די געשיכטע פון דער וועלט־געשיכטע זעלבסט.

דאָס מוטערל ערד

נישט מיין טעמא, נאָר עס מאכט נישט.

אביסעל ערנסט גיט צו קאָלאָריט און גוטער טאָן איז צו האָבען א מיינונג וועגען אונזער אָרדנונג.

האָב איך מיר באטראכט די איצטיגע געשעהענישען און אין כעס געוואָרען.

דאָס מוטערל ערד איז מיט בלוט פארגאָסען, ווי א צעביילטער חזיר.

צופיעל בלוט זויפט די אלטע — ווערט פעטער און פעטער.

און עפענט נישט איהר פייערשפייענדיגען מויל און פרעסט נישט אויף דאָס נארישע מענשען־געזינדעל.

איהרע שווייגען־קינדער.

קיין ריהר טוט זיך נישט — פון מאָראלישער ענט־ריסטונג — איהר פעט לייב.

אונבאוועגליך בלייבט איהר גרויסער, קאָלאָסאל־אויסגעזינדיגטער קערפער. זי איז אלט און שוואך און וויל פעט ווערען און צוקריגען א גוידער אויף די על־טערע יאָהרען.

נעמט דאָס מוטערל ערד ווארימע בלוט־בעדער, און פעטער און געזונטער ווערט זי פון טאָג צו טאָג.

און טון טוט זי דאָס נישט צוליעב זיך, נאָר צוליעב איהרע קינדער — די מענשען.

זיי זאָלען האָבען א געזונטע מאמע.

דו שווייניש מוטערל ערד!

דו!

פריילײַן שװעבעלע

— א בלאָנד קעפּעלע א שעהנס, אויף א שלאַנקען קערפּער, אָבער — ס'איז אומעטיג.

שרעקליך אומעטיג!

און אין איינעם מיט א סך אנדערע שװעסטער ליגט עס ביי זיך אין דער היים און — ס'איז אומעטיג.

עס לאַכט נישט.

עס ברענט נישט.

עס װאַרעמט נישט.

אומעטיגע, קאַלטע, בלאָנד־קעפּיגע יונגפרוי!

װי פרום דו ליגסט אויף דיין געלעגער, װי אומשול־דיג, װי נישט־געפעהרליך!

נאָר אָט האָט דיך א האַנט אָנגעריהרט, א גלעט גע־טאָן דעם בלאָנדען קאָפּ דיינעם אויף זיין ארבעל און — דו שטעהסט שוין ביז איבער'ן הארץ אין פייער. און דו פאַרלירסט ס'שעהנע, בלאָנדע קעפּעלע דיינס און דו פאַלסט, פאַלסט, אין דיין אייגען פייער.

און דו געהסט אוים — װי א ליכט.

און דו שטאַרבסט פון בושה דאַפון װאָס דו האָסט דיך געלאָזט אָנצינדען פון א גלעט, דאַפון װאָס דו האָסט זיך דיר געלאָזט פאַרברענען — אָהן א חופה־רינגעל.

װעה געשריגען!

צוויי

די שעהנע האָט געזאָגט:

וואָס פאר א פרעכער מענש מיין דאָקטאָר איז! ווי נישט שעהן ער באנעמט זיך מיט די פרויען!

און זי איז געוועזן רויט און פארשעמט, און העכסט פון־זיין־צימער־ארויסגעהענדיג. אין די שעהנע אויגען האָבען ביי איהר געברענט מיט א קליין, חן'עוודיג וואלד־שרפה'לע, פון באליידיגונג, און איהרע באקען זענען געווען ווי צוויי רויטע רויזען פון דעם שיר־השירים־גאָרטען ארויס.

און זי האָט באשלאָסען:

זי וועט מעהר צו דעם דאָקטאָר נישט געהן. ער איז צו פרעך, צו מאנסביליש, צו טעמפעראמענטפול.

די נישט־שעהנע האָט געזאָגט:

וואָס פאר א קאלטער מענש דער דאָקטאָר איז! ווי אנשטענדיג ער באנעמט זיך מיט זיינע פרויען!

און זי איז געוועזן ציגעל־רויט און פארשעמט. אין איהרע אויגען האָט געברענט א שטיל שרפה'לע פון באַליידיגטען פרויען־שטאָלץ, און איבער איהרע ברעמען האָבען צוויי יונגע טרערען געוואָלט אראָפשפּרינגען און באגעהן זעלבסטמארד.

און זי האָט באשלאָסען:

זי וועט מעהר צו דעם דאָקטאָר נישט געהן. ער איז צו קאלט, צו גלייכגילטיג, צו אנשטענדיג.

און דער דאָקטאָר, מיט דער פיינער געשניצטער

שוואַרצער ד׳אַנונציאָ־באָרד, האָט נעביך זיין גאַנצע פּראַקטיקע פאַרלוירען.
דער אָרימער דאָקטאָר.
דער זעהר מענשליכער דאָקטאָר!

עלטער און יונגער

זעהט מיין נאָטיצביכעל!

זעהט מיין פּריוואַט נאָטיצביכעל.

זעהט די וואונדער פון מיין פּריוואַט נאָטיצביכעל! זעהט אזוי פיעל מיידעל־נעמען אָנגעצייכענט אין מיין ביכעל, און וואָס עלטער די שריפט איז, אַלץ יונגער איז מיר דער נאָמען.

וואָס אָפּגעמעקטער דער נאָמען אַלץ קלאָרער איז ער מיר, אַלץ דייטליכער.

ווי וואונדערבאר דאָס איז!

דער פרויען נאָמען וואָס איך האָב איהם ערשט נעכטען אריינגעשריבען אין מיין ביכעל, איז מיר עלטער און אומבאקאַנטער, ווי די נעמען וועלכע איך קאָן שוין קוים איבערלייענען.

די אַלטע האלב אָפּגעמעקטע נעמען ווי דייטליך איך קאָן זיי פאַרשטעהן, ווי קלאָר איך קען זיי לייענען — אפילו אהן ברילען.

אָבער די נייערע?

לאַנג קוק איך אויף זיי און פאַרשטעה זיי נישט.

דורך די בעסטע ברילען לייען איך זיי און זיי זענען מיר נישט קלאָר.

איז דען דאָס נישט קיין רעטעניש, מיינע ליעבע־געטרייע?

אַלטע, אָפּגעמעקטע מיידעל־נעמען פון מיין נאָטיצ־ביכעל — איהר זענט דער איינציגער, קלאָרער, אנגע־נעהמער, פיינער לעזעשטאָף אויף וועלכען איך פאַר־ברענג מיינע לאַנגוויילטע טעג.

מעטאפאָרען

דיין זילבערנער גירטעל, געליעבטע, איז די קייט וואָס נעמט ארום מיין צוקונפטיג לעבען.

דיין גירטעל, געליעבטע, איז די זילבערנע ד י י ף וואָס האלט צענויף מיין ליידיגען איצט מיט מיין פרוכטבארען שפּעטער.

מיינע הענט האָב איך ארויסגעשיקט, געליעבטע, און זיי בלאָנזשען ארום ווי צוויי מידע, פארשלאָפענע קינדער ארום דיין זילבערנעם־גירטעל־געגענד.

טרייב נישט אוועק מיינע ארימע, פארבלאנזשעטע הענט פון זייער ירושלים, געליעבטע!

פארשטויס נישט די צוויי עלענדע וואנדערער פון דעם פייער וואָס גליהט אין דיינע לענדען, געליעבטע!

עס איז זיי אזוי אומעטיג די צוויי בלייכע, בלאַסע, בלינדע, בלאָנדע וואנדערער, וואָס בלאָנזשען ארום כמעט אויף די שפּיץ פינגער.

האָב רחמנות, געליעבטע!

איינזאם

איינזאם איז די איינזאמקייט, מיין געליעבטע. אָבער טאָפּעל איינזאם איז די צווייזאמקייט.

לאָמיר זיך פאַרצווייזאמען, געליעבטע, צוליעב די צוקונפטיגע דורות:

נויג־צו דיין ווייס, דורכזיכטיג עלפאנטביין־אויער מיין געליעבטע און האָרך דעם רוף פון אונזער גאָהענטער נאָך נישט געבוירענער צוקונפט.

לאָמיר קעמפען, געליעבטע, צו מאכען די צוקונפט פריי און ענטבונדען פאר דער וועלט.

לאָמיר שטרעבען דאַצו, אַז אונזער צוקונפטיגער דור זאָל נישט בלייבען אין דער פינסטער.

ווארים:

שעהן ביזטו, מיין געליעבטע, בלאָנד ביזטו, יונג ביזטו, און אזוי פול מיט א רייכער, אומרוהיגער, טומעל־דיגער צוקונפט.

און וואָס וועט זיין דער תכלית דאפון?

געליעבטע מיינע, לאָמיר מעהר־וועניגער קעמפען דערפאר, אז אונזערע קינדער זאָלען קאָנען לעבען אויף דער וועלט.

לאָמיר דעמאָקראטיש זיין, געליעבטע. און לאָמיר טון אונזער פליכט פאר אונזער קינדער'ס פאָטער־און־מוטער.

פֿאַרזעצונג

צווישען אונזביידען, אן אויסגעניכטערטער פרעמדער טאָג — ווי א מאנסביל אין נאכלעסיגע אונטערשטע מלבושים אין א מאנדארינען טעמפעל.

אָדער אין א גאליציש קלויסטער.

נידערטרעכטיג!

מעהר פינסטערניש, געליעבטע, מעהר פינסטערניש!

לאָז מיך נאָך אמאָל דערזעהן דאָס פינסטערניש פון דער נאכט און געטרייסט ווערען.

צווישען מיר, דיר, און דער פריינטליכער נאכט האָט זיך א פרעמדער, באלאבאטישער טאָג זיין געצעלט אויפגעשלאָגען, און פארניכטערט אלצדינג, און פארוואָכעדיגט עס.

דער היינט איז אלט, צעקנייטשט פון דיין מאסיוו לייב, געליעבטע, און ער דופטעט פון מענשליכקייט, אָבער אונזער לאנג־פארגאנגענער נעכטען איז פריי ווי א הירש, און אזוי אייביג־יונג, און גליקברענגענד.

געליעבטע מיינע, דו ביזט דער לעבעדיגער חופה־רינג וואָס איז אָפגענוצט געוואָרען פון דער צייט און האָט זיין ווערט פארלוירען.

און אוועקווארפען דיך, מיין טייערע, איז אזא שאָד, ווייל דו דערמאָנסט מיך אן איהר, אן איהר, מיין איבער־אלעס געליעבטער נאכט, מיט וועלכער איך האָב מיך פארבונדען ביז אין טויט אריין, ביז אין טויט אריין.

די ווייטע וואַיענדיגע שיף

מיין זוהן!

דיין פאָטער האָט א קנייטש געטון דעם שטערען און ער האָט זיך אוועקגע׳חלום׳ט איבער די ווייטע ימים.

מיין קינד! דיין פאָטער האָט געזעגעלט אין א ווייסער שיף, מיט רויזרויטע זעגעלבוימער, און פארפיורירטע ווינטען האָבען אָנגעבויגען די אקסלען און געשטופּט די שיף איבער די גרינשוימיגע וואסער־וועגען.

מיין קינד! דיין פאָטער איז אזוי אָבגעפאָהרען אין דער חלום־שיף א שטיק־וועג. ס׳איז איהם געווען אזוי גרינג, אזוי גוט, פונקט ווי אין זיינע אָדערען וואָלט גערונען די זיסע אייביגקייט און זיין נשמה וואָלט געווען א פייערטויער צום כישוף־לאנד.

אָבער פּלוצלונג האָט פונ׳ם וואסער א שטיק שפּיגעל בלאָז ארויסגעוואקסען, ווי אן אויג פון א. ים־שד עטליכע מאטראָזען זענען ווי קעץ ארויסגעשפּרונגען אויף מיין שיף און באפוילען:

— גיט אהער די חלומות אָדער מיר שיסען!

מיין קינד, אז דיין פאָטער האָט דערהערט די געמיינע רייד פון די ים־רויבערס, האָט ער זיך העלדיש דערשראָקען און געזאָגט:

— ברידער, איך קאָן אייך אוועקגעבען וואָס איהר ווילט, — ס׳זייגערל, דעם גאָלדענעם שטעקען, דאָס

ראזיר־מעסער, מיין טאלאנט, אָבער די חלומות קאָן איך נישט אוועקגעבען, ווייל איך פאָהר אויף זיי.

מיין קינד, איך וועל דיר נישט דערצעהלען וואָס די ים־רויבער האָבען מיר געטון. איך וועל דיר נאָר זאָגען, אז ווען איך האָב זיך אויפגעכאפּט פון שלאָף האָב איך געהערט ווי ערגעץ וואָיעט ווייענדיג א ווייטע שיף.

טעג און נעכט

מיין קינד, מאך דיר א רייבען בוקעט פון טעג־און נעכט.

עס איז רויטער ווי רויזען, זעלטענער ווי לאפּיס־לאזולי, פייערדיגער ווי קרעלען, פארביגער ווי מאלאכיט און ריינער ווי אלפּענשטיינבלומען.

פליק א שעה צו א שעה, א טאג צו א טאג, א וואך צו א וואך, בינד דאס איין אין חדשים און ווען דער קראנץ האט צוועלף גרויסע פייער־בלעטערדיגע בונטען, — ווארף איהם הינטער דיין פּלייצע און פארגעס איהם.

מיין קינד, דיין מעלאנכאלישער פאטער האט געזעהן ווי א יונג מיידעל האט געווארפען רויזען אויפ'ן וואסער דארט וואו איהר געליעבטער איז דערטרונקען געווארען, און דיין פאטער האט געטראכט אז אונזערע בליהענדיגע טעג זענען רויטע רויזען אויפ'ן וואסער, רויטע רויזען אויפ'ן ים.

מיין קינד, די בלומען אליין זענען גארנישט ווערט, זייער שעהנקייט איז פיעל־שטארביג, זייער אטעם איז א נשמה וואס פארגעהט, אבער די ארבייט פון רייסען די בלומען איז זעהר אינטערעסאנט.

דאריבער פליק דיינע בלאהע טעג, מיין קינד, דיינע בלייבע שעה'ן און ווארף זיי אוועק הינטער דיר.

זיי באשעפטיגט, מיין זוהן, זיי באשעפטיגט!

מיין קינד —

מײן קינד, — פֿאַרליעב דיך אין עמיצען. עס מאַכט נישט אויס אין וועמען.

פֿאַרליעב דיך, מיין קינד, פֿון צייט צו צייט, און אויך צווישען דער צייט פֿון פֿון־צייט־צו־צייט.

מיין זוהן, עס איז בעסער ליעב צו האָבען דעם פֿרעמדסטען מענש אין דער וועלט, ווי זיך אליין.

ווייל די ליעבע צו זיך אליין איז א פּלאַטאָנישע ליעבע, און איך האס די פּלאַטאָנישע ליעבעס.

מיין קינד, עס איז בעסער ליעב צו האָבען א נישט פֿאַרקאַמטע נעגעריין, ווי ליעב צו האָבען די באַריהמטסטע פּערזענליכקייט אין דער וועלט, ווען די דאָזיגע פּערזענליכקייט איז — דו אליין.

מיט א נעגעריין קאָנסטו זיצען ערגעץ אין א שפּאַציר גאָרטען און זיך פֿאַרגנעסען, אָבער מיט זיך אליין קאָנסטו נישט זיצען און זיך נאַריש מאַכען.

מיין קינד, דיין פֿאָטער איז אזוי מיעד פֿון ליעב האָבען זיך זעלבסט, אז ער האָט זיך אזש פֿיינט דערפֿאַר און ער טראַכט זעהר ערנסט וועגען גט'ען־זיך מיט זיך אליין, אָבער ער קאָן עס נישט טון, ווייל ער האָט אויף זיך שטאַרק רחמנות, און ער ווייסט, אז אָהן זיך אליין, וועט ער נישט קאָנען לעבען.

מיין קינד, זיי וויסען אז די ליעבע איז נישט אויף

צו געדענקען, נאָר אויף צו פארגעסען. פארגעס דיך אין דער ליעבע, מיין קינד, נאָר פארגעס נישט צו צאָהלען אן אנשטענדיגען פריי דערפאר, ווייל די ליעבע איז היינט זעהר טייער, מיין קינד.

האָמאָ סאַפּיענס

מיין קינד, דיין פאָטער דער געוואַלדיגער קאָפּ־מענש און האָמאָ־סאַפּיענס, זיצט לעבען זיין קליין שרייב טישעל אין אטלאַנטיק סיטי, און ווערט געקעמט פון די דינסטע ווינטען און געקושט פון די זוניגסטע לייזיגקייטען וואָס די וועלט פאַרמאָגט, און ער מיהט זיך אויסצופערלען די שענסטע געדאַנקען, ארויסצופינקלען די רייכסטע נשמה־צירונג — כאָטש דיין פאָטער ווייסט זעהר גוט, איז די שפּעטערע דורות וועלען האָבען בילכערע זאַכען צו טון, ווי זיך צו פאַרטיעפען אין דיין פאָטער׳ס נאַרישקייטען, אָדער זיך צו פרעהען מיט זיינע קלונשאַפטען.

מיין קינד, דיין קאַלאָסאַלער פאָטער זיצט דאָ און ערגערט זיך ס׳הארץ ארויס, צוליעב דעם וואָס אין ערשטען בוך פון זיינע שריפטען האָבען זיך אריינגעגנב׳עט דרוק־פעהלערען און וואָס די אידישע שפּראַך אין אמעריקאַ האָט אזוי פיעל אנגליציזמען און דאָס באַדען זיך באַקומט איהם נישט, און די שעהנפּרויענעריי געהט איהם נישט איין.

מיין קינד, אז דיין פאָטער דערמאָנט זיך אז דעם מענשענס לעבען איז ווי א שטויב וואָס פאַרגעהט, ווערט ער אומעטיג אָבער באַלד דערמאָנט ער זיך, אז ער אליין, מערקט אייך, ער אליין, מיט זיין אייגענעם מעלאַנכאָלישען קאָפּ, איז אימשטאַנד צו טראַכטען אזוינע געדאַנקען,

און עס ווערט איהם ווארימער אויף דער נשמה, ליעבלי־בער, טרייסטפולער.

מיין קינד, דיין פאָטער איז שרעקליך פארצווייפעלט, אָבער דאָס ביסעל טעגליכע פארצווייפלונג האלט איהם אויף די פיס, און גיט איהם כח ווייטער צו לעבען און צו ק ע מ פ ע ן, — אָהן א פ, הער שריפטזעצער.

אָט־אזויקאָ. דאנקע שעהן!

— שווייג

מיין זוהן! דיין פאטער איז איצט זעהר אויפגעלעגט צו רעדען, דאריבער שווייגט ער. ווייל רייד זענען בלויז רייד. אבער ס'שווייגען איז א סך מעהר ווי דאס.

מיין זוהן! צוערשט קומט דאס געדעדטע ווארט, וואס איז כמעט קלאר און דאריבער נישט פארשטענדליך, דערנאך קומט דאס געדרוקטע ווארט, וואס איז א ביסעל טונקעלער פון דעם גערעדטען, און דאריבער א ביסעל פארשטענדליכער, דערנאכדעם קומט די מוזיק וואס איז נאך א ביסעל טונקעלער און דאריבער נאך פארשטענדליכער, און נאר צום לעצט קומט דאס געבענשטע געטליכע שווייגען, וואס איז אזוי קלאר, אז יעדער מענש — אפילו איינער וואס האט א שטום הארץ — קאן עס פארשטעהן.

מיין טאכטער, אויב דו ווילסט דיר איינהאנדלען א חתן — זינג נישט און רעד נישט און זיפץ נישט נאר שווייג איהם אוים מיט די אויגען.

ווייל דער שטארקסטער שטריק, מיין טאכטער, איז דער גאלדענער שטריק, וואס ווערט אויסגעשפינען פון דינעם אויגענגאלד, און די העכסטע תליה ביזטו אליין, מיין שלאנקע טאכטער, — א ברכה אויף דיין שעהנעם קאפ!

וואַנדערלוסט

ליעב האָב איך צו זיצען אין דער היים און האָב איך זומערצייט א וואך פעריען, ווייס איך ניט וואס צו טון מיט זיך.

אָבער דאָס וואָרט געפעלט מיר: וואנדער־לוסט!

קלינגט שעהן.

וואָס דארף מען מעהר?

זענען דען נישט אלע ווערטער אינהאלטסלאָז און די שפראך א גוט מיטעל צו מאַכען זיך אומפארשטענדליך?

דוכט זיך עמיץ האָט עס שוין געזאָגט אמאָל.

וואנדערלוסט — ס'ארא מוזיקאַליש, געפלי־געלט וואָרט, וואָס טראָגט מיך אוועק ווייט פון הויז און טאָג־טעגליכע געשעפטען.

בין איך אין דער הויך.

אַן אָדלער פיקט עפּעס א שרעקליכען רויב פויגעל די אויגען אויס — כ'ווייס נישט פארוואָס.

און דאָך בעסער אזוי.

שעהנער איז שטארבען אין פעלד פון מיעדקייט איידער אין בעט פון פוילקייט.

וואנדערלוסט! וואנדעלוסט!

עמיצער האָט אויסגעשפרייט פליגלען ווייסע און איך פליה ווייט — — —

איך שפיי אראָפּ אויפ'ן שפּיץ פונ'ם בארג קילי מאנזשארא.

נאָכאַמאָל — אַ שיף

ווייט אויפ'ן האָריזאָנט ציהט א שיף.

ווי וואָלט איך וועלען וויסען ווער די שיפסלייט זענען!

און צי האָט דער קאפיטאן גאָלדענע פאסען אויף די הויזען?

און וואו שטעלט ער זיך אָפּ אז ער וויל זינדיגען?

גיט עס אזעלכע אינזלען?

די שיף זעגעלט און זעגעלט אלץ ווייטער אויפ'ן שמאָלסטען פאס הימעל. דאָרט וואו דער הימעל פלאכט זיך אוים און קושט דעם בלאָה־בלאָהען ים.

אויפ'ן ראנד פון הימעל זעגעלט די שיף.

ווי פאלט זי ניט אראָפּ?

בלויז א רויך־לענטע, בלאָה און אונענדליך־לאנג ציהט פון דעם שטומען קוימען־שטעקיל. ווי א לאנגע־לאנגע פאָהן פלאטערט די רויך־לענטע אריין אין הימעל און מישט זיך צונויף מיט די וואלקענס.

און די שיף ווערט א שיפעל, און דאָס שיפעל ווערט אלץ קלענער און קלענער, אָבער דער פאס רויך האלט זי צוגעבונדען צום הימעל.

— — —

ווינשט מיין געליעבטע נאָך א ציגאר, אָדער הוסט זי שוין?

דער טאָג

לאַנג איז דער טאָג אויסגעצויגען (אַזוי ווי איך!) און ער האָט נישט וואָס צו טון (אַזוי ווי איך!) דרעהט ער זיך ארום לעבען מיין בעט און געניצט און געניצט (אַזוי ווי איך!).

וועק מיך נישט געליעבטע.

דעם טאָג וועט קיינער נישט צו׳גנב׳ענען, ער וועט זיך ארומבלאָנזשען אַזוי לאַנג ביז וואַנעט עס וועט איהם מיאוס ווערען, דאַן וועט ער אהיים געהן שלאָפען. (אַזוי ווי איך!)

און ער וועט זיך שווערען, ביי אַלץ וואָס איהם איז הייליג אַז מעהר וועט ער נישט ערשיינען אויפ׳ן ערד־קוגעל, אָבער ער וועט איבעראַנדערשען זיין מיינונג (אַזוי ווי איך!) און מאָרגען אין דער פריה וועט דער טאָג ווידער ארויסקריכען א פארשלאָפענער, א צעפּי־בערטער, און ארומגעהן איבער די קאָפּעע׳ן מאַכען אַן איינדרוק. (אַזוי ווי איך!)

און פאַרנאַכט וועט ער ווידער מיעד ווערען, און דער קאָפּ וועט איהם ברענען ווי א פייער, און וועט זיך געבען א לאָז אראָפּ הינטער די בערג, א פאַרצווייפעלטער, א דערשלאָגענער (אַזוי ווי איך!).

און ווידער וועט ער זיך שווערען אַז אַזוי זאָל איהם גאָט העלפען ווי ער וועט מעהר נישט אויפגעהן. און ווידער וועט ער רחמנות האָבען אויף דער נאַכט, וועלכע נעכטיגט נעביך נישט אין דער היים (אַזוי ווי איך!) און

ווידער וועט ער זיך ארומשלעפּען איבער רויזענגערטנער און הערינגשטיבלעך און מיסטבערג, (אַזוי ווי איך!) און ווידער וועט ער גיין שלאָפן — א מיעדער, א צעבראָכענער, א פארבענקטער (אַזוי ווי איך!)

דער טאָג, דער טאָג! ברענג איהם אריין אין שטוב אריין, געליעבטע! נעם אָן פולע אויגען מיט טאָג און צעגיס עס אויף מיר אזוי ווי א שווארצען רעגען.

נעם אן א פול הארץ מיט זון, און ברענג עס מיר אין שטוב אריין. וואָרים איך בין נישט קיין אנטקעגענטאַנ־צער פונ׳ם טאָג.

איך בין נישט דער שמש פונ׳ם הייליגען פריהמאָרגען, און נישט דער דיאקאָן פון דעם בלאָהבלייכען, פארפרום־טען פארנאַכט.

דער טאָג, דער טאָג! טאָג־טעגליך איז טאָג, און טאָג און טאָג.

ווי דערעסען עס איז מיר שוין!

געליעבטע מיינע, גיי ארויס און זאָג דער גאָטהייט דיינער אז איך בין איהר מוחל דעם טאָג מיט דער נאַכט מיט אלצדינג, איך וועל מיך שוין באגעהן אָהן טעג און אָהן נעכט.

לאָז זי נישט מיינען, אז זי טוט מיר א טובה, די גאָטהייט דיינע!

דיינע שמעטערלינגען

ע ר ש ט ע ק א פ י ט ע ל

א טאָג געווען — פול מיט גאָלדליכט. האָב איך גוט געשפּייזט, געקושט מיין ליעבע פרוי און זי געפרעגט:

— אפשר כאפען שמעטערלינגען, פאר דיר?

— יאָ, רייז.

— יאָרייז — צוזאמען. א שעהן וואָרט — כמעט ווי זשאָרעס.

סאָציאַליסטען ווייסען.

און מיר זענען איבער די שטויבוועגען אוועק, אריבער די האָבערפעלדער, און דאָרטען האָבען מיר זיי גע־דארפט כאפען — די שוואַרצע שמעטערלינגען.

צווייט קאפיטעל קומט.

צ ו ו י י ט ע ק א פ י ט ע ל

שוואַרצע שמעטערלינגען. זענען אָבער נישט אַלע גלייך. א טייל זיינען מיט רויטפונקטען אָפּגעשאָטען, א טייל זענען בלוי־געל געפלעקט — און אַלע זענען שעהנ־פארביג ציטערדיג און לייכט און ווילען לעבען — נישט ווענינגער ווי איך, אייער גראציעזער שלאַנקער דיכטער.

דריט קאפיטעל קומט.

ד ר י ט ע ק א פ י ט ע ל

אביסעל צוריקגעהן צו דער נאַטורבאַשרייבונג.

איז ערלויבט?

עס זענען ווארימליידיגע טעג געווען. אויסגעטון פון אלצדינג זענען זיי אויף א ברעג געלעגען און אונז געלאנגווייליגט מיט זייער געל־בלעבענער גארנישט־זאגנענדיגקייט.

זענען אויך פויגעל געווען — האבען זיי געפיפען. פיפיף. און עהנליכס.

זענען אויך יונגע קעלבלעך געווען — פלעגען זיי לאנג שטעהן געגען דער געלער הימעל־מאראנץ און לעקען איהר זאפט — טעארעטיש.

זענען אויך אידישע שניידערמיידלעך געווען, פלעגען זיי לאכען הויך און ציינערדיג צו די נארישע בערג ארויף, וועלכע האבען צוריקגעשפיגען דיזעלבע ווערטער אויף שלעכט־דארפישען אידיש. מיט א הארטער „ר".

זענען אויך עטליכע כריסטמוידען געווען — שיקסעס, אויב איהר ווילט. מעהלבלאסע מיט ארויפגעשליפענע נעז און פארבוימעלטע אויגען, וואס האבען געשמעקט פון די באקאנטע עהל־לעמפלעך הינטער די יעזוס־פארטרעטען.

האבען זיי מיר מיינע פליה־פליגעל פארפלעקט מיט הייליגקייט, און אויפ'ן דארף איז זייף זעהר טייער.

פיערט קאפיטעל קומט.

פ י ע ר ט ק א פ י ט ע ל

כמעט ווי א באשרייבונג: מיין ליעבע פרוי איז געווארען בלאנדער פון טאג צו טאג און איהר אראפגע־האנגענע צעפ זענען געווארען צוויי זונענפאלען, וואס זענען געלאפען איבער די שטיינער פון מיין הארץ.

שעהן־פיין איז דאס, — נישט אזוי, דו אינגעל?

און טעג קומען און פארגעהען — פארשטעהט זיך, אנדערש קען נישט זיין, ביי דער היינטיגער ציוויליזאציע.

און נייע טעג קומען אויף די קנאפעלדיגקייטען פון

די אלטע און פאר׳מעריב׳ען זיך און זיי זאמלען זיך איין צו זייערע טאטעס הינטער די בערג.

פינפט קאפיטעל קומט.

פ י נ פ ט ק א פ י ט ע ל

האט זי צו מיר געזאגט — די וואס מיין הארץ גלוסט:

— שמעטערלינגען!

— שמעטערלינגען?

שמעטער —

אויגענליכט — שארף. באפעהל — דייטליך. וויס־פארטוך בליסטשעט אין דער זון און — זאגט צו. בלוזע־הויכקייט שטימט איין. פלייצעשיפעל — שווימט אין נעבטענלאנד אוועק און זאגט צו מיט א גראציעזער שווים־ליניע. גאלדצעפ שמייכלען און וויס־ציין זאגען דייטליך:

— פאנג שמעטערלינגען.

שטעך זיי מיט א שפילקע די קעפלעך דורך.

— און ראהם זיי איין.

— אך, ווי זי ליעבט די שמעטערלינג־פייגעל. די בלאנד־גאלדיגע פרוי מיינע. זעקסט קאפיטעל קומט, ביטע, נישט אומרוהיג ווערען!

ז ע ק ס ט ק א פ י ט ע ל

שטעהען אויף מיין קאמאדע דריי איבערגעקערטע טרינקגלעזער און הינטער יעדען גלאז צאפעלט א **שמעטערלינג און וויל שטארבען.**

איך, דער שרייבער פון אט די צייליען, בין געטריי און **איבערגעגעבען צו מיין פרוי, האב ליעב מיין קינד אהן א שיעור, — האב איך פארגעניגען צו טראכטען ווי די**

שמעטערלינגען װעלען אמאָל אויף װייסער װאטע שטע־
קען, דורכגענאָדעלט דורך די קליינע, פײנע, שמעטער־
לינגקעפּ.

און מײַן קליין אינגעלע, דאָס ליעבע מלאכ׳על,
טראָגט מיר אַ נאָדעל אונטער: „פּאַפּאַ" — עטצעטעראַ.
אָבער מײַן ליעבע פרוי, און איך זעלבסט — מיר צוויי
נאַבעלע זעעלען, קאָנען די מערדער־ארבייט נישט טון —
לאָזען מיר די דריי שמעטערלינגען אונטער די דריי אי־
בערגעקערטע גלעזער שלאָפען און מיר געהען ארוים
באוואונדערען די לבנה, וואָס פלאמט מיט ווייס־פייער
איבער די בערג. קאַפּיטעל זיבען קומט. פיליכט ענדע.

זיבעט קאַפּיטעל

זענען מיר אויפגעשטאַנען.

האָבען מיר געזעהן: שוואַך, טויט־מיעד האָבען קליי־
נע פלינעל אונטער דריי איבערגעקערטע וואסער־גלעזער
געפלאטערט און אויפ׳ן ווייסען קאמאָד־טישטוך זענען
שטיקער שמעטערלינג־פליגעל געלעגען, ווי אויסגע־
ברענט פּאַפּיער.

האָט איינער פון מיר און מײַן פרוי רחמנות געקראָ־
גען און די גלעזער אויפגעהויבען, האָבען צוויי שמעטער־
לינגען אַ ווײַלע געפּרובט זיך זעצען אויף דער לופט און
אראָפּגעפאַלען צו דר׳ערד, און דער דריטער שמעטער־
לינג — דער שענסטער — האָט מיט די פליגעל אַ
פארבינע קללה אויסגעקלאַפּט, און געבליבען ליגען ביים
ראנד פון מײַן וואסער־גלאָז.

אַ שאָד! אזוינע שעהנע שמעטערלינגען און מען
קען זיי נישט איינראהמען צוליעב די צעבראָכענע פליגעל.

— — — — — — — — — — — — — — — —

...אַ מעשה מיט אַ שמעטערלינג.

וואָס מיינט איהר דאַמיט?

ער זאָגט צו מיר:

איך פארשטעה נישט וואָס איהר שרייבט.

וואָס מיינט איהר דאמיט, אזוי און אזוי?

איך ענטפער איהם:

מיין ליעבער מענש, איך מיין דאמיט פארשיעדענע זאכען, און נאָך פארשיעדענערע און גאָר די פארשיעדענסטע.

איך ענטפער איהם:

אָפט מיין איך זעהר דייטליך, ליעבער פריינד, אָבער נאָך אָפטער פארשטעה איך נישט וואָס איך מיין. אָבער איך פרעג נישט ביי אייך: ליעבער לעזער, וואָס מיין איך דאמיט וואָס אזוי און אזוי?

אויב איך פארשטעה וואָס איך שרייב — איז גוט, אויב נישט, שרייב איך סיי־ווי־סיי.

און איך מיין אבסאָלוט גאָרנישט דערמיט, מיין טייערער!

און אך! — זאָג איך — ווען מיין געשריפטס זאָל זיין די איינציגע זאך אין דער וועלט וואָס איז מיר נישט קלאָר.

פאראן גרעסערע זאכען וואָס זענען מיר נישט קלאָר, און אויך קלענערע.

נאָר איך פרעג נישט ביי קיינעם, בין נישט אויפגע־

רעגט אויף קיינעם און איך שרייב נישט קיין פראָטע־סטען צו דער גאָטהייט.

ווען גאָט האָט נישט געהאט וואָס צו טון, האָט ער באַשאפען א וועלט. ווען איך האָב נישט וואָס צו טון, ענטשאף איך די דאָזיגע וועלט אויף אזוי פיעל ווי עס ליגט אין מיינע כחות.

פארשטעהט איהר עס?

ניין איהר פארשטעהט נישט. אָבער איך פרעג אייך נישט וואָס מיינט איהר דאמיט וואָס איהר זענט אזוי קליינקעפיג אז איהר פארשטעהט נישט?

איך פרעג נישט וואָס מיינט איהר דאמיט, וואָס איהר פרעגט מיך אזוי אָפט:

וואָס מיינט איהר דאמיט?

איך פרעג נישט: וואָס מיינט אזוינס גן־עדן, כאָליערע, עלקטריציטעט, דער אָקעאַן, אן ערד־ציטערניש, דער ליעבער לעזער?

איך פרעג אייך נישט: פאר וואָס פארשווענדט איהר אייערע טעג־און־נעכט אויף נישט־צו־פארשטעהן מיך, ווען איהר קאָנט אין דערזעלבער צייט נישט־פארשטעהן גרעסערע זאכען, ווי צומביישפיעל דאָס לעבען, דער טויט, די ליעבע, די פלאַנעטען, דאָס זאמד?

איך פרעג נישט: וואָס מיינט איהר דאמיט וואָס אייך איז אלצדינג אזוי אידיאָטיש־קלאָר, אזוי באנאל פארשטענדיג, אזוי עזליש־איינפאך?

איך פרעג נישט: וואָס מיינט איהר דאמיט וואָס איהר זענט אזוי גרינטליך־אונוויסענד, אז איהר ווייסט אזש אלצדינג.

איך פרעג נישט: וואָס מיינט איהר דאמיט וואָס איהר כאכא׳קעט איבער דעם נארישסטען וויץ, וואָס איהר וואלגערט זיך אין א זומפ פון פארשימעלטע ווער־טער, וואָס איהר שווימט אין א ים פון הארצטרוקענקייט (א שווער וואָרט) און פון מיטעל־מיטעל־מיטעלמע־סיגקייט?

איך פרעג נישט: וואָס מיינט איהר דאמיט וואָס אייערע גייסטיגע יאסלעס זענען אזוי שרעקליך יונג, אָדער אזוי שרעקליך אלט, און אידר קאָנט בלויז עסען — דירעקטע חכמות.

איך פרעג אייך נישט: וואָס מיינט איהר דאמיט וואָס איהר טראָגט זיך ארום מיט גע׳פגר׳טע פראזען, ווי מיט טויטע קעץ?

איך פרעג אייך נישט: וואָס מיינט איהר דאמיט וואָס איהר זענט נישט איינשטימיג מיט מיר? און איך דערצעהל אייך נישט, אז איך בין אויך קיינמאָל נישט איינשטימיג מיט מיר אליין!

איך פרעג אייך נישט: וואָס מיינט איהר דאמיט וואָס איהר האָט געדולד פאר אלע דומע האלבע קלוגהייטען פון די נאָכמיטאָג־דענקער, און פארוואָס איהר פארשטעהט נישט די קלוגע נארישקייטען פון א גע־לאנגווייליגטען מענש?

אינהאלט

עהרליכקייט באצאָהלט זיך — זייט 7
דער אָפּנאַרער — " 11
די חוֹתן און דער אייער סוחר — " 14
דער גרויסער דענקער — " 16
ס. פּאליעק — " 18
א ביהכנע וואָס וואַקסט — " 21
דער דיכטער און דאָס פויגעלע — " 23
קינדער ליעבע — " 25
פינסטער זאָל ווערען — " 27
די אָפענע האנט — " 30
דער פרעמדער — " 32
די געטרייע טאָכטער — " 34
דער ראדיקאל — " 36
דער מבין הגדול — " 38
געראַטעוועט — " 40
די רויטע ראָזע — " 42
פרויען און וועלף — " 44
דער מאן מיט'ן מעסער און דער מאן מיט'ן זעג — " 46
דער טרוימער — " 48
דער איבערמענש — " 50
דער פארביסענער קעניג — " 52
דער מלחמה קרבן — " 55
די אומשטענדען — " 57
ליוועגט — " 60
דער שטאָלצער קינסטלער — " 63
ציוויליזאציע — " 67

דאן זשואן — — — — — — — — — — — — — " 68

א רעגעלער ראָמאן — — — — — — — — — — — " 69

די כּאַאיוּוע — — — — — — — — — — — — — " 71

דאָס פאַרשטאָכענע אויג — — — — — — — — " 73

געדאַנקען עקאָנאָמיע — — — — — — — — — — " 75

דער בלאָנזשענדער שטערען — — — — — — — — " 79

הער, וואָס בויגט זיך — — — — — — — — — — " 81

דער פארליעבטער און דאָס בעזעמעל — — — — " 84

א באַנקעט — — — — — — — — — — — — — — " 86

געגעסען אין סוכה — — — — — — — — — — — " 89

אילוסטרירטע ליעבע — — — — — — — — — — " 92

אויסגעטראַכטע זאכען

די שענסטע רויז — — — — — — — — — — — — " 97

א לעגענדע — — — — — — — — — — — — — " 98

די זעגעל שיף — — — — — — — — — — — — " 99

צו די שדים — — — — — — — — — — — — — " 100

פארגעסענהייט — — — — — — — — — — — — " 101

די לבנה — — — — — — — — — — — — — — " 102

מיין נייער אנצוג — — — — — — — — — — " 105

מיין אויג — — — — — — — — — — — — — " 104

פישפאנג און ליבעליי — — — — — — — — — " 106

עלעגיע — — — — — — — — — — — — — — " 107

אין מוזעאום — — — — — — — — — — — — " 108

סענטימענטאל — — — — — — — — — — — — " 109

איך בעט דיך — — — — — — — — — — — — " 110

א בארג — — — — — — — — — — — — — — " 112

אלעס וואָס ענדיגט זיך — — — — — — — — " 113

די סטראשידלע — — — — — — — — — — — " 114

דער רעגען — — — — — — — — — — — — — " 115

וועגען זיך אליין — — — — — — — — — — " 116

א שטימונג — — — — — — — — — — — — — " 117

אדיעקטיווען — — — — — — — — — — — — " 118

ווי אַלע מאָל — ליעבע — — — — — — — — " 119

נאָכאַמאָל — ליעבע — — — — — — — — „ 121
מיין ווינטער־חלום — — — — — — — — „ 122
די פינפטע עוועניו — — — — — — — — „ 123
א געניץ — — — — — — — — — — „ 124
וועגען היסטאָריע — — — — — — — — „ 126
דאָס מוטערל ערד — — — — — — — — „ 127
פריילין שוועבעלע — — — — — — — — „ 128
צוויי — — — — — — — — — — — — „ 129
עלטער און יונגער — — — — — — — — „ 131
איינזאם — — — — — — — — — — „ 133
פארזעצונג — — — — — — — — — — „ 134
די ווייטע וואַיעגדיגע שיף — — — — — — „ 135
טעג און נעכט — — — — — — — — — „ 137
מיין קינד — — — — — — — — — — „ 138
האָמאָ סאפיענס — — — — — — — — „ 140
שווייג — — — — — — — — — — — „ 142
נאָכאַמאָל — אַ שיף — — — — — — — „ 144
דער טאג — — — — — — — — — — „ 145
דיינע שמעטערלינגען — — — — — — — „ 147
וואָס מיינט איהר דאמיט ? — — — — — — „ 151